

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GELECEK ZAMAN ALGILARI İLE KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA ÇETİN

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. MEHMET KAYA**

HAZİRAN 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GELECEK ZAMAN ALGILARI İLE KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA ÇETİN

DANIŞMAN

DOÇ. DR. MEHMET KAYA

HAZİRAN 2021

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Fatma ÇETİN

İTHAF

*Söz verdiği yolda söz verdiği gibi azim ve kararlılıkla
geleceği inşa edenlere...*

ÖN SÖZ

Bu araştırmanın hazırlanma sürecinde yol gösterici olan, en karmaşık durumlarda çözümler sunarak ilerlemem konusunda katkı sunan, hem lisans hem yüksek lisansta bana daima ideal olanı öğreten, bir akademisyen olarak örnek aldığım saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Mehmet KAYA'ya, lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca örnek aldığım değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Ümit SAHRANÇ'a ve Doç. Dr. Eyüp ÇELİK'e eğitim hayatım boyunca hiçbir zaman desteğini esirgemeyen kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN'a, Doç. Dr. Mehmet Ali HAMEDOĞLU'na, Dr. Öğr. Üyesi Basri ÖZÇELİK'e ve burada adını anmadığım fakat eğitim hayatımda üzerimde emeği olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisansa kayıt döneminden mezun olana kadar karşılaştığım her türlü sorunun çözülmesinde yardımcı olan Eğitim Bilimleri Enstitüsü müdür yardımcısı hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Subhan EKŞİOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Duygu GÜR ERDOĞAN'a, yazı işleri ve öğrenci işleri personeline teşekkürü borç bilirim. Öğrenme yolculuğumda yanımda olup bana değer katan arkadaşlarım ve psikolojik danışman Cebrail AY'a teşekkür ediyorum.

Maddi ve manevi açıdan destek olan, beni daima cesaretlendiren ve yolumu açan aileme sonsuz teşekkür ederim. En büyük teşekkürü ise ilham ve cesaret kaynağım olan, minicik kalpleri, gülen gözleri ve güzel sözleri ile neşe kaynağım olan yeğenlerime ediyorum...

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GELECEK ZAMAN ALGILARI İLE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Fatma ÇETİN, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mehmet KAYA

Sakarya Üniversitesi, 2021.

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma nicel araştırma modellerinden genel tarama modelidir. Araştırmanın evrenini; Afyon Kocatepe Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi ve diğer üniversitelerin öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme için uygun örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın örnekleme, evrenden araştırmaya katılmaya rıza gösteren üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır (n = 538). Öğrencilerin gelecek zaman algılarını tespit etmek için Gelecek Zaman Algısı Ölçeği, kişilik özelliklerinin neler olduğunu belirlemek için Beş Faktör Kişilik Ölçeği ve öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini tespit etmek için Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın verilerini analiz etmek için Pearson Korelasyon analizi, ANOVA, Tukey HSD testi, t-testi ve çoklu doğrusal regresyon analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın verileri, SPSS 24.0 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları, beş faktör kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri puan dağılımları orta seviyededir. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri sosyodemografik değişkenlerden cinsiyet, sınıf ve ebeveyn birlikteliği durum değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamakta buna karşılık yaş, akademik başarı, bölüm, fakülte, üniversite ve algılanan sosyoekonomik durum değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Öte yandan üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkilerin analizleri sonucunda gelecek zaman algısı alt boyutlarından bağlılık boyutu ile kişilik özelliklerinden deneyime açıklık arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler meydana geldiği tespit edilmiştir. Araştırmanın elde edilen bir diğer sonucuna göre üniversite öğrencilerinin

belirsizliğe tahammülsüzlüğün alt boyutlarından ‘‘geleceği bilememek rahatsız edicidir’’ puanları ile bağıllık arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği, değer ve hız ile orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler meydana geldiği tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ve kişilik özelliklerinin gelecek zaman algılarını yordayıcılığına ilişkin modelin anlamlı olduğu ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde %34 oranında anlamlı düzeyde yordayıcı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gelecek Zaman Algısı, Kişilik Özellikleri, Belirsizlik, Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Üniversite Öğrencileri

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTION OF FUTURE TIME AND THE PERSONALITY TRAITS AND INTOLERANCE TO UNCERTAINTY LEVELS

Fatma ÇETİN, Master Thesis

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet KAYA

Sakarya University, 2021.

This study aims to examine the relationship between university students' future perceptions and their personality traits and intolerance to uncertainty levels. The model of the research is general survey model. The universe of the research includes students from; Afyon Kocatepe University, Akdeniz University, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Sakarya University, and other universities. An appropriate sampling method was used for the sampling of the study. The sample of the study consists of university students from the universe who consented to participate in the study (n = 538). The Future Perception Scale was used to determine students' future perceptions, the Five-Factor Personality Scale was used to determine students' personality traits, and the Uncertainty Intolerance Scale was used to determine students' intolerance levels of uncertainty. Pearson Correlation analysis, ANOVA, Tukey HSD test, t-test, and multiple linear regression analysis were used to analyze the data of the study. The data of the study were analyzed through the SPSS 24.0 package program. According to the results of the study, the university students' perceptions of the future, five-factor personality traits, and intolerance to uncertainty score distributions are at a moderate level. The future perception levels of university students do not differ significantly according to the sociodemographic variables of gender, class, and parental association status, however, it differs statistically according to the variables of age, academic achievement, department, faculty, university, and perceived socioeconomic status. On the other hand, as a result of the analysis of the relationships between university students' perceptions of the future and their personality traits and intolerance to uncertainty levels, it was observed that there were negatively oriented significant correlation between commitment which is a sub-dimension of future perception and openness to experience, which is one of the personality traits. According to another result of the study, it was observed that there was a high level of significant correlation between university students'

scores of "not knowing the future is disturbing", one of the sub-dimensions of intolerance to uncertainty, and commitment, and a moderately positive and significant correlation with value and speed. It was observed that the model of university students' levels of intolerance to uncertainty and students' personality traits predicting their future perceptions was significant, and the independent variables were predictor on a significant level on the dependent variables at a rate of 34%.

Keywords: Future Time Perfection, Personality Traits, Intolerance of Uncertainty, University Students

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
İTHAF	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
1.3. Problem Cümlesi	5
1.4. Alt Problemler	5
1.5. Varsayımlar	6
1.6. Sınırlıklar.....	6
1.7. Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi.....	7
2.1.1. Zaman	7
2.1.2. Gelecek Zaman Algısı	7
2.1.3. Gelecek Zaman Algısının Önemi	9
2.1.4. Gelecek Zaman Algısı ve Birey.....	11

2.1.5. Gelecek Zaman Algısı Ölçme Teknikleri	14
2.1.6. Gelecek Zaman Algısı Ölçeği Alt Boyutları	15
2.1.7. Kişilik	16
2.1.8. Kişiliğin Üç Yönü.....	17
2.1.9. Kişiliği Oluşturan Faktörler.....	18
2.1.10. Ayırıcı Özellikler ve Beş Faktör Kişilik Yaklaşımı	18
2.1.11. Belirsizlik ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük.....	22
2.1.12. Belirsizliğin Boyutları	25
2.1.13. Belirsizliğe Karşı Tutumlar	26
2.2. İlgili Araştırmalar	26
2.2.1. Gelecek Zaman Algısı ile İlgili Araştırmalar	26
2.2.2. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İlgili Araştırmalar.....	28
2.2.3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük ile İlgili Araştırmalar.....	31
BÖLÜM III.....	33
YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırma Modeli.....	33
3.2. Evren Örneklem.....	33
3.3. Veri Toplama Araçları.....	36
3.3.1. Demografik Bilgiler.....	36
3.3.2. Gelecek Zaman Algısı Ölçeği (GZAÖ).....	36
3.3.3. Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ).....	37
3.3.4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ).....	37
3.5. Verilerin Analizi	38
BÖLÜM IV	39
BULGULAR	39

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	39
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	41
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	63
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	67
BÖLÜM V	70
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	70
5.1. Sonuç ve Tartışma	70
5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	70
5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	72
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	79
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	86
5.2. Öneriler	88
5.2.1. Araştırma Sonuçlarına İlişkin Öneriler	88
5.2.2. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	91
KAYNAKLAR	93
EKLER	115
Ek 1. Uygulanan Bilgi Formu	115
Ek 5. Etik Kurul Onayı	121

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrenciler	34
Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algısı, Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Belirsizliğe Tahammüslüzlük Ölçeği Puanlarının Dağılımları	39
Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 4. Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları.....	42
Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları.....	43
Tablo 6. Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları.....	45
Tablo 7. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 8. Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları.....	47
Tablo 9. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Akademik Başarı Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları.....	48
Tablo 10. Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları.....	50
Tablo 11. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Bölüm Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları.....	51
Tablo 12. Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları.....	53
Tablo 13. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Fakülte Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 14. Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları.....	57
Tablo 15. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Üniversite Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları.....	57
Tablo 16. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Ebeveyn Birlikteliği Durumu Değişkenine Göre T Testi Analizi.....	60

Tablo 17. Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları.....	61
Tablo 18. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Algılanan Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları	61
Tablo 19. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algıları ile Kişilik Özellikleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 20. Üniversite Öğrencilerinin Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri ve Kişilik Özellikleri Gelecek Zaman Algılarını Yordayıcılığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	67

SİMGELER VE KISALTMALAR

GZA: Gelecek Zaman Algısı

GZAÖ: Gelecek Zaman Algısı Ölçeği

BFKÖ: Beş Faktör Kişilik Ölçeği

BTÖ: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği

AKÜ: Afyon Kocatepe Üniversitesi

AÜ: Akdeniz Üniversitesi

MAKÜ: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

SAÜ: Sakarya Üniversitesi

İİBF: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

FEF: Fen-Edebiyat Fakültesi

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

SED: Sosyoekonomik Düzey

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, problem cümlesiyle alt problemleri, varsayımları, sınırlıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Geçmişe olduğu gibi bugün de her önemli değişim beraberinde güç dengelerini etkiler. Söz konusu insan olduğunda bu değişim onun için beraberinde psikososyokültürel sonuçlar doğurur. Bugün içinde bulunduğumuz dünyada açıkça fark edilen rekabet her alana yayılmış durumdadır. Eğitimden ekonomiye, sağlıktan toplumsal huzura her alanda bilinçli, 21. yüzyıl gereksinimlerinin farkında olan bireylere ihtiyaç olduğu açıktır. Ulusaldan evrensele giden yolda ileri refah düzeyine erişmiş ülkelere seviyesine ulaşmak için neye ihtiyacımız var? Neden bazıları sürekli bir şekilde yarışı önde götürürken bazıları hep geride kalır? Neden bazıları sadece günü kurtarma çabasıdayken bazıları uzun yıllar sonrası için plan yaparlar? Bu soruların yanıtlanmasında politik, ekonomik, sosyokültürel etkenlerden yararlanılabilir ancak hangi etkenle yanıtlanırsa yanıtlanırsa içinde gelecek, hedef ve plan kavramlarının yer alma ihtimali yüksektir. Bu bakımdan değişim ve dönüşüme ayak uydurmak için çağın içinde olmak ilk koşuldur ancak yeterli değildir. Diğer bir deyişle gerek bireysel gerek toplumsal alanda günü yakalarken geleceğe yönelik olmak gerekliliği açıktır. Bugün zamanın ve teknolojik alandaki gelişmelerin sunduğu kolaylıklardan yararlanırken bir yön gelecek odaklı olmalıdır. Ancak bu şekilde güçlü, sağlam bir gelecek inşa edilebilir, zamanın bilinmezliğine karşı bireysel ve toplumsal olarak emin adımlarla ilerlenebilir. Öte yandan bireyler ülkelerinin geleceğine dair taşıdıkları sorumluluğun farkında olmazlarsa ülkelerinin kalkınması ve refaha ulaşması da mümkün değildir. Her bir insan Petrov'un dediği gibi (2018, s. 49) "yaşam mimarı" olmalıdır. İnsan için genel anlamda zaman soyut bir kavramdır. Zamana karşı tutum, yaşam ve dünya üzerinde derin bir öneme sahiptir (Zimbardo ve Boyd, 2008). Gelecek zaman algısı kavramı ise Avcı ve Erden (2009)'in ifade ettiği gibi sübjektif bir yapı ve psikolojik bir süreçtir. Uzun yıllardan beri eğitim psikolojisinde yer alan konulardan biri olarak gelecek zaman algısı kavramı, bir kişinin yakın ya da uzak geleceğinde ulaşmayı arzuladığı amaçların şu anki zamanda davranışları üzerinde

etkisi olarak tanımlanmıştır (Avcı ve Erden, 2008; Lens, 1986). Gelecek zaman algısı; gelecekteki olaylar için genel bir endişe, geleceği öngörmek, aydınlatmak ve yapılandırmak için genel bir kapasite ve gelecekteki hedeflerin şu an üzerindeki beklentisidir (Gjesme, 1983; Kastenbaum, 1961; Simons, Vansteenkiste, Lens ve Lacante, 2004b). Gelecek zaman algısı, motivasyonel hedef belirleme süreçleri aracılığıyla kronolojik geleceğin bir kişinin mevcut yaşam alanına ne derece ve nasıl entegre edildiğini ifade eder (Husman ve Lens, 1999; Oettingen ve Mayer, 2002). Yapılan araştırmalar gösteriyor ki uzun ve iyi “yapılandırılmış” bir gelecek zaman algısına sahip olmak motivasyon, sağlık ve esenlik üzerinde birçok olumlu sonuçlara sahiptir (Lens ve diğerleri, 2012). Aynı zamanda öğrencilerin geleceğe yönelik algıları; inançlarını, öğrenmeye karşı güdülenmelerini sağlayarak başarıları üzerinde olumlu etkileri vardır (Yıldız, Şekerci ve Kırtepe 2020). Buna göre gelecek zaman algısı, gelecekteki hedeflerin planlanması ve bunlara ulaşılmasıyla ilgili genel bir geleceğe yönelik zaman çerçevesini ifade eder (Zimbardo ve Boyd, 1999). Bu noktada insanların neden uzun bir gelecek zaman algısına sahip olması gerektiğinin açık olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte bireyler ulaşmak istedikleri amaçlara yönelirken, uzak bir gelecek için bilişsel çerçeve oluştururken ve hedefleriyle davranışları arasında bağ kurarken kişilikleri de bu durumlar üzerinde etkili olabilir. Bundan dolayı araştırmada, bireylerin gelecek zaman algıları ile şimdiki eylemleri üzerinde McCrae ve Costa (1987)’nin ortaya koymuş olduğu Beş Faktör Kişilik Kuramı’nda yer alan beş kişilik özelliğinin ilişkisi üzerinde durmak hedeflenilmiştir. Gelecek bilinmiyor ve insan çoğu durumda geleceğin ne getireceğini tam olarak bilemeyecektir (Phan, Ngu ve McQueen, 2020). Bu yönden gelecek zaman algısı bireylerin şimdiki eylemleri üzerinde etkili olurken bireyler, uzak hedeflere erişme konusunda belirsizliğe karşı tahammülsüz olabilirler. Bu durum bireylerin gelecek zaman algısı ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleriyle ilişkili olabilir. Bilinmez gelecekle birlikte hayatın çeşitli alanlarında zorluklar bulunmaktadır. Bu zorluklarla başa çıkabilmek için kısmen öngörülebilirlik, denge ve karşılaşılan olayların bireyler tarafından kontrol edilebilir olması istenir (Karataş ve Uzun, 2018). Yaşamda şimdi ya da geleceğe yönelik belirsizlik; bir olay davranış ya da durumun sonucunda bireyi neyin beklediğinin öngörülememesiyle ilgili olup bireyin olumsuz durumlar içine sürüklenmesine yol açar (Sarı, 2007; Sarıçam, Erguvan, Akın ve Akça, 2014). Belirsizlik bireyin duygusal, düşünsel ya da davranışsal olarak yönünü kaybetmesi olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin yaşamlarında bir dönüm noktası olarak değerlendirilen

yükseköğretim ve sonrası için amaç, plan ve beklentileri onların gelecek zaman algıları, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini içine alan birbiriyle ilişkili olması beklenen yapılardan etkilenebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Gelecek zaman algısı, geleceğin her zaman bilinmeyen ve belirsiz olduğu düşünüldüğünde, araştırmak için ilginç bir psikolojik kavramdır (Phan ve diğerleri, 2020; Zimbardo ve Boyd, 1999). Gelecek zaman algısı özellikle derin, anlamlı gelecek zaman aralıklarının oluşturulmasının teşvik edilmesiyle ilgilidir. Aynı zamanda, derin ya da uzun bir gelecek zaman algısı kişinin hedefine yönelik ciddiyetini, bağlılık derecesini, azim ve motivasyonunu ortaya çıkarıp yansıtabilir. Uzun bir gelecek zaman algısına sahip olmak değerlidir çünkü bu motivasyon duygusu aşılabilir ve bireyin biliş ve davranışını gelecekteki hedef ya da hedeflere yönlendirir. Hedefe yönelen bireyi belirsizlikler, kişisel durumlar ve çevresel etkiler engelleyebilir, motivasyon ve çabasını sürdürmekten alıkoyabilir ve cesareti kırılabilir. Bu durumda gelecekteki hedeflere ulaşmakta zorluklar yaşanması kaçınılmazdır (Phan ve diğerleri, 2020).

Gelecek zaman algısı, gelecekteki hedeflerin planlanması ve bu hedeflere ulaşılmasıyla ilgili genel bir zaman çerçevesini ifade eder (Zimbardo ve Boyd, 1999). Uzun gelecek zaman algısına sahip kişiler, şimdiki ya da yakın gelecekte değil, uzak gelecekteki sonuçlara odaklanma eğilimindedir. Psikolojik olarak uzak gelecekteki beklentiler, zamana yakın olanlara göre daha soyut, daha üst düzey kavramlarla temsil edilir (Trope ve Liberman, 2003). Bireylerin geleceklere bakışları, öğrenme, performans ve kariyer seçimleri gibi mevcut eğitim faaliyetlerinden etkilenir. Dolayısıyla hedeflerin gelecekteki beklentilerle nasıl bağlantılı olduğu, mevcut ve gelecekteki hedeflerin içeriğinin önemli olduğu konusunda çalışmalar yapılmasına duyulan gereksinim belirtilmektedir (Husman ve Shell, 2008; Lens, Paixão, Herrera ve Grobler, 2012; Simons, Dewitte ve Lens, 2004a). Bu bağlamda bireylerin uzun ya da kısa gelecek zaman algısına sahip olmalarında hedefe atfettikleri önem, motivasyon kaynakları ve beklentileri etkili olduğu gibi kişilik özellikleri de etkili olabilir.

Alanyazında kişilik kuramlarından Büyük Beşli, her bireyin beş faktörlü kişilik özelliklerinden her birine değişen oranda sahip olduğu ‘‘psikolojik bir yapı’’ olarak ele alınır. Bu model kişiliği tanımlamadaki tutarlılığı, davranış, karakter, sosyal-bilişsel yapılar

ve bu yapılar arasındaki ilişkiler gibi kişilik psikolojisinin temeli olan birçok yapıyı içerir (Arslan, 2018), bundan dolayı araştırmada tercih edilmiştir. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Kuramı'nda ele alınan beş boyut; dışadönüklük, nörotiklik, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve özdenetimlilik (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 287). Bireyler bu beş boyutun iki ucu arasında belirli özelliklere sahiptirler. Yükseköğretim bireylerin ergenlikten genç yetişkinliğe geçişiyle beraber kişiliğin şekillendiği dönemdir (Yurdakul, 2019). Dolayısıyla kişilerin olgunlaşması, hayata bakış açılarını ve tutumlarını şekillendirirken çeşitli olaylar karşısında duruşları, olayları yorumlama şekilleri ve olaylara bakış açıları da değişir. Bu bağlamda duyuşsal, bilişsel ve davranışsal açıdan çıktıları olan belirsizliğe tahammülsüzlük karşısında üniversite öğrencilerinin tutumları önemli hale gelir. Belirsiz olaylar bireyleri “daha geniş fotoğraf” hakkında düşünmeye teşvik eder. Bu düşünce gelecek zaman algısının yüksek belirsizliğe tahammülsüzlükle ilgili duygusal veya bilişsel rahatsızlıkların üstesinden gelmeye yardımcı olabileceğini düşündürmektedir. Dolayısıyla yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük hem duygusal hemde bilişsel özelliklere, psikolojik sağlığa zarar verebilir ve uzun vadeli önemli hedeflerin peşinden koşmayı engelleyebilir (Yang, Bos ve Li, 2021). Bu bağlamda araştırmada üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkinin araştırılması önemli görülmektedir.

Hızla değişen dünyanın beklentilerine uyum sağlamak, lider olmak, yalnızca güçlü bir iradeye sahip olanların yapabileceği bir iştir (Petrov, 2018, s. 45). Geçmişten aldığı güçle bugünü geleceğe aktarma konusunda en önemli rolün düştüğü gruptan birisi üniversite gençliğidir. Bu bağlamda araştırmada üniversite öğrencilerinin seçilmiş olması ayrı bir önem taşımaktadır. Araştırmada çalışılan grubun üniversite öğrencileri olarak seçilmesinde etkili olan birtakım nedenler bulunmaktadır: sınavlar, gelişim dönemleri, iş hayatı gibi. Bu nedenlerden birincisi, üniversite öğrencileri yükseköğretime yerleşene kadar çeşitli sınavlardan geçmekte ve yine mezuniyet sonrasında iş hayatına atılmaları için devlet memurluğu sınavları veya akademik olarak ilerleme ve dil sınavlarına katılmaktadırlar. İkincisi üniversite öğrencileri içinde buldukları gelişim dönemi dolayısıyla sadece eğitsel olarak ilerlemek değil sosyal, ilişkisel ve kültürel olarak da gelişmek durumundadırlar. Üçüncüsü ülkenin kalkınmasında ya da kalkınamamasında önemli rolü olan grup olmalarıdır. Diğer bir deyişle mezuniyet sonrası devlet kurumlarına atanabilen, özel sektörde çalışan ya da akademik olarak görev alanlar iş gücü piyasasında görev alırken diğer grup

işsizlikle yüzleşmek durumunda kalabilir. Son olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin merak edilmesidir. Toparlamak gerekirse uzun yıllar birden çok sınava girmiş ve mezuniyet sonrası da devam edecek sınavların varlığı, aynı zamanda akademik beklentiler ya da akademik gelişim dışında yaşamsal sorumluluklarla karşı karşıya olan üniversite gençliğinin mücadele etmesi gereken pek çok durum mevcuttur. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin şimdi ve gelecekte duyuşsal, davranışsal ve psikolojik yönden sağlıklı ve güçlü olmaları sağlam bir motivasyon ve aydınlık bir gelecek inancı için elzemdir.

Alanyazın incelendiğinde ulaşılan araştırmalarda üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin birlikte incelendiği çalışma bulunmamıştır. Yapılan araştırmaların sonucunda araştırmacılar gelecek zaman algısının farklı değişkenlerle incelenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yine, beş kişilik özelliğiyle ilgili pek çok çalışma mevcut olsa da bu araştırmalarında farklı disiplinlerde yapıldığı ve çalışan bireylerin beş faktör kişilik özellikleri üzerinde önemle durulduğu fark edilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük araştırmalarında sıklıkla endişe, depresyon, kaygı gibi konularla ilişkisi ya da aracılık rolünün incelendiği görülmüştür. Dolayısıyla alanyazında görülen bir boşluk doldurulmak istenmiş ve araştırmanın ilgili alanyazına bir ışık tutacağına inanılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

1.3. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ilişkili midir?” Araştırmanın problem cümlesine bağlı olarak oluşturulan alt problemler ise aşağıda sunulduğu gibidir.

1.4. Alt Problemler

1. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri puanları nasıl dağılım göstermektedir?
2. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları demografik değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, akademik başarı, bölüm, fakülte, üniversite, ebeveyn birlikteliği ve sosyoekonomik durum) anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ve kişilik özellikleri gelecek zaman algılarını yordamakta mıdır?

1.5. Varsayımlar

Araştırmaya katılanların ölçeklerdeki soruları samimiyetle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan ölçekler ölçülmek istenen özellikleri ölçmektedir.

1.6. Sınırlıklar

Araştırma; 2020-2021 eğitim-öğretim dönemi güz yarıyılı, araştırmaya katılan üniversite öğrencileri, araştırmanın evrenini oluşturan üniversiteler ve araştırmada kullanılan veriler ölçme araçlarının betimlediği özellikler ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Gelecek Zaman Algısı: Takvimde geçen veya saat tarafından kaydedilen fiziksel zamandan çok zamanın psikolojik olarak algılanmasıyla ilgili olan gelecek zaman algısı, bireyin geleceğe yönelik hedeflerini belirlerken ve takip ederken şu andaki eylemlerini geleceğe entegre etmesi olup dört alt boyutlu bir yapıdır. Bu dört alt boyut; bağlılık, değer, hız ve genişliktir (Husman ve Shell, 2008).

Kişilik: Bir bireyi diğerlerinden ayıran, sürekliliği olan, bireyin farklı durumlarda gösterdiği davranışları açıklayan, sosyal, duygusal, davranışsal ve deneyime dayalı etkileşimlerini içeren yapılar bütünüdür (McCrae ve Costa, 1987).

Kişilik Özellikleri: Kuramsal yaklaşımlar ve bakış açılarına göre çeşitli sınıflandırmalarla ele alınan kişilik özellikleri, bu araştırmada McCrae ve Costa'nın Beş Faktör Kişilik Özellikleri Kuramı'nda ele alınan beş boyutu ifade eder. Dışadönüklük, nörotiklik, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve özdenetimlilik (McCrae ve Costa, 1987) beş boyutu ifade eder.

Belirsizlik: Bir olayın veyahut herhangi bir davranışın sonucunu öngörememe veya bilememe durumudur (Buhr ve Dugas, 2002).

Belirsizliğe Tahammülsüzlük: Belirsiz olay ve durumlara karşı bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak olumsuz tepki verme eğilimidir (Buhr ve Dugas, 2002).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi ile ilgili teorik bilgiler sunulmuştur.

2.1.1. Zaman

Zaman; bilim insanlarının, felsefecilerin ve sanatçıların üzerinde düşündüğü, insanın üzerinde bıraktığı etkilerin neler olduğunu anlamak için çalıştığı konulardan biridir. Zaman üzerine söylenen sözler, öne sürülen görüşler incelendiğinde farklı fikirler ortaya atılmış, ortak görüş geliştirmek mümkün olmamıştır. Broad, zaman sorunsalı için ‘‘felsefenin en sıkı düşümüdür’’ derken haklı olarak bu duruma atıfta bulunmuştur (aktaran Yavuz, 2012). Zamanı, fiziksel bir olgu dışında değerlendirmenin ötesinde psikolojik bir olgu olarak inceleyen psikologlar, insan davranışlarının düzenlenmesi ve yaşam deneyimlerinin anlamlandırılabilmesi için, zamana yönelik algılamaları incelemeye başlamış, konuya ilgi duymuşlardır (Kızanklı ve Konaklıoğlu, 2016). İnsanlar zamana eşit sahip olup onu algılayış yönünden farklılık gösterirler (Çivitci ve Şahin Baltacı, 2018). Bu farklılıklar araştırmacıların ilgi odağı olmuş ve gelecek zaman algısı (Husman ve Shell, 1996, 2008), gelecek zaman perspektifi (Zimbardo ve Boyd, 1999), gelecek yönelimi (Altınay, 2018) ve gelecek görünümü (Yıldız, 2017) gibi adlandırmalarla alanyazında yer almıştır. Bu araştırmada tercih edilen kullanım gelecek zaman algısıdır.

2.1.2. Gelecek Zaman Algısı

Bireylerin geleceğe yönelik tutumları gelecek zaman algısı kavramıyla araştırılmaktadır. Gelecek zaman algısında zamansal bağlam bireylerin geleceğe yönelik algılamaları; dün, bugün ve yarını birbiriyle bütün olarak algıladıkları, karar verirken dikkate aldıkları zamandır. Bu zamansal bağlam bireyin psikolojik süreçleri ile ilgilidir (Husman ve Shell, 2008). Gelecek zaman algısı bireyin belirli bir zamanda var olan psikolojik geleceği ve psikolojik geçmişi hakkındaki görüşlerinin tamamını ifade eder (Lewin, 1951’den aktaran Phan ve diğerleri, 2020).

Uzun yıllardır araştırmacıların dikkatini çeken gelecek zaman algısı ilginç bir teorik kavramdır (Zimbardo ve Boyd, 1999). Gelecek zaman algısı öncelikle öğrenme ve motivasyonla olan ilişkisinde tanımlanır. Geleceği öngörme ve planlama kabiliyeti güçlü bir

zaman algısıyla ilişkilendirilirken bireyin geleceğe yönelik gereksinimlerinin bilişsel olarak ayrıntılandırılması önem kazanır (Husman ve Shell, 2008; Nuttin, 1964). Zaman algısının değerlendirilmesinde, deneyimler ve öznellik önem taşır. Bu durumda zaman algısı, zamanı tekil olmayan bir varlık olarak kabul eder. Bir kişinin şimdiki anını şekillendirmek için geçmiş deneyimleri üzerine düşünmesini sağlar ve bu da gelecekteki davranışlarını şekillendirir (Zimbardo ve Boyd, 1999).

Bireylerin doğrudan kontrol ve üzerinde etkiye sahip olduğu, deneyimledikleri tek zaman dilimi ‘şimdiki zaman’dır. Bununla birlikte, bireylerin sadece şimdiki zamanla sınırlı varlıklar olmadıklarını, hafızaları aracılığıyla geçmişte var olduklarının bilincinde olduklarını, yansıtma yoluyla da olası geleceklerini zihinlerinde canlandırabildiklerine de dikkat çeker. Bu psikolojik geçmiş ve gelecek bireylerin şimdiki eylemlerini biçimlendirmede şimdiki zamana göre daha önemli olan etkenlerdendir. Buna göre, zaman algısı bireyin geçmiş, şimdi ve gelecek zaman deneyimleriyle şekillenen zihinsel süreçlerden meydana gelmekte ve psikolojik zamanın yapılandırılması için temel bir boyut olarak belirginleşmektedir (Lens ve diğerleri, 2012; Zimbardo ve Boyd, 1999).

Öznel olarak deneyimlenen, gelecekteki olayların zamanlaması ve sıralaması olarak tanımlanan (Wallace, 1956) gelecek zaman algısı, eğitimcilere bireylerin öğrenme motivasyonu ve karar verme konularında yardımcı olabilecek önemli bir teorik yapı sunar (Phan, 2014). Gelecek zaman algısı bireylerin belli bir kariyer seçimine olan bağlılığını etkileyecek biçimde genişletilebilir. Yetenekleri dahilinde olumlu, gerçekçi gelecek hedefleri olan bireyler, kendilerini daha güvende hissedebilir. İyi yapılandırılmış bir planlamayla, birey çalışmalarını ve gelecekteki beklentilerini entelektüel merak ve ilgiyle tasarlayabilir. Buna karşılık geleceğe ilişkin belirsizlikler ve olumsuz beklentiler, bireyleri kaçınma, erteleme gibi bir dizi olumsuzluklarla karşı karşıya getirebilir (Phan, 2014).

Birey şimdide yaşarken aynı zamanda geleceğe ilişkin hedefleri, umutları, istekleri ve hırsları onları motive edebilir. Bireyin gelecekteki yönelimleri sağlıklıdır ve onun odağını yönlendirebilir, motivasyon ve sebat aşılabilir ve çaba harcaması için itici güç olabilir. Araştırmalar, olumlu bir gelecek zaman algısının teşvik edilmesi için deneysel kanıtlar sağlamıştır. Eğitim açısından incelendiğinde, bir öğrencinin akademik ya da akademik olmayan geleceğini yönlendirmek için gelecekteki zaman algısı göz önüne alındığında,

başarı için faydalı olabilir. Bu durumda önemsenmesi gereken zaman aralığının önemi ile ilgilidir (Phan ve diğerleri, 2020).

Bir öğrenme görevinin veya bir dizi görevin karmaşık doğası, öğrencinin başarılı bir şekilde onu tamamlaması için daha uzun bir gelecek zaman dilimini planlamasını gerekli kılabilir. Bunun aksi bir durumda, öğrenci bir öğrenme görevini başarılı bir şekilde tasarlayamayabilir (Phan ve diğerleri, 2020). Buna göre sürekliliği açısından zamanın eğitimsel ve ayrıca eğitim dışı hedeflerin başarılmasıyla ilişkili olarak uygunluğu, önemi ve uygulanabilirliği göz önünde bulundurulabilir (Özçetin, 2010). Bu bağlamda motivasyonel bir bakış açısıyla gelecek zaman algısı bireyi amaçlı ve kendi kendini düzenlemeye teşvik etmek, akademik öğrenme ve eğitim sürecinde gelişmek için önemli rol oynar (Barber, Munz, Bagsby ve Grawitch, 2009; Janeiro, Duarte, Araújo ve Gomes, 2017; Seijts, 1998; Zimbardo ve Boyd, 1999). Dolayısıyla gelecek zaman algısı hedef, başarı ve farklı görevler için çabalarırken daha uzak bir zamanı öngörmek için kayda değerdir.

2.1.3. Gelecek Zaman Algısının Önemi

Zamanın psikolojisinin farklı araştırmacılar tarafından incelenmesi (Lewin, 1942'den aktaran Phan ve diğerleri; Nuttin, 1964; Zimbardo ve Boyd, 1999, 2008) bireylerin biliş, motivasyon ve davranışlarındaki farklı kalıpları hem eğitimsel hemde eğitim dışı bağlamlarda açıklama anlayışına dayanır. Zaman algısı, bireylerin ve kültürlerin, insan deneyiminin akışını ‘geçmiş’, ‘şimdi’ ve ‘gelecek’ ekseninde farklı sınıflandırmalarla oluşturur. Bununla birlikte zamanın uzayda nasıl hareket ettiğine dair sorular, “dairesel”, “doğrusal” ve “spiral” olarak hareket ettiği yönünde cevaplar bulurken, bazı araştırmacılar tarafından zamanın, “biyolojik zaman”, “fiziksel zaman” ve “psikolojik zaman” şeklinde sınıflandırılması da söz konusu olmuştur (Avcı, 2008). Bu sınıflandırmalardan herhangi birinin sınırları, uzantısı ve kullanımı bilişsel stille öğrenilmiş tercihlerin bir işlevi olarak ve ayrıca durumsal, yapısal ve görev beklentilerinin bir sonucu olarak büyük ölçüde değişebilir (Zimbardo, Keough ve Boyd, 1997).

De Volder (1979) tarafından, gelecek zaman algısının kişinin baskın yaşam dönemini ifade ettiği belirtilmiştir. Bazı insanlar için geçmişleri yaşam alanlarının en önemli parçasıdır, diğer bir deyişle geçmişe odaklıdırlar. Kendilerini, kim oldukları ve geçmişte yaptıklarıyla tanımlarlar. Diğer insanlar için burada ve şimdi en önemli olan zaman dilimidir, dolayısıyla bu bireyler şimdiki zaman odaklıdırlar. Geçmişleri ve gelecekleri, mevcut yaşam alanlarının

nispeten küçük bir parçasıdır. Gelecek odaklı insanlar, şimdiki zamanda yaşarlar ancak şimdiki zaman, geleceğin hizmetinde olarak deneyimlenir (Lens ve diğerleri, 2012).

Zaman kültürel olarak grupların bazıları için sadece ‘şimdi ve burada’ olarak algılanan bir kavramken diğerleri için doğrusal olabilir ve bir kişinin geçmişini, bugününü ve geleceğini yansıtabilir. Zaman toplum ve bireyler için çıkarımları olan bir kavramdır. Bazı bireyler geçmiş durumlara ve deneyimlere odaklanabilirken, diğerleri geleceğini düşünmeyi seçebilir. Bu çeşitlilik, yaşamın büyük ölçüde zamanın doğasıyla karmaşık bir biçimde ilintili olması ile ilgilidir. Örneğin mindfulness alanındaki araştırmalar zaman kavramı hakkında farklı bir bakış açısı sunarlar. Bu bakış açısı, zamanın doğrusal olmayan bir varlık olduğu üzerinedir (Kabat-Zinn, 2015). Bu anlayışa göre zaman sürekli olarak düşünülmez ve sadece ‘burada ve şimdi’ vardır. Şimdiki yaşam basittir ve çok az komplikedir. Bu nedenle, şimdiki an’ın kişisel deneyimin dikkat durumunu yansıttığı söylenir: bir açıklık, sakinlik ve aydınlanma hali. Bu felsefi bakış, burada ve şimdi olarak bağlamın özüne odaklanmaya vurgu yapar (Phan ve diğerleri, 2020). Bununla birlikte her bireyin zamanı ‘tekil’ olarak algılayabileceği, kendisini şimdiki an’la sınırlama ihtimali unutulmamalıdır. Böyle bir bakış açısının faydası, basitliği, bir kişiyi hayatın karmaşıklıklarından kurtarmaya ve böylelikle ‘şu anda mutlu, sağlıklı bir yaşam’ sürmeye teşvik eder.

İnsanın geçmiş deneyimleri yaşamının bir parçasıdır ancak ‘şimdi’de yaşayan birey aynı zamanda az ya da çok uzak bir geleceği de öngörebilir. O halde gelecek zaman algısı bireyin geleceği ne ölçüde ve ne şekilde beklediği ile ilgilidir (Lewin, 1942’den aktaran Phan ve diğerleri, 2020). Gelecek zaman algısı hedef belirleme (Lens, 1986) ve motivasyonel sonuçları olan (de Bilde, Vansteenkiste ve Lens, 2011) bilişsel bir kişilik özelliği olarak kavramsallaştırılabilir. Geçmiş ve şimdiki deneyimlere dayanarak, insanlar genel isteklerini, motivasyonel hedeflerini, davranış plan ve projeleriyle somutlaştırır. Motivasyonel hedefler gelecekte yer alır ve kişi, mevcut durumu sürdürmek için motive edildiğinde bile, geleceğe yöneliktir. Ancak hedeflere olan zamansal mesafeler çok kısıdan çok uzun süreye değişebilir. Uzak gelecekteki motivasyonel hedefleri formüle etmek ve bu hedeflere ulaşmak için birey uzun vadeli davranışsal projeler geliştirmek, uzun veya genişletilmiş bir gelecek algısı oluşturmak durumundadır. Bu hedef belirleme perspektifinden gelecek zaman algısı bireyin yakın ya da uzak gelecekteki hedeflerine ilişkin mevcut beklentisini temsil eder (Lens, 1986; Nuttin ve Lens, 1985’ten aktaran Maria ve Paixão, 2012; Seginer, 2009; Shirai,

1996). Uzun gelecek zaman algısı motivasyon üzerinde etkilidir (Creten, Lens ve Simons, 2001). Oldukça kısa bir gelecek zaman algısına sahip kişiler, hedeflerinin çoğunu yakın gelecekte belirlerken, daha uzun veya daha derin bir gelecek zaman algısına sahip kişiler nispeten daha uzun vadeli hedefler oluşturur. Gelecek zaman algısının uzantısı veya derinliğinde büyük bireysel farklılıklar vardır. Kısa bir gelecek zaman algısına sahip olanlar için yalnızca çok yakın kronolojik gelecek, içinde yaşadıkları zamansal dünyanın bir parçasıdır. Daha sonra ne olacağını çok hesaba katmazlar. Diğer yandan uzun bir gelecek zaman algısı ile yaşayan bireylerin şimdiki zamansal yaşam alanları çok uzak geleceğe uzanır. Oldukça uzak bir gelecekte olayları ve eylemlerin sonuçlarını zaten hesaba katmakta veya onlar tarafından motive edilmekte zorluk çekmezler (Lens, 1986; Nuttin ve Lens, 1985'ten aktaran Maria ve Paixão, 2012; Seginer, 2009; Shirai, 1996). Daha uzun gelecek zaman algısına sahip kişiler, şimdiki veya yakın gelecekte değil, uzak gelecekteki sonuçlara odaklanma eğilimindedir. Psikolojik olarak uzak gelecekteki beklentiler, zamansal olarak yakın olanlara göre daha soyut, daha üst düzey kavramlarla temsil edilir (Trope ve Liberman, 2003). Buna göre gelecek zaman algısı hedeflere yalnızca daha uzak bir gelecekte ulaşılsa bile, yüksek bir değer atfetme eğilimi olarak da düşünülebilir. Daha uzun bir gelecek zaman algısına sahip kişiler, mevcut faaliyetlerinin daha uzak bir gelecek için etkilerini daha kolay tahmin edebilir ve daha uzun davranış planları veya projeleri geliştirebilirler. Sonuç olarak, mevcut eylemlerin fayda değeri (örneğin, çalışmak, para biriktirmek, riskli cinsel davranıştan kaçınmak, sağlıklı davranışlar) artar (Eccles ve Wigfield, 2002; Husman ve Lens, 1999; Lens ve diğerleri, 2009). Gelecek hedefi oldukça uzak gelecekte bile mevcut davranışı motive eder. Ancak kısa bir gelecek zaman algısına sahip kişiler, mevcut eylemlerinin bu kadar uzak sonuçlarını dikkate almazlar. Şimdiye yönelik bireyler, eğitimi bırakma, güvenli olmayan seks ve madde bağımlılığı gibi mevcut eylemlerin gelecekteki önemli uyumsuz sonuçlarını düşünmeyi göz ardı edebilirler (Lens ve diğerleri, 2012). Daha uzun bir gelecek zaman algısına sahip olanlar, genel olarak daha çok motive olacaktadırlar çünkü mevcut davranışın gelecekteki sonuçlarını daha kolay tahmin edebilirler (Husman ve Shell, 2008).

2.1.4. Gelecek Zaman Algısı ve Birey

Gelecek zaman algısı bireyler için değişkenlik gösterir, bazıları uzun ve derin gelecek zaman algısına sahipken, diğerleri kısa gelecek zaman algısına sahiptir. Dahası, uzun gelecek zaman algısına sahip olanlar gelecekteki hedeflerin çoğunu uzak geleceğe belirleme

eğilimindeyken, kısa gelecek zaman algısına sahip olanlar yakın zamanlı gelecek hedeflerini belirler (Simons ve diğerleri, 2004b). Yakın bir gelecek iki ay olabilir, oysa uzak bir gelecek örneğin şu andan itibaren 5-7 yıl sonrasına kadar olan bir zaman diliminden oluşabilir (Phan ve diğerleri, 2020).

Gjesme (1983), gelecek zaman algısında bireysel farklılıklar olduğunu, kimilerinin uzak hedeflerden kimilerininse yakın hedeflerden daha fazla etkilendiklerini ve gelecek olaylara yönelik kişisel tepki biçimlerinin oluşma sebeplerinden birinin gelecek için farklı ihtiyaçların olabileceğini ifade etmektedir. Gjesme (1983)'e göre kısa zaman odaklı bireylerle karşılaştırıldığında uzun zaman odaklı bireyler, gelecek zamandaki uzaklığı daha yakın algılarlar. Başka bir deyişle bireyle gelecekteki hedefi arasındaki uzaklık gelecek zaman algısının düşük ya da yüksek olmasına göre farklı seviyelerde algılanmaktadır. Buna göre bazı bireyler uzun gelecek zaman algısına sahipken bazı bireyler kısa zaman algısına sahiptir. Bu durum motivasyon, akademik yetenek, güven, bireysel değerler ve felsefi inanç gibi belirli bir zaman dilimi ortamında bireysel farklılıklarla açıklanabilir. Gelecekteki zamanın algılanmasındaki bu farklılıkların eğitimciler, paydaşlar ve politikacılar için çıktıları vardır (Phan ve diğerleri, 2020). Dolayısıyla eğitimcilerin, paydaşların ya da politikacıların bireylerin gelecek zaman algılarının nasıl geliştirilebileceği üzerinde durmaları gereklidir. Bu amaca yönelik uzun bir zaman algısı geleceğe yönelik olmanın önemini yansıtır. Bu bağlamda eğitimciler ve araştırmacılar için, gelecek zaman algısının sağlıklı bir şekilde genişletilmesini teşvik edebilecek yollar, araçlar ya da fırsatlar geliştirmek ve keşfetmek kayda değerdir (Phan ve diğerleri, 2020).

Gelecekteki zaman aralığının, geleceğe yönelik kısa veya uzun (derin) olarak algılanması bireyin motivasyon, biliş, bağlılık ve davranış durumlarıyla karmaşık bir şekilde ilişkilidir (Simons ve diğerleri, 2004b). Gelecek için belirli bir zaman dilimini öngörmek değerli bir düşüncedir. Araştırmacılara göre gelecek zaman algısı, öğrencilere yeni sınırlar aramaya ve amaçları için çabalamaya motive etmede anlamlı bir rol oynar. Buna göre, geleceğe yönelik ne kadar kısa veya derin bir şekilde beklenildiği içsel motivasyonu etkiliyor gibi görünüyor. Daha önemlisi ise gelecekte daha uzun bir zaman aralığına sahip olmak, belki de "en iyiyi" elde etmek için bir gerekliliktir (Phan ve diğerleri, 2020).

Kısa bir gelecek zaman algısına sahip olmanın pek bir değeri olduğu söylenemez çünkü kısalık bireyin potansiyelini keşfetmesi yönünde anlamlı bir katkı sunmayacaktır. Geleceğe

yönelik derin olan bir şeyi düşünmek, bireyi ardışık hedefler için planlama yapma ve çaba göstermeye yönlendirebilir. Geleceğe doğru derin zaman aralığı, kısa bir zaman aralığından daha avantajlıdır. Dahası, genişletilmiş bir gelecek zaman algısı kişisel olgunluğun, metabilişin ve tutkuların göstergesidir. Buna göre, uzun veya derin bir gelecek zaman algısına yatırım yapmanın önemli olduğu söylenebilir. Araştırmalar derin bir gelecek zaman algısına sahip öğrencilerin kişisel geleceği üzerine düşünmeye daha uzun bir zaman ayırdığını, optimal en iyiye ulaşmaya yardımcı olmak için hedefleri planladıklarını, amaca yönelik olarak dikkatini, bilişini ve motivasyonunu en iyilere ulaşmaya yönlendirdiğini, amaç için kişisel kararlılığa sahip olduklarını ortaya koymuştur (Phan ve diğerleri, 2020).

Genişletilmiş bir gelecek zaman algısı kısa bir gelecek zaman algısından daha sağlıklıdır. Uzun bir gelecek zaman algısı bireyi gelecekteki hedeflerine ulaşmak için daha çok çalışmaya yönlendirir ve motive eder. Bir insanın geleceğini tahmin ederek zaman geçirmesi her zaman kolay değildir. Olumlu bir gelecek beklentisi teşvik edilmelidir çünkü bu kişinin odaklanmasını ve somut bir amaca olan bağlılığını yönlendirir. Buna göre, uygun bir “zaman aralığı” şartını göz önünde bulundurmak gerekir (Simons ve diğerleri, 2004a, 2004b).

Derin bir gelecek zaman aralığı daha anlamlı ve avantajlıdır. Bu bir kişiye geleceği düşünmesi, planlaması, yardım alması vb. için yeterli zaman sağlarken (Husman, Hilpert ve Brem, 2016) kısa gelecek zaman algısı özünde orta düzeyde bilişsel karmaşıklıkla bağlantılıdır. Kısa bir gelecek zaman aralığına sahip olan kişinin başarılı bir biçimde yüksek düzeyde bilişsel çabalarla uğraşması beklenmez. Düşük bir beklenti seviyesi ve düşük öznel değer algısı, aksine, derin bir gelecek zaman aralığına eşit değildir. Başka bir söylemle, düşük bir beklenti seviyesi kısa bir gelecek zaman aralığına karşılık gelir (Husman ve diğerleri, 2016; Phan ve diğerleri, 2020). Buna karşılık uzun bir gelecek zaman aralığına sahip olmak değerli kabul edilir çünkü bu motivasyon duygusu aşılır ve bir kişinin bilişini ve davranışını gelecekteki hedeflere yönlendirir. Aynı zamanda, bir bireyin farklı türde uzun vadeli hedeflere ulaşmak için zihinsel gücünün yanı sıra umutlarını ve azmini yansıtabilir. Bununla birlikte, gelecekteki zaman aralığının “derinliği” ile ilgili bazı çekinceler mevcuttur. Örneğin, bir birey nasıl özerk bir şekilde motivasyon durumunu sürdürecektir, disiplinle amaçlarına nasıl bağlı kalacak? Belirsizlikler, kişisel ya da çevresel faktörler bireyin motivasyon ve disiplin durumunu sürdürmekten alıkoyabilir. Bu durumda araştırmacılar, gelecek zaman algısının bir öğrencinin bir görevi tamamlamaya yakınlık

algısını, motivasyon durumunu sürdürmesinin yanı sıra, dikkat ve disiplinle odağını sürdürmeye rehberlik edip etmediğini ve ne ölçüde yardımcı olduğunu keşfedebilirler (Phan ve diğerleri, 2020).

Zimbardo ve Boyd (1999) okullarda sık karşılaşılan, okula ve öğrenmeye ilişkin olumsuz tutum ve başarısızlığın esas sebeplerini öğrencilerin gelecek zaman algıları ile okul görevleri arasındaki uyumu sağlayamadıklarından kaynaklandığını ifade eder. Bu durumda, eğitsel bir görevin uzak gelecekteki faydalarını fark edebilen öğrenciler derin öğrenme stratejilerini uygulamaya yönelip öğrenmeye daha çok çaba sarf ederler (Phan, 2009). Gelecek odaklı olan bir kişi şu an'a odaklanmış bir kişiye göre hazzı ertelemede daha fazla başarı göstermektedir (Gjesme, 1983). Öte yandan gelecekteki görevlerini daha iyi planlar. Bugünkü girişimlerinin olası sonuçlarını, gelecekte gerçekleştireceği görevlerle ilişkilendirerek daha dikkatli olmaktadır (Seijts, 1998; Zimbardo ve Boyd, 1999).

Gelecek zaman algısı sadece başarı için gelecekteki hedefleri belirlemeyle sınırlı değildir. Geleceğe uzanan genişletilmiş zaman dilimleri, bireylerin öğrenme, biliş ve davranıştaki motivasyonel inançlarını belirlemeye ve açıklamaya yardımcı olmada önemli bir yere sahiptir. Bununla beraber gerek akademik gerekse akademik olmayan arayışlarda daha uzun zaman aralıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla uzun gelecek zaman algısına sahip bireyler mevcut görevlerine daha güçlü bir şekilde önem verirler çünkü gelecekteki hedefin beklenen değeri daha yüksektir (Simons ve diğerleri, 2004b).

2.1.5. Gelecek Zaman Algısı Ölçme Teknikleri

Gelecek zaman algısı, araştırmacılar tarafından farklı tekniklerle ölçülmeye çalışılırken faktöriyel yapısı göz önünde bulundurulmuştur (Avcı, 2008; Özçetin, 2010; Strathman, Gleicher, Boninger ve Edwards, 1999; Zimbardo ve Boyd, 1999). Yapılan çalışmalar, gelecek zaman algısının tek boyutlu bir süreklilik üzerinde ve iki uçlu yapı olmayıp birbiriyle ilişkili boyutlardan oluştuğunu ortaya koymaktadır (Eren, 2009; Zimbardo ve Boyd, 1999). Alanyazın incelendiğinde bireylerin gelecek zaman algısını ölçmek için farklı araştırmacılar tarafından ölçme araçları geliştirildiği görülmektedir. Bu araştırma kapsamında Husman ve Shell (1996, 2008) tarafından geliştirilmiş olan Gelecek Zaman Algısı Ölçeği kullanıldığı için aşağıda alt boyutları ile ilgili bilgiye yer verilmiştir.

2.1.6. Gelecek Zaman Algısı Ölçeği Alt Boyutları

Gelecek zaman algısı bir bireyin belirli bir zaman diliminde algıladığı psikolojik geleceği ve psikolojik geçmişine ilişkin görüşlerinin toplamıdır (Lewin, 1951'den aktaran Phan ve diğerleri, 2020). Husman ve Shell (2001, 2008) zaman algısının gelecek boyutuna odaklanıp eğitimsel ortamlardaki etkileri üzerine yoğunlaştılar ve Gelecek Zaman Algısı Ölçeği alt boyutlarını; değer, genişlik, hız ve bağlılık olarak tespit ettiler (Husman ve Shell, 2008).

2.1.6.1. Gelecek Zaman Algısı Değer Alt Boyutu

Değer, bireylerin gelecekte ulaşmak istedikleri amaçlar için atfettikleri önemlidir. Uzun vadeli hedeflere değer vermek güçlü bir gelecek zaman algısına işaret eder. Değer üzerine yapılan araştırmalar şimdiki zamandaki isteklerden feragat etmek üzerine yoğunlaşmıştır. Araştırmalarda geleceğe değer vermenin ortaöğretim sonrası eğitim kurumlarında uyarlanabilir davranışlar ve motivasyonla ilişkili olduğu gösterilmiştir (Husman ve Shell, 2008). De Volder ve Lens (1982) değer algısı güçlü olan bireylerin, uzun zaman aralıklarında bulunan hedeflerine ilişkin olarak algılarının kısa süreli ödül ve sonuçlardan daha az etkileneceğini belirtmişlerdir.

2.1.6.2. Gelecek Zaman Algısı Genişlik Alt Boyutu

Genişlik, bireyin hedeflerini, düşünce ve planlarını ne kadar ileri taşıdığı ile ilgilidir. Bireylerin 'zaman ufku' içinde olan hedefleri daha yakın görünür. Zaman ufku ne kadar genişse uzun vadeli hedefler o kadar önemli hale gelir. Ulaşılabilir hedefler için daha fazla güdülenildiği için bireylerin zaman ufuklarının uzantısıyla gelecek amaçlarına yönelik güdülenmişlikleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bilinmektedir (Daltrey ve Langer, 1984).

2.1.6.3. Gelecek Zaman Algısı Hız Alt Boyutu

Gelecek zaman algısının bu boyutu kişilerin zaman geçerken hissettikleri hızı temsil eder. Aynı zamanda zamansal bütünleşmeyle ilgili olduğu ifade edilebilir. Birey gelecek odaklı değilse gelecekte hedeflerini organize edemeyecek ve zamanın hızla akıp gittiği algısında olacaktır. Dolayısıyla gelecek hedefleri olan bireyler ve zaman ufku daha geniş kişiler için zaman daha çabuk ve hızlı 'geçiyormuş gibi' algılanmamaktadır (Gjesme, 1983).

2.1.6.4. Gelecek Zaman Algısı Bağlılık Alt Boyutu

Bağlılık, gelecek zaman algısının bilişsel boyutunu temsil edip gelecekteki hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için yapılanları ifade eder. Bu boyut bilişsel bir yön olarak daha uzak bir geleceği öngörmeyi mümkün kılar. Bu bilişsel boyut uzak geleceğin hesap edilmesine,

motivasyonel hedef, proje ve planları içine alan uzun zaman aralıklarının değerlendirilmesine ve şu andaki davranışların uzak gelecekteki hedeflere doğru yönlendirilmesine imkan sunmaktadır (Husman ve Shell, 2008). Buna göre, bu davranışlar daha yüksek fayda değeri kazanmakta ve yapılan aktiviteler daha araçsal olarak algılanmaktadır (Eccles ve Wigfield, 2002). Nitekim gelecek zaman algısı güçlü olanlar şu andaki aktiviteleriyle gelecek hedefleri arasında ilinti kurmaya daha yatkındırlar (Simons ve diğerleri, 2004).

2.1.7. Kişilik

İnsanı muazzam bir varlık olarak tanımlayan Taştan (2013, s. 1) “İnsan düşünür ama düşüncelerden ibaret değildir. Duygulanır ama duygulardan ibaret değildir. İnsan eylemde bulunan bir varlıktır ama davranışlardan ibaret değildir.” der. Taştan (2013)’ın insanı tanımlamak için birçok boyuta ihtiyaç duyulduğunu vurguladığı gibi kişiliği tanımlamak için de birçok bileşene ihtiyaç duyulur. Alanyazında kişilik kavramı başta olmak üzere kişilikle ilgili birçok tanım ortaya konulmuş ve pek çok kuram geliştirilmiştir (Çiçek ve Aslan, 2020).

Kişilik, bireyin onu diğerlerinden ayıran doğuştan getirdiği ve deneyimleriyle edindiği özelliklerin tamamıdır (Senemoğlu, 2018, s. 78). Kişilik; bireye özgü, tutarlı bir şekilde sergilenen ve bireyi diğerlerinden farklı kılan nitelikler bütünüdür (Can, 2016, s. 125). Kişilik, bireylerin dünyaya adaptasyonu ile karakterize olan her bireyin diğerinden farklı duygu, düşünce ve davranış nitelikleri taşımasını ifade eder (Santrock, 2018, s. 132).

Kişilik, bireyin kendisinden kaynaklanan içsel süreçleri ve tutarlı davranış kalıpları olarak ifade edilebilir. Kişilik içi süreçler, bireyin nasıl davranacağı ve hissedeceğini etkileyen iç dünyasında meydana gelen bilişsel, duyuşsal ve güdüsel süreçleri içerir. Kişiliğin tutarlı olması ise bireyde her durumda ve zamanda gözlenebilir olmasıdır. Örneğin bugün dışadönük bir bireyin gelecekte yine dışadönük olması beklenir. Kişilikteki bu tutarlılık “Tam olarak ondan beklenen buydu.” ya da “Onun bu şekilde davranması bizi hiç şaşırtmadı.” gibi yorumlarla ifade edilir (Burger, 2006, s. 23).

Kişiliğin tanımıyla ilgili ortaya konulan görüşler çeşitlilik göstermekle birlikte alan uzmanlarının görüş birliği sağladığı üç noktadan bahsedilebilir. Bu üç nokta:

1. Her birey farklıdır.
2. Kişilik tutarlı bir yapıdır.

3. Kişiliğe bağlı olarak bireylerin davranışları yordanabilir (Carducci, 2003'ten aktaran Erözkan, 2014, s. 56; Dweck, 2017).

Alanyazın incelendiğinde kişilikle ilgili bireysel farklılıklara, bireye özgü örüntülere yapılan vurgu dikkat çeker. Bununla birlikte kişilikle ilgili tanımlamalarda ortak bir unsur, bireyin açık ve gözlenebilen davranışlarından çıkarımlar elde edilmesidir. Bireyin davranış kalıplarını açıklamada tutarlılık vurgulanır. Başka bir deyişle tutarlılık, bir kişinin benzer aynı davranış kalıplarını sergilemesi olarak ifade edilebilir. Bir diğer ortak nokta da kişiliğin yapılaşmış bir bütün olarak, birbiriyle ilişkili birçok özelliğin bir bütün olarak nitelendirilmesidir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 3-4). Özetle kişilik kavramı üzerinde ortak bir tanım oluşturulamamış ancak kişiliğin ortak özellikleri konusunda uzmanların hemfikir olduğu durumlar söz konusudur denilebilir.

2.1.8. Kişiliğin Üç Yönü

Çevre ve kişi karşılıklı etkileşim halindedir (Aydın, 2019, s. 1) ve birey; kültürel, sosyal ve kişilerarası yapılarla bir bütündür (Costa ve McCrae, 2012). Buna rağmen davranışlar içinde bulunulan durum tarafından mı yoksa bireyin sahip olduğu kişilik özellikleri tarafından mı şekillenir sorusu sıklıkla tartışılan bir konu olup bunun için genel kabul davranışlarda hem durumun hemde kişiliğin etkili olduğudur. Bununla birlikte insanlar arasındaki farklılıklar üzerinde yoğunlaşılır. Her bireyin aynı duruma verdiği tepki farklı olmakla birlikte günümüzde alan uzmanlarının üzerinde tartıştığı konu ‘‘durumun davranışlarımızı nasıl etkilediği ve davranışların bireyi nasıl yansıttığı’’ üzerinedir (Burger, 2006, s. 21). Bu bağlamda bireylerin kalıtsal, fiziksel ve psikolojik niteliklerini içeren kişiliğin üç yönüne odaklanılabilir (Ahmetoğulları ve Güneş, 2017). Alanyazında kişilik üzerine tartışmalar süregelirken kişiliği oluşturan yapıların neler olduğu ile ilgili bileşenler, araştırmacıların ilgi odağıdır. Buna göre kişiliğin üç yönünü oluşturan mizaç, karakter ve yetenek bileşenleri açıklanabilir. Mizaç, kişiliğin temel ve ayırt edici özelliklerini ifade eder. Mizaç büyük ölçüde sürekli ve daha çok kişiliğin kalıtımsal yönü ile ilgilidir (Ergün Çelebi, 2020; Gökben Çetin ve Beceren, 2007; Prior, 1992). Mizaç, duygusal uyarılara karşı otomatik tepki gösterme eğilimiyle doğuştan getirilen yapısal bir özelliktir (Cloninger, 1987; Cloninger, Przybeck, Svrakic ve Wetzell, 1994). Kişiliğin sosyal ve ahlaki boyutunu içeren karakter genellikle kişilikle aynı anlamda kullanılan bireyin çevresi ile karşılıklı ilişkileri sürdürmek üzere geliştirdiği bilinçli ya da bilinç dışı tepkilerdir (Cloninger, 1987; Cloninger ve diğerleri, 1994; Ergün Çelebi, 2020; Gökben Çetin ve Beceren, 2007). Buna göre karakter,

yaşamın ilk yıllarında şekillenmeye başlar ve çevre etkisine açık bir yöndür denilebilir. Yetenek ise bireyin bilişsel, fiziksel özellik ve becerilerinin tümüdür. Dolayısıyla yetenek kişiliğin bir parçası olduğu gibi kişiliğin oluşmasında önemli bir yöndür (Ergün Çelebi, 2020; Gökben Çetin ve Beceren, 2007).

2.1.9. Kişiliği Oluşturan Faktörler

Kişilik; bireyleri birbirinden ayıran, kendisi ve çevresi hakkındaki kişilerarası ilişki ve tepki düzeylerini içeren fiziksel, entelektüel ve ruhsal özelliklerin toplamıdır. Bireylerin olayları algılama şekli, kendisi ve çevresi hakkındaki durumlara gösterdiği tepkiler kişilik özelliklerini meydana getirir. Kişilik; bireyin fiziksel, bilişsel, duyuşsal özelliklerinin, sosyal ve duygusal gelişiminin, yetenek, tutum ve ilgilerinin, dürtülerinin, alışkanlıklarının deneyim ve yaşantılarının tamamını içeren oldukça kapsamlı bir yapıdır (Aktaş, 2006). Bireydeki bu kapsamlı yapının varlığıyla birlikte kişiliği oluşturan üç ana faktörden bahsedilebilir. Bunlar; biyolojik, ailesel ve durumsal faktörler ile kültürel faktörlerdir (Ergün Çelebi, 2020). Kişiliği oluşturan faktörlerin başında biyolojik boyutla ilgili olarak genetik faktörler gelir. Bireyin fiziksel yapısı ve bu yapının cinsiyet, dış görünüş gibi özellikleri genetik yapıyla bireye aktarılır. Kalıtsal özellikler her birey için farklıdır dolayısıyla bireylerin konuşma, yürüme, gülme vb. davranışsal özellikleri birbirinden farklıdır (Ergün Çelebi, 2020). Kişilik yapısının şekillenip gelişmesinde çevrenin mi kalıtımın mı daha baskın olduğu tartışılmaktadır (Gökben Çetin ve Beceren, 2007). Kişiliği anlamak için yalnızca davranışlara bakmak yetersiz kalacaktır (Tatlıhoğlu, 2014). Hem ebeveyn tutumları hemde aile bireyleri çeşitli yollarla deneyimlerini aktarır ve böylece kişiliğin şekillenmesinde rol oynarlar. Durumsal faktörler ise birçok nedenden dolayı bireyin içinde bulunduğu ve etkilendiği ortamın nitelikleriyle alakalı koşullardır (Ergün Çelebi, 2020). Bireylerin içinde yaşadığı sosyokültürel özellikler kişiliği etkileyen bir başka önemli faktördür (Sevi, 2009). Bireylerin kişiliği sosyokültürel ortamlarda biçimlenir. Bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre yaşam tarzını, düşünce tarzını ve eğilimlerini etkiler. Bununla birlikte çevresindeki kişiler, kurumlar ve gruplarda kişiliğin oluşumunda önemli yere sahiptir (Gökben Çetin ve Beceren, 2007).

2.1.10. Ayırıcı Özellikler ve Beş Faktör Kişilik Yaklaşımı

Kişilik kuramcıları ve kişilik psikologları kişiliği tanımlarken hangi konu üzerinde yoğunlaşmaları gerektiği noktasında çeşitli görüşlere sahiptir. Bu farklı görüşlerde etkili olan kişiliğin kapsamlı bir yapıya sahip olması ile ilgilidir. Bireydeki bu kapsamlı yapının

karşılıklı etkileşimi kişiliği meydana getirir ancak bu durum kişiliğin anlaşılmasını zorlaştırır. Diğer bir deyişle kişilik kavramının yapısı oldukça karmaşıktır (Öztürk ve Uluşahin, 2014, s. 187) ve dolayısıyla kişilik tiplerinin sınıflandırılmasına ihtiyaç duyulur (Erözkan, 2014, s. 55). Bazı kuramcılar kişiliğe yönelik bilinçaltı mekanizmalarından bahsederken bazıları öğrenme bazılarıysa bireylerin düşüncelerini nasıl düzenledikleriyle ilgilenirler. Kişiliği açıklayan yaklaşımlardan bazıları; psikoanalitik yaklaşım, ayırıcı özellik yaklaşımı, hümanistik yaklaşım, davranışsal-sosyal öğrenme yaklaşımı ve bilişsel yaklaşım olarak belirtilebilir (Burger, 2006, s. 22-24; Çiçek ve Aslan, 2020). Kuramlar, insan kişiliğinin altında yatan sistemleri ve bireye özgü eylemlerin açıklanmasında farklı boyutları vurgular (Costa ve McCrae, 2012). Buna göre kişiliği genetik faktörler ya da çevresel etkiler, davranışın bilinçli ya da bilinçdışı belirleyicileri ve özgür irade ya da belirleyicilikle açıklama yoluna gidebilirler (Burger, 2006, s. 35-36). Kişilik üzerine psikanalitik, öğrenme, davranışçı, sosyal bilişsel kuramlar, biyolojik yaklaşımlar ve postmodern yaklaşımlar birçok açıklama getirmişlerdir. Kişiliği tanımlamaya yönelik pek çok çalışma dilin ortaya çıkışı kadar eskidir ve buna rağmen uzlaşıya varılan bir tanım ortaya koymak mümkün olamamıştır (Merdan, 2013; Burger, 2006, s. 234). Ayırıcı özellik yaklaşımlarının ilk kuramcılarında biri olan Alport, İngilizcede kişiliği tanımlamak için 4000'den fazla sıfat olduğunu ifade eder. Ayırıcı özellikleri tespit etmek ve tanımlamak amacıyla ilk olarak tipoloji sistemleri geliştirilmiştir. Günümüzde tipoloji yaklaşımlarının yerini ayırıcı özellik yaklaşımı almıştır. Ayırıcı özellik yaklaşımı çok sayıda bireyi tanımlamak ve davranışları yordayabilmek için sürekliliği olan ayırıcı özellikleri belirler (Merdan, 2013). Ayırıcı özellik, bir bireyin belirli bir kişilik özelliğine ne derece sahip olduğuna yönelik sınıflama yapar. Ayırıcı özellik yaklaşımları kişiliğin zaman içinde değişmezliği ve kişilik özelliklerinin durumlara göre tutarlı olduğu varsayımına dayanır (Burger, 2006, s. 235).

Ayırıcı özellik niteliklerinin belirlenmesi, davranışla ilgili süreçleri açıklar ve insanların bir niteliğe ne derece sahip olduğunu ortaya koyarken insanlar arasında karşılaştırma yapılmasını kolaylaştırır. Ayırıcı özelliklerle ilgili bilinen ilk çalışma Alport (1921) tarafından yapılmıştır (aktaran Burger, 2006). Alport'un yanı sıra Murray, Cattell, McCrea ve Costa ayırıcı özellik yaklaşımları ile çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu araştırma kapsamında McCrea ve Costa (1987)'nin yapmış oldukları Beş Faktör Kişilik Özellikleri ya da Büyük Beşli adıyla bilinen yaklaşım üzerinde durulacaktır.

Kişiliğin kaç temel boyutu olduğu üzerinde çalışan Cattell'in araştırmalarını kişiliğin beş temel boyutuna yönelik kanıtlarla McCrae ve Costa sürdürmüştür (Costa ve McCrae, 1991, 1992, 2008). Araştırmalardan elde edilen sonuçlar gösteriyor ki kişiliği oluşturan özelliklerin büyük kısmı beş temel kişilik özelliği etrafında toplanıyor (Burger, 2006, s. 255). Farklı araştırmacılar farklı isimler kullanmakla beraber bu araştırmada Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışmasında kullanılan isimler tercih edilmiştir. Buna göre araştırmada kullanılan "özdenetimlilik" sorumluluk ya da özdisiplini, "deneyime açıklık" açıklığı, "yumuşak başlılık" uyumluluğu ve "nörotiklik" nevrotikliği ifade etmektedir.

Kişilik özellikleri, bireyin kendisi ve çevresine karşı yaşamında gösterdiği davranışlarla belirginleşir. Antik çağdan beri insanlar kişilik ve kişiliğin sınıflandırılmasıyla ilgilenmişlerdir. Hipokrat ve Kretschmer kişiliği kategorik olarak sınıflandırdılar. Bununla birlikte bazı araştırmacılar kişiliği boyutlara göre ele almışlardır (Lelord ve Andre, 2014, s. 10-13). Alport'un yaptığı araştırmalarla başlayan Cattell ve Eysenck'in devam ettirdiği ayırıcı özellik araştırmaları McCrae ve Costa'nın araştırmalarıyla yeni bir yere ulaşmıştır. Kişiliğin yapısı ve sürekliliğini araştırmak için faktör analizini kullanan McCrae ve Costa başlangıçta (1985'li yıllara kadar) üç faktörlü modeli savunurken araştırmalarında dışadönüklük ve nörotikliğin yanında "deneyime açıklık" boyutunu keşfettiler. Böylelikle kişiliğin beş boyutlu ölçülmesini sağlayan beş faktörlü ölçme aracını geliştirdiler (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 286-288).

Bireylerin genel karakteristik özellikleri, baş etme yöntemleri ve sosyal çevreye etkileşimleri çocuklukta belirmeye başlar ve ergenlik ya da genç yetişkinlik dönemlerinde belirli örüntüler kazanır. Bu örüntüler kişiliğin kendine özgü ayırıcı nitelik ve davranış kümesini meydana getirir. Kişilik konusu araştırmacıları klinik olmayan örnekleme kişiliği tespit etmek için beş temel kişilik özelliklerinin kullanılabilmesi konusunda görüş birliği içindedirler (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013, s. 632). Buna göre, beş faktörlü kişilik özellikleri uzmanlar arasında yaygın kabul gören kişiliğin boyutsal yapısını temsil eder (Costa ve McCrae, 1992).

Beş faktörlü kişilik özellikleri modeline göre kişiliği oluşturan faktörler: dışadönüklük, nörotiklik, yumuşak başlılık, özdenetimlilik ve deneyime açıklıktır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013, s. 632). McCrae ve Costa'nın ortaya koyduğu beş faktör kişilik özellikleri

Cattel ve Eysenck gibi kişiliğin yapısını oluşturan temel unsurların iki kutuplu bir süreklilik arz ettiğini ve normal dağılım gösterdiğini kabul eder (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 286-288). Beş faktörlü kişilik özellikleri ve (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 286-288) modeldeki iki kutuplu özellikler aşağıda açıklanmıştır (Costa ve McCrae, 2000; Santrock, 2018, s. 132).

2.1.10.1. Deneyime açıklık (Openness)

Deneyime açıklığın iki kutuplu yapısı, uyumlu veya bağımsız, çeşitlilik veya rutine ilgi duymak, yaratıcı veya pratik (Santrock, 2018, s. 132) olup deneyime açıklık boyutunda puanı yüksek olan bireyler; meraklı, hayal gücü geniş, yaratıcı, çeşitli yeniliklere açık, başkalarının duygularını anlamada yetenekli, kendi duygularına karşı hassas, yenilik ve farklılık arayışındadırlar (Costa ve McCrae, 2000). Kalıplaşmış düşünceleri sorgulama eğiliminde olan bu kişilerin bağımsız düşünme becerileri gelişmiştir. Deneyime açıklık boyutunda düşük puan alanlarsa ayakları yere sağlam basan, geleneklere bağlı, daha az meraklı bireylerdir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 286-288).

2.1.10.2. Özdenetim (Conscientiousness)

Özdenetim alt boyutunun iki kutuplu yapısı, disiplinli veya dürtüsel, dikkatli veya dikkatsiz, organize veya dağınık (Santrock, 2018, s. 132) olup özdenetim boyutu; bireylerin kontrol, başarı, makul derecede temkinli, disiplin, irade özelliklerine ne derece sahip oldukları ile ilgilendir (Costa ve McCrae, 2000). Özdenetim boyutunda yüksek puan alan bireyler başarı yönelimli, azimli, planlı, organize olmuş, hırslı ve dakik bireylerdir. Bu boyutta düşük puan alan bireylerse ihmalkâr, iş bilinci gelişmemiş, dağınık ve amaçsız kişilerdir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 286-288).

2.1.10.3. Dışadönüklük (Extraversion)

Dışadönüklüğün iki kutuplu yapısı, sosyal ya da mahcup/gözden uzak, sevecen veya soğuk, eğlence veya kasvetli (Santrock, 2018, s. 132) olup dışadönüklük boyutunda yüksek puan alanlar eğlenceyi seven, esprituél, sıcak, sosyal ve sevecen kişilerdir (Costa ve McCrae, 2000). Dışadönüklüğün diğer ucunu içedönüklük tanımlar. İçedönük bireyler yalnızlığı seven, ketum, mesafeli ve daha çok çekingen ve sessiz kişilerdir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 286-288).

2.1.10.4. Yumuşak başlılık (Agreeableness)

Yumuşak başlılığın iki kutuplu yapısı, yumuşak kalpli veya acımasız, güvenilen veya şüphe duyulan, yardımsever olan veya işbirlikçi olmaya yönelik (Santrock, 2018, s. 132) olup yumuşak başlılık, boyutunda bireyler uysallık ve dik başlılık uçlarındadır (Costa ve McCrae, 2000). Yumuşak başlılık özelliğinde yüksek puan alanlar yardımsever, eli açık, güven verici, mülayim, kabul edici ve iyi huylu bireylerdir. Yumuşak başlılık boyutunda düşük puan alan bireylerse septik, eleştirel, öfkesini kontrol edemeyen, düşmanca davranan ve paylaşım kapalı, rekabetçi kişilerdir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 286-288).

2.1.10.5. Nörotiklik (Neuroticism)

Nörotikliğin iki kutuplu yapısı sakin veya endişeli, güvenli veya güvensiz, kendine güvenen veya kendine acıyan (Santrock, 2018, s. 132) olup nörotiklik boyutunda yüksek puan alan bireylerin bazı özellikleri şunlardır: Kaygılı, güvensiz, kendine acıyan ve stresle ilgili problemler yaşamaya daha eğilimlidirler (Costa ve McCrae, 2000). Nörotiklik boyutunda yüksek puan alan bireyler günlük olaylar karşısında strese daha yatkın, uyumsuz bireylerdir. Bu boyutta düşük puan alanlar sakin, uyumlu ve uyumsuz duygusal tepkilerden uzaktırlar (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015, s. 286-288).

2.1.11. Belirsizlik ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük

Belirsizlik insan yaşamından ayrı düşünülemez kavramlardan biridir. Kaçınılmaz bir biçimde durum ve olaylar üzerinde hükmeden belirsizlik, yaşamın her anında ve sürekli var olabilen bir kavramdır. Belirsizliğe ilişkin belirli olan onun varlığının gerçekliğidir. Belirsizlik, sonuca ulaşmak için bireyin elinde yeterli bilginin olmadığı durumlara işaret etmektedir (Rosser, 2019).

Belirsizlik, bir olayın veya herhangi bir eylemin sonunda ne olacağını öngörememe ya da bilmeme durumudur. Belirsizliğin bireyin psikolojisinde kötü izler bıraktığı reddedilemez. Belirsizlik, genel olarak devamında negatif duyguları getirir. Bu insanın geleceğini bilmek, yarından emin olmak ve hayatını kontrol altında tutmak istemesi ile ilgilidir (Buhr ve Dugas, 2002).

Belirsizlik, bireyin deneyimlerine ilişkin yaşanan anlamı tanımlamada yetersizlik kaynaklı duyuşsal ve bilişsel bir durumdur (Crigger, 1996). Belirsizlik diğerlerinin davranışlarını kestirememeye ya da açıklayamama olarak tanımlanır (Neuliep ve Ryan, 1998). Diğer bir deyişle belirsizlik, geleceğe ilişkin beklentilerin ve geleceğin getireceklerinin açık ve net

olmamasıdır (Sarıçam ve diğeri, 2014). Öte yandan belirsizlik bilgi eksikliği, rastgelelik ve karmaşıklıktan kaynaklanabilen bir durumdur (Arslan, 2013). Yaşamda bol miktarda belirsizlik vardır ve psikolojik işleyişi sürdürmek için bir miktar belirsizliği kabul etmek gerekir (Geçgin ve Sahranç, 2017). Buna göre, belirsizliğin hayata, olaylara ve diğeri insanlara ilişkin öngörülemeyen, bazı durumlarda meydana geldiği ve bireyin hayatının mühim bir parçası olduğu ifade edilebilir. İnsanların belirsizliğe gösterdiği tepkiler, her zaman aynı olmayıp farklılık gösterebilmektedir. Bu durumda ortaya çıkan kavram belirsizliğe tahammülsüzlük olmaktadır (Erol, 2020). Belirsizliğe tahammülsüzlük, gündelik hayatta bireyin belirsiz durumları nasıl algıladığını, yorumladığını ve belirsiz durumlara nasıl tepki gösterdiğini etkileyen bilişsel bir önyargıdır (Armutlu, 2019; Yook, Kim, Suh ve Lee, 2010).

Belirsizliğe tahammülsüzlük, belirsizlik hakkında olumsuz inançlara sahip olma eğilimidir. Yüksek düzeyde belirsizliğe tahammülsüzlük seviyesine sahip olanlar belirsiz durumları tehdit edici olarak algılar ve belirsizliği kaçınılması gereken bir durum olarak algırlar. Üst düzey belirsizliğe tahammülsüzlük seviyelerine sahip olanlar belirsizliği stresli ve endişe verici bulurlar ve belirsizlikle ilgili caydırıcı deneyimlere katlanmakta güçlük yaşarlar (Buhr ve Dugas, 2002).

Belirsizliğe tahammülsüzlük, işlevsiz duygu düzenlemesiyle ilişkili olduğundan üzerinde dikkatle durulması gereken konular arasındadır. Yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük seviyeleri obsesif kompulsif bozukluk, yaygın kaygı bozukluğu ve majör depresif bozukluklar dahil olmak üzere anksiyete ve depresyon semptomları için transdiagnostik risk faktörleriyle ilgili olarak tanımlanır (Carleton, 2016). Bununla birlikte belirsizliğe tahammülsüzlük gecikmeyi azaltma olarak bilinen dürtüsel karar verme ile belirtildiği gibi ‘‘bilişsel miyopi’’ ile ilgilidir. Örneğin, yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük gösteren bireyler, daha büyük gecikmiş ödüller yerine daha küçük anlık ödüller seçme eğilimindedir çünkü belirsiz bir durumda beklemek onlar için oldukça zor olabilir (Luhmann, Ishida ve Hajcak, 2011).

Frenkel Brunswick (1949) tarafından belirsizliğe tahammülsüzlük; huzursuzluk kaynağı, tehdit edici ve kaçınılması gereken bir durum olarak değerlendirilip bir kişilik özelliği olarak tanımlanmıştır. Budner (1962) ise belirsizliğe tahammülsüzlüğü gerçeği algılama yolu olarak değerlendirilir. Bu bakış açısıyla birlikte belirsizliğe tahammülsüzlük; belirsiz olay ve durumlara karşı gösterilen bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak olumsuz tepki gösterme

eğilimidir (Buhr ve Dugas, 2002). Belirsizliğe tahammülsüzlüğü detaylı bir şekilde inceleyerek kavramsallaştıran araştırmacılar bilinmeyenin neden olduğu anksiyeteyi temel olarak belirsizliğe tahammülsüzlüğü, gündelik hayatın sonucu olarak belirsizlik karşısında bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak gösterilen eğilimleri taşıyan kapsamlı bir yapı olarak değerlendirmişlerdir (Freeston ve diğerleri, 1994). Bununla birlikte belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojide ‘’endişe’’nin bir alt bileşeni olarak kabul görmektedir (Çardak, 2012).

Belirsizliğe tahammülsüzlük, gelecekte gerçekleşme olasılığı zayıf olaylar da dahil olmak üzere, negatif olayların gerçekleşmesinin birey tarafından katlanılması zor ve rahatsız edici bulunmasıdır (Dugas, Gosselin ve Ladouceur, 2001). Belirsizliğe tahammülsüzlük duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak kişinin belirsiz durumları nasıl algıladığı, nasıl yorumladığı/değerlendirdiği ve nasıl yanıt verdiğini etkileyen ‘’bilişsel bir yatkınlık’’tır (Dugas, Schwartz ve Francis, 2004). Bununla birlikte belirsizliğe tahammülsüzlüğü açıklamada bilişsel yön vurgulanmış, belirsiz durumları algılama ve değerlendirmede olumsuzluk yaratan, bilişsel yanlılık faktörüyle birlikte kişilik özelliği olarak açıklanmıştır (Koerner ve Dugas, 2008). Buhr ve Dugas (2002), tarafından belirsizliğe tahammülsüzlük ‘’bilişsel bir filtre metaforu’’ ile açıklanmıştır. Buna göre, belirsizliğe tahammülsüzlükle bireyin hayata filtrelenmiş merceklerle baktığı, belirsiz durumları rahatsızlık verici olarak algıladığı, yoğun endişe yaşadığı ve bu durumların yinelendiği ifade edilmektedir (Erol, 2020).

Carleton (2016), belirsizliğe tahammülsüzlüğü değerlendirirken belirsizlik ve tahammülsüzlük olmak üzere ayrı ayrı inceleyerek yeni bir tanımlama ortaya koymuştur. Belirsizlik, temel ve net bilginin yokluğu ile birlikte bilinmezliği deneyimlemektir. Tahammülsüzlük ise, rahatsız edici olumsuz tepkilerle alakalı olarak dayanabilme kapasitesindeki eksikliklerdir. Buna göre belirsizliğe tahammülsüzlük, temel bilgilerin eksikliğiyle tetiklenen belirsizlik durumlarına bireyin dayanabilme yetisinin olmaması olarak tanımlanmıştır. Bu noktada, belirsizliğe tahammülsüzlüğe bir kapasite olarak bakıldığı, insanların değişen oranda sahip olabileceğinden hareketle, bireysellikleri barındıran sübjektif bir algılama süreci taşıdığını söylemek mümkündür (Erol, 2020). Carleton, Norton ve Asmundson (2007) belirsizlik karşısında yaşanan tahammülsüzlüğü, belirsizlikle yüz yüze gelindiğinde hissedilen huzursuzluk, olaylara verilen olumsuz tepki

gösterme eğilimi, olumsuz bir olayın istenmeyen bir biçimde meydana gelme ihtimaline karşı, bireylerin hissettikleri rahatsızlık olarak değerlendirilmektedirler.

2.1.12. Belirsizliğin Boyutları

Freeston ve diğerleri (1994) tarafından, orijinal dili Fransızca olarak geliştirilen ilk belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği; belirsiz durumlara verilen duygusal ve davranışsal tepkileri ölçmektedir (Sarı, 2007). Bu ölçek Buhr ve Dugas (2002) tarafından İngilizceye uyarlanma çalışması yapılmıştır. Ölçekte; ‘belirsizliğin üzücü ve stres verici olduğu, kişinin ne yapacağına karar verememesine yol açtığı, belirsizlikten kaçınılması gerektiği ve belirsizliğin adil olmadığını’ belirten dört faktörlü yapısı ortaya çıkmıştır (Sarı, 2007). Freeston ve arkadaşları (1994), belirsiz durumlar karşısındaki tutumları içerdiğini belirterek açıkladığı belirsizliğe tahammülsüzlüğü, beş boyutta ele alır. Bu beş boyut; ‘belirsizliğin kabul edilmez olduğu ve kaçınılması gerektiği inancı’, ‘belirsizliğin kişiyi eyleme geçmeyi engellemesi’, ‘belirsizliğin strese neden olması’, ‘belirsizliğin hayal kırıklığı yaratması’ ve ‘belirsizliğin kişiyi olumsuz etkilediği’ düşüncesidir. Dugas, Hedayati, Karavidas, Buhr, Francis ve Philips, (2005), belirsizliğe tahammülsüzlüğü bireylerin ‘stres verici ve üzücü olarak algılandığı’na dikkat çekerek bireylerin öngörülemeyen olayları olumsuz değerlendirdiğini ve öngörülemeyen olayların önlenmesi gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte bireylerin geleceğin belirsizliğini ‘adaletsiz’ olarak tanımladıkları da ifade edilir (Uzun, 2016).

Carleton ve arkadaşları (2007) tarafından belirsizliğe tahammülsüzlük, iki boyutlu bir yapıyla açıklanır. Bu boyutlar: ‘İleriye yönelik kaygı’ ve ‘engelleyici kaygı’ olarak ifade edilebilir. İleriye yönelik kaygı, gelecekte yaşanacaklara yönelik gösterilen kaygıyla açıklanmaktadır. Engelleyici kaygı ise belirsizlik karşısında harekete geçmeme ve belirsizliği deneyimlememektir. Sexton ve Dugas (2009) tarafından iki boyutlu bir yapı biçiminde ele alınan belirsizliğe tahammülsüzlük; belirsizliğin ‘olumsuz davranışsal ve özdeğerlendirme temelli’ sonuçları ve ‘belirsizlik adil değildir ve her şeyi mahveder’ şeklinde iki boyutlu olarak açıklanmıştır. Bu boyutların endişe ve depresif belirtilerle ilişkili olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak belirsizliğe tahammülsüzlüğün boyutlarına dair farklı açıklamaların varlığıyla birlikte yanlış düşünceler, negatif duygular ve etkisiz davranışlarla birlikte psikopatolojik faktörlerle ilişkili, çok boyutlu negatif bir yapıdır (Erol, 2020).

2.1.13. Belirsizliğe Karşı Tutumlar

Bireyler belirsizlik karşısındaki tavırlarını, farklı duygular deneyimleyerek olumlu veya olumsuz olarak sergileyebilirler (Carleton, 2016). Budner (1962)'e göre belirsizliği ortaya çıkaran üç neden vardır. Bu nedenler; ipucunun olmadığı yeni bir durumun varlığı, birçok ipucunun bulunduğu kompleks bir durumun varlığı ve farklı ipuçlarının farklı bilgiler önerdiği çelişkili bir durumun varlığıdır. Bu durumda belirsiz durumlar yeni, ilk kez karşılaşılan, kompleks, çelişkili ve tehdit edici bir durumdan kaynaklanıyor olabilir. Tehdit olarak algılanan bir durumda verilen tepkiler boyun eğme ve inkar etme olarak ortaya çıkar. Boyun eğen birey gerçekliği değiştiremeyeceğine inanarak kabul eder. İnkardaysa gerçeklik algılayan bireye göre farklılaşır. Bu iki yaklaşım eğer yeni, kompleks ya da çözülemez bir belirsiz durumda meydana geliyorsa bireyin belirsizliğe tahammülsüz olduğu düşünülebilir (Budner, 1962). Belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan insanlar belirsizliğe yol açan durumları keyif kaçıcı ve stresli olarak görüp belirsizlikten kaçınmaya ve belirsizlik içeren durumlarda sıkıntı çekmeye eğilimlidirler. Bu durumda belirsiz durumlar karşısındaki algıları ve değerlendirmelerinin olumsuz yönde bir yanlılık içerdiğini, bu kişilerin belirsiz durumları tehdit edici olarak yorumlamaya daha yatkın oldukları ifade edilebilir (Buhr ve Dugas, 2002). Bu bakımdan belirsizliğe tahammülsüzlüğün kişiye özgü durum değerlendirmesi anlamına geldiği ve belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olanların belirsiz bilgiyi tehdit edici olarak algılamasının bilişsel bir yanlılıkla ilgili olduğu söylenebilir (Dugas ve diğerleri, 2005). Sonuç olarak yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük gösteren bireylerin duygusal ve bilişsel olarak psikolojik refahı olumsuz etkilenebilir ve dolayısıyla, uzun vadeli önemli hedefleri takip edemeyebilirler.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde gelecek zaman algısı, beş faktör kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlükle ilgili ulusal ve uluslararası alanyazında yer alan çalışmalara yer verilmiştir.

2.2.1. Gelecek Zaman Algısı ile İlgili Araştırmalar

Alacatlı (2013) üniversite öğrencilerinin gelecek zaman perspektifleri ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmanın sonucunda gelecek zaman perspektifleri ve beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Atasoy (2012) tarafından yapılan çalışmada iki farklı merkezi sınava hazırlanmakta olan

öğrenci grubunun sınav hazırlık sürecinde gelecek zaman perspektifleri ve sürekli kaygı düzeyleri karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre durumluk kaygı düzeylerinin yüksek ve düşük olduğu durumlarda ise gelecek zaman algıları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Avcı (2008) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarıyla yapılan araştırma sonuçlarına göre değerlerin meslek derslerindeki akademik başarıyı, bağlılığın meslek derslerindeki akademik başarıyı akademik alanda arzuların ertelenmesi aracılığıyla yordamaktadır. Çaylar (2010) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin gelecekte umutlu oldukları, depresyon, sürekli kaygı ve kontrol odağının ebeveyn tutumları ile ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mezuniyet sonrası iş bulma beklentisinin depresyon ve sürekli kaygı arasında pozitif yönlü güçlü ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dallı ve Pekel (2017) yaptıkları araştırmada gelecek zaman algısı ve zaman yönetimi davranışlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerinin gelecek zaman algılarının bölüm değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin zaman yönetimi davranışlarının cinsiyet, yaş, bölüm ve üniversite değişkenleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ersoy, Karapınar, Akgün ve Ehtiyar (2017) yaptıkları çalışmada geleceğe yönelik tutum ve olumlu gelecek beklentisi ile psikolojik iyilik hali arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu tespit etmişlerdir. Güleri (1998) tarafından yapılan çalışmada sonuçlarına göre öğrencilerin geleceğe dair beklentilerinde ailenin olanakları, beceri düzeyleri ve eğitim-öğretim fırsatlarının önemli yere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İmamoğlu ve Güler-Edwards (2007)'ın yaptıkları çalışmada öğrencilerin benlik tutumları farklılaştıkça gelecek tutumlarının da farklılaştığı görülmüştür. Kaya (2014)'nın araştırmasında lisans öğrencilerinin yaşam doyumlarının yordayıcısı olarak yalnızlığın ve gelecek zaman algısının rolü cinsiyet, fakülte, ebeveyn durumu (sağ-birlikte-parçalanmış aile) ve ailenin algılanan sosyoekonomik durum değişkenlerine göre ilişkisi incelenmiştir. Yıldız (2018) tarafından yapılan araştırmada sonucunda öğrencilerin demografik değişkenlere göre kaygı, umutsuzluk, yaşam doyumu ve olumlu gelecek beklentileri arasında anlamlı farklılıklar bulunduğu ifade edilmiştir. Yıldız ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları cinsiyete göre farklılaşmaktayken yaş ve spor yapma durumlarına göre benzer olduğu tespit edilmiştir.

Honora (2002)'ın araştırmasında gelecek zaman algısı ve akademik başarı arasındaki ilişki incelenerek öğrencilerin geleceğe yönelik beklentilerinin okulu bitirmek, evlilik ve

ekonomik kazanç olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın elde edilen başka bir sonucuna göre gelecek zaman algısı yüksek olan öğrencilerin akademik anlamda da daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda yüksek akademik başarıya sahip kadın öğrencilerin en uzak hedeflere sahip öğrenciler oldukları tespit edilmiştir. Husman ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada gelecek zaman algısının bağlamsal etkileri, araçsallığı ve bilgi oluşturma yöntemlerini vurgulayan sınıf ortamlarının kariyer üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Lens ve Tzuki (2005) yaptıkları çalışmada eğitim ve kariyer gelişiminde motivasyon ve gelecek zaman algısının rolünü kuramsal olarak gelecek zaman perspektifi açısından ele almışlardır. Lessing (1972) tarafından yapılan çalışmada çocuk ve ergenlerin gelecek zaman perspektifi yaş ve yaşam doyumu açısından incelenmiştir. Çocukların yaşam doyumlarının negatif ve ergenlerin yaşam doyumlarının pozitif yönde anlamlı olduğu, zaman perspektifin uzunluğunun yaşa göre kısaldığı tespit edilmiştir. Ergenlerle yapılan başka bir çalışmada Nurmi (1991) tarafından ergenlerin gelecek oryantasyonu ve planlama çalışmaları incelenmiştir. Schuitema, Peetsma ve Van der Veen (2014) yaptıkları çalışmada gelecek zaman perspektifine dayalı öğrenci motivasyonu araştırdılar. Çalışma sonucunda hedef yönelimi ve kendini düzenlemenin öğrenme ve performans yaklaşımını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Seginer ve Lens (2015) tarafından farklı kültürlerde gelecek zaman algısı incelenmiş; Simons ve diğerleri (2004a) tarafından gelecek zaman algısı ve motivasyon gelişimi için genel bir çerçeve sunulmuştur. Trommsdorff (1983) yaptığı çalışmada gelecek yönelimi ve sosyalleşme üzerinde durmuştur. Vazquezve Rapetti (2006) yaptıkları çalışmada motivasyon ve gelecek zaman algısını cinsiyet, okul, sosyal sınıf ve kontrol değişkenleri ile ele almışlardır. Shell ve Husman (2001) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin kontrol inançları ve gelecek zaman perspektifi ile akademik başarıları ve ders çalışma arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre gelecek zaman perspektifi inançlarının başarıyı ve ders çalışmayı motive etmede rol oynadığı tespit edilmiştir.

2.2.2. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İlgili Araştırmalar

Akkaya (2020) tarafından yapılan çalışmada lisans öğrencilerinin beş faktör kişilik özellikleriyle benlik kurgusu özellikleri güvengenlik seviyelerini anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Arslan (2018) tarafından yapılan çalışmada eğitim fakültesi öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin mesleki kişilik tipleri ile ilişkisi araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında özdenetimliliğin geleneksel ve sosyal kişilik tipiyle, uyumluluğun

sosyal ve geleneksel kişilik tipiyle, açıklığın sanatçı kişilik tipiyle, dışadönüklüğün sosyal ve sanatçı kişilik tipleriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Reisoğlu (2014)'nın araştırmasında lisans öğrencilerinin mizah tarzları, duygusal zekâ, beş faktör kişilik özellikleri, cinsiyet ve yaşın öznel iyi oluşu yordaması incelenmiştir. Tamcan (2019)'ın çalışmasında beş faktör kişilik özelliklerinin psikolojik belirtisellik ile ilişkisinde özduyarlık ve algılanan sosyal desteğin aracı rolü ele alınmıştır. Tomrukçu (2008)'nin çalışmasında beş faktör kişilik özellikleri ve iş değerleri arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda kişilik özelliklerinin iş değerleriyle ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Topçu (2017)'nin çalışmasında lisans öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin psikolojik dayanıklılıkları ile deneyime açıklık, özdenetimlilik, dışadönüklük ve yumuşak başlılık alt boyutları arasında pozitif yönlü manidar ilişki bulunurken nörotiklik alt boyutu ile negatif yönlü manidar ilişkiler tespit edilmiştir. Yalçınkaya (2017) araştırmasında lisans öğrencilerinin beş faktör kişilik özellikleri ve liderlik tarzları arasındaki ilişkide değerlerin aracılık rolü üzerinde çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre değer ve kişilik boyutlarının liderlik şekillerini yordadığı tespit edilmiştir. Bakker, Zee, Lewig ve Dollard (2006) yaptıkları çalışmada beş faktör kişilik özellikleri ile tükenmişlik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda özdenetimliliğin bireysel başarıda etkin bir rol aldığı, nörotikliğin tükenmişliğin göstergesi olduğu tespit edilmiştir. Barrick ve Mount (1991) yaptıkları çalışmada beş faktör kişilik özellikleri ve iş performansını meta-analiz ile incelemişlerdir. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre açık olmanın iş performans kriteri ve iş grupları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre sosyal alanda beceri gerektiren durumlarda dışa dönük olmanın belirleyici olduğudur. Brossart, Carlozzi, Miville ve Thompson (2002) yaptıkları çalışmada stajyer psikolojik danışmanların beş faktör kişilik özellikleri ile uyum süreci arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Araştırmanın sonucunda uyum süreci ile deneyime açıklık arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Chauvin, Hermand ve Mullet (2007) yaptıkları çalışmada kişilik yönleri ile risk algısı arasındaki ilişkiyi Büyük Beşli Modeli ile incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi ve kişilik faktörlerine kıyasla risk algısını en çok yordayan anahtar kişilik özelliklerini tespit etmişlerdir. Chioqueta ve Stiles (2005) yaptıkları çalışmada nörotiklik ile depresif belirtiler, umutsuzluk ve intihar düşüncesi arasında anlamlı pozitif yönde ilişki, dışadönüklük ile depresif belirtiler arasında anlamlı negatif yönde ilişki olduğu

tespit edilmiştir. DeNeve ve Cooper (1998) yaptıkları çalışmada kişiliğin, yaşam doyumu ve mutluluk ile ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmanın elde edilen sonucuna göre kişiliğin mutluluğu ve yaşam doyumunu güçlü bir şekilde yordadığı, beş faktör kişilik özelliklerinin öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Dışadönüklük ve nörotiklik kişilik özellikleri ile iyi oluş arasında güçlü bir ilişki buna karşılık deneyime açıklık, özdenetimlilik ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerine göre öznel iyi oluş düzeylerinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ehrhart ve Makransky (2007) yaptıkları araştırmada mesleki ilgiler ve kişilik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin mesleki ilgiler ve kişilik özellikleri birbiriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Garcia ve Erlandsson (2011) yaptıkları araştırmada kişiliğin dışadönüklük ve özdenetimlilik alt boyutlarının psikolojik iyi oluş düzeyi üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu, dışadönüklük kişilik özelliğinin yaşam doyumunu yükselttiğini fakat nörotikliğin düşük düzeyde yaşam doyumuna yol açtığı tespit edilmiştir. Judge ve Ilies (2002) kişilik, performans ve motivasyon ilişkisini inceledikleri araştırmada, Beş Faktör Kişilik Modeli ile Performans Motivasyon Teorisi arasındaki ilişkinin bir meta-analizini ele almışlardır. Araştırma sonuçlarına göre beş faktör kişilik özelliklerinin performans motivasyonunun önemli bir kaynağı olduğu tespit edilmiş, dışadönüklükle özyeterlik arasında pozitif yönlü orta düzey bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Judge, Higgins, Thoresen ve Barrick (1999) tarafından yapılan araştırmada beş faktör kişilik özellikleri, genel zihinsel yetenek ve yaşam boyu kariyer başarısı arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre özdenetimlilik kişilik özelliğinin içsel ve dışsal kariyer başarısını pozitif yönde etkileyebileceği, nörotikliğin dışsal başarıyı negatif yönde etkilediği ve genel zihinsel yeteneğin dışsal mesleki başarıyı pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) yaptıkları araştırmada mesleki tipler ile beş faktör kişilik boyutları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre girişimci tiple dışadönüklük, araştırmacı tiple açıklık, sanatçı tiple açıklık, sosyal tiple dışadönüklük ve yumuşak başlılık boyutları arasında güçlü ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Trull ve Sher (1994) yaptıkları araştırmada beş faktör kişilik özelliklerinin psikopatolojiyle ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre yüksek nörotiklik, düşük dışadönüklük ve düşük özdenetimlilik puanlarının majör depresyon ve anksiyete bozukluklarının yaşam boyu meydana gelmesiyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

2.2.3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük ile İlgili Araştırmalar

Erguvan (2015) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlükleriyle psikolojik iyi olma düzeyleri arasında negatif yönlü manidar ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Geçgin ve Sahranç (2017) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre belirsizliğe tahammülsüzlükle psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Göç (2017) tarafından yapılan çalışmada sürekli kaygının yordayıcıları olarak endişeyle ilgili inançlar, belirsizliğe tahammülsüzlük ve kontrol odağının yaşam doyumuna etkisi araştırılmıştır. Karakulak (2017) tarafından yapılan çalışmada üniversite son sınıf öğrencileri ile yürütülen araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin geleceğe karşı belirsizlik ve kaygı seviyeleri fazla buna karşılık yaşam kalitelerininse düşük olduğu tespit edilmiştir. Kilit (2019) tarafından yapılan araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre cinsiyet değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük ve sınav kaygısı, anlamlı bir şekilde farklılaşırken kadın öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük ve sınav kaygısı düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sarıçam ve arkadaşları (2014) tarafından Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği'nin (BTÖ-12) Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Saatçi (2020) tarafından yapılan çalışmada sonucunda üniversite öğrencilerinin kendini engelleme ile mükemmeliyetçilik ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında pozitif yönlü, psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir. Uzun (2016) tarafından yapılan çalışmada lisans öğrencilerinin akademik özyeterliklerinin, belirsizliğe tahammülsüzlük ve akademik dışsal kontrol odağı tarafından negatif yönde anlamlı yordandığı tespit edilmiştir. Boelen, Reijntjes ve Carleton (2014) yaptıkları çalışmada belirsizliğe tahammülsüzlük ve yetişkin ayrılık anksiyetesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlükleri ayrılık anksiyetesi, yaygın anksiyete bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk, sosyal anksiyete ve depresyon semptom düzeyleri ile önemli ölçüde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buhr ve Dugas (2002) yaptıkları çalışmada Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği'nin İngilizce versiyonunun psikometrik özelliklerini incelemiştir. Buhr ve Dugas (2012) yaptıkları çalışmada endişe ve yaygın anksiyete bozukluğunda korkunun ve duygusal deneyimlerden kaçınmanın rolünü incelemiştir. Carleton ve arkadaşları (2007) yaptıkları çalışmada Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği'nin kısa formunu (BTÖ-12) geliştirmişlerdir. Dugas ve

arkadaşları (2004) yaptıkları araştırmada klinik olmayan örnekleme depresyon ve belirsizliğe tahammülsüzlükle ilgili endişe arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin endişe ve depresyonla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Holaway, Heimberg ve Coles (2006) yaptıkları araştırmada yaygın kaygı bozukluğu ve obsesif kompulsif bozukluğu olan bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre belirsizliğe tahammülsüzlüğün patolojik kaygı, yaygın kaygı bozukluğu ve obsesif kompulsif bozukluğu semptomları ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazın incelemesi sonucunda gelecek zaman algısının çoğunlukla motivasyon, hedef, amaçlara ulaşmak için öngörülen zaman ve bireyin psikolojik olarak zamanı kısa ya da uzak olarak algılayarak geleceğine yön verdiği, gelecek zaman algısının davranışları düzenleme stilleri üzerinde nasıl rol oynadığı bağlamında ele alındığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte kişilik özelliklerinin alt boyutlarının iki uçlu yapısı ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün ise sıklıkla endişe, yaygın anksiyete, depresyon ve obsesif kompulsif gibi bozukluklarla ilişkisi üzerine araştırmaların ön planda olduğunu söylemek mümkündür. Alanyazında ulaşılan araştırmalardan hareketle alanyazında bir boşluk fark edilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmayla gelecek zaman algısının kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlükle ilişkisi üzerinde durularak özgün bir çalışma ile alanyazına katkı getirmek istenilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın modeli, nicel araştırma deseninde iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkileri ele alan genel taramayla birlikte nedensel tarama çalışmasıdır. Tarama araştırmalarında amaç daha çok araştırma konusuyla ilişkili “var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme” ortaya koymaktır. Tarama araştırmaları birçok değişik şekilde sınıflandırılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, s. 177-178). Genel tarama modeli bunlardan biridir ve çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak amacı ile evrenin tamamı veya evrenden alınacak bir grup, örneklem ya da örnek üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2012, s. 81; Metin, 2014). Tarama araştırmasıyla ulaşılan ilişkiler neden-sonuç ilişkisi şeklinde yorumlanamaz ancak sunduğu bazı ipuçları yolu ile bir değişkendeki durumun bilinmesine bağlı olarak diğerini de tahmin etme olasılığı sunar. Değişkenler arasındaki ilişki, karşılıklı bağımlılık veya kısmen bağımlılık biçiminde olabileceği gibi ikisini de etkileyen üçüncü bir değişkenden ötürü de olabilir (Karasar, 2012, s. 81).

3.2. Evren Örneklem

Araştırmanın evrenini; Afyon Kocatepe Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi ve diğer üniversitelerin öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme için uygun örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın örnekleme, evrenden araştırmaya katılmaya rıza gösteren üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır (n = 538). Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri Tablo 1’de gösterildiği gibidir.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğrenciler

Demografik Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Kadın	314	58,4
	Erkek	224	41,6
Yaş	20 ve altı	116	21,6
	21	124	23,0
	22	141	26,2
	23	86	16,0
	24 ve üstü	71	13,2
	Sınıf	1.Sınıf	14
2.Sınıf		145	27,0
3. Sınıf		123	22,9
4.Sınıf		207	38,5
5. Sınıf		49	9,1
Fakülte	Eğitim Fakültesi	232	43,1
	Fen- Edebiyat Fakültesi	92	17,1
	İlahiyat Fakültesi	33	6,1
	İletişim Fakültesi	23	4,3
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	26	4,8
	Mühendislik Fakültesi	43	8,0
	Sağlık Bilimleri	51	9,5
	34		

		Diğer	38	7,1
		Eğitim	236	43,9
Bölüm		Fen	49	9,1
		Sosyal	191	35,5
		Sağlık	62	11,5
		AKÜ	92	17,1
		SAÜ	139	25,8
Üniversite		AÜ	120	22,3
		MAKÜ	109	20,3
		Diğer Üniversiteler	78	14,5
		2.50 ve altı	103	19,1
Akademik Ortalaması	Not	2.51-3.00 arası	141	26,2
		3.01-3.50 arası	267	49,6
		3.51 ve üstü	27	5,0
		Düşük	62	11,5
Gelir Düzeyi		Orta	438	81,4
		Yüksek	38	7,1
		Ayrı	56	10,4
Ebeveyn Durumu		Birlikte	482	89,6
		Total	538	100,0

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre dağılımları incelendiğinde %58,4'ünün kadın, %41,6'sının erkek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %21,6'sı 20 ve altı, %23'ü 21,

%26,2'si 22, %16'sı 23, %13,2'si 24 ve üstü yaş grubundadır. Öğrencilerin 2.6'sı 1. sınıf, %27'si 2. sınıf, %22,9'u 3. sınıf, %38,5'i 4. sınıf, %9,1'i 5. sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %43,1'i Eğitim Fakültesi, %17,1'i Fen- Edebiyat Fakültesi, %6,1'i İlahiyat Fakültesi, %4,3'ü İletişim Fakültesi %4,8'i İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, %8'i Mühendislik Fakültesi, %9,5'i Sağlık Bilimleri, %7,1'i diğer fakültelerde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %43,9'u eğitim, %9,1'i fen, %35,5'i sosyal, %11,5'i sağlık bölümlerinde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %17,1'i Afyon Kocatepe Üniversitesi, %25,8'i Sakarya Üniversitesi, %22,3'ü Akdeniz Üniversitesi, %20,3'ü Burdur MAKÜ ve %14,5'i diğer üniversitelerde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 19,1'i, 2,50 ve altı, %26,2'si 2.51-3.00 arası, %49,6'sı 3.01-3.50 arası, %5'i 3.51 ve üstü ortalamaya sahiptir. Öğrencilerin %11,5'i düşük, %81,4'ü orta, %7,1'i yüksek gelir düzeyine sahiptir. Öğrencilerin %10,4'ünün ebeveyni ayrı, %89,6'sının ebeveyni birliktedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Demografik Bilgiler

Araştırmanın genel bilgiler bölümünde yer alan demografik bilgileri (Ek-1) cinsiyet, yaş, sınıf, bölüm, akademik not ortalaması, fakülte, üniversite, ebeveyn birlikteliği ve algılanan gelir düzeyi ile ilgili bilgiler oluşturmaktadır. Araştırmada üç adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu veri toplama araçları ile ilgili bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

3.3.2. Gelecek Zaman Algısı Ölçeği (GZAÖ)

Husman ve Shell (1996) tarafından geliştirilmiş olan Gelecek Zaman Algısı Ölçeği Avcı ve Erden (2009) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bireylerin gelecek zamana yönelik algılarını ölçen bu ölçekten elde edilecek puanlar 1-5 arasındadır ve alt ölçeklerden elde edilen puanlar arttıkça bireyin ölçülen o boyutla ilgili özelliğe sahip olma derecesinin arttığını göstermektedir. Ölçek, 26 madde olup beş seçenekli Likert tipinde geliştirilmiştir ve dört alt boyutludur. Bu boyutlar; ‘Bağlılık (12 madde)’, ‘Değer (6 madde)’, ‘Hız (3 madde)’ ve ‘Genişlik (5 madde)’ tir. Ölçeğin 1., 7., 8., 11., 13., 15., 16., 17., 23., 25. ve 26. maddeleri ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçeğin geçerlik çalışması açımlayıcı faktör analiziyle yapılmıştır. Buna göre değer alt boyutundaki faktör yüklerinin .49 ile .66, bağlılık alt boyutundaki faktör yüklerinin .42 ile .73, genişlik alt boyutundaki faktör yüklerinin .47 ile .68 ve hız alt boyutundaki faktör yüklerinin .55 ile .81 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa katsayıları GZAÖ, bağlılık, değer, hız ve genişlik alt ölçekleri için sırasıyla .78, .82, .72, .72 ve .74'tür. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasındaysa

Cronbach alfa değeri GZAÖ, bağlılık, değer, hız ve genişlik alt ölçekleri için sırasıyla .78, .82,.66, .67 ve .76 olarak bulunmuştur. Test-tekrar-test güvenirligi ise bağlılık .72, değer .80, hız .71 ve genişlik .45 olarak bulunmuştur (Avcı ve Erden, 2009). Bu araştırmada Cronbach alfa katsayıları; GZAÖ, bağlılık, değer, hız ve genişlik alt ölçekleri için sırasıyla .82, .77, .65,.76 ve .71 bulunmuştur.

3.3.3. Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ)

Rammstedt ve John (2007) tarafından geliştirilen Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nin (BFKÖ) Türk kültürüne uyarlama çalışması Horzum ve arkadaşları (2017) tarafından yapılmıştır. Bir değerlendirme aracı olarak kişiliği geniş bir şekilde tanımlayan beş alt boyut ve her alt boyut için iki maddeden oluşan Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği 10 madde olup beş seçenekli Likert tipinde geliştirilmiştir. Bu beş alt boyut: "Dışadönüklük", "Yumuşak Başlılık", "Özdenetimlilik", "Nörotiklik" ve "Deneyime Açıklık" olarak ifade edilmiştir. Her alt boyut için iki madde bulunan ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda orijinal ölçek ile tamamen uyumlu 5 faktör ve 10 maddeden oluşan ölçek toplam varyansın % 88,4'ünü açıklamaktadır. Her bir faktörün yük değerleri sırasıyla dışadönüklük için 0.70; yumuşak başlılık için 0.57; özdenetimlilik için 0.74; nörotiklik için 0.65 ve deneyime açıklık için 0.64 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık ve kompozit güvenirlilik değerleri sırasıyla dışadönüklük için .88 ve .83; yumuşak başlılık .81 ve .73; özdenetimlilik için .90 ve .85, nörotiklik için .85 ve .79 ve deneyime açıklık için .84 ve .78 güvenirlilik değerlerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen açımlayıcı ve doğrulamayı faktör analizi sonuçlarına göre Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nin Türk kültüründe kullanılabilecek güvenilir bir ölçme aracı olduğunu söylemek mümkündür (Horzum ve diğerleri, 2017).

3.3.4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ)

Freeston, Rheaume, Letarte, Dugas ve Ladouceur (1994) tarafından geliştirilen ölçeğin İngilizceye uyarlaması Buhr ve Dugas (2002) tarafından yapılmıştır. Türkçeye uyarlama çalışması Sarı ve Dağ (2009) tarafından yapılmıştır. Bireylerin belirsiz durumlara verilen bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkileri değerlendirmek için oluşturulan ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Likert tipindeki ölçek 26 madde ve dört alt boyutludur. Bu dört faktör: "Belirsizlik stres verici ve üzücüdür", "Belirsizlikle ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri", "Geleceği bilmemek rahatsız edicidir", "Belirsizlik eyleme geçmeyi engeller" olarak belirlenmiştir (Sarı ve Dağ, 2009). Ölçeğin seçenekleri; 1-5 arasında olup

“1 (Beni hiç tanımlamıyor), 3 (Beni kısmen tanımlıyor), 5 (Beni tam olarak tanımlıyor)” şeklindedir. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği'nin klinik olmayan örnekleme yüksek ve düşük endişe düzeyindeki bireyleri ayırt edebildiği, dolayısıyla ölçüt geçerliliğinin yeterli olduğu vurgulanmaktadır. Ölçeğin İngilizce versiyonunun iç tutarlılığı .94, test-tekrar test güvenilirliğinin .74; Türkçeye uyarlama çalışmada elde edilen iç tutarlılık katsayısı .93 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı da .66 orijinal çalışmadakine benzer biçimde yüksek ve yeterli düzeylerde bulunmuştur (Sarı ve Dağ, 2009). Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı, BTÖ için .92 bulunmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde SPSS 24.0 paket programı kullanılmıştır. Ölçek puanları demografik sorulara göre kıyaslanmadan ve ölçekler arasındaki ilişkiler incelenmeden önce verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı incelenmiştir. Öğrencilerin gelecek zaman algısı, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde puanların normal dağılıma uygun olduğu için verilerin analizinde parametrik istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine ve ebeveynlerinin birlikte yaşama durumuna göre ölçek puanlarının kıyaslanmasında bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Bu test nicel verilerin iki bağımsız grup arasında karşılaştırılması amacıyla kullanılmaktadır (Özdamar, 2013, s. 274; Pallant, 2017, s. 265). Araştırmaya katılanların yaş grubu, eğitim gördükleri sınıf, bölüm, fakülte, üniversite, akademik başarı düzeyleri ve algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre ölçek puanlarının kıyaslanmasında ANOVA kullanılmıştır. Bu test nicel verilerin üç veya daha fazla bağımsız grup arasında karşılaştırılması amacıyla kullanılmaktadır (Özdamar, 2013, s. 294). Gelecek Zaman Algısı Ölçeği puanları ile Beş Faktör Kişilik Ölçeği ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır (Altunışık, Coşkun, Bayraktar ve Yıldırım, 2007, s. 199-207). Belirsizliğe tahammülsüzlük ve Kişilik özelliklerinin gelecek zaman algısı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesinde Çoklu Doğrusal Regresyon analizi kullanılmıştır. Regresyon analizi bağımlı değişkenin bağımsız değişken / değişkenler tarafından ne düzeyde açıklanabildiğinin belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır (Altunışık ve diğerleri, 2007, s. 203-207; Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2013, s. 122).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma sorularına yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algısı, Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği Puanlarının Dağılımları

	N	Min	Max	Aritmetik Ortalama	Std Sapma	
GZAÖ	Bağlılık	538	24,00	50,00	3,27	0,41
	Değer	538	12,00	31,00	3,11	0,55
	Hız	538	3,00	15,00	2,17	0,20
	Genişlik	538	6,00	25,00	4,97	0,91
	GZAÖ Toplam (26)	538	62,00	111,00	3,21	0,29
BFKÖ	Dışadönüklük	538	2,00	10,00	3,03	0,57
	Yumuşak Başlılık	538	2,00	10,00	3,38	0,74
	Özdenetimlilik	538	2,00	10,00	3,15	0,73
	Nörotiklik	538	2,00	10,00	3,21	0,78

	Deneyime Açıklık	538	2,00	10,00	3,03	0,73
	BFKÖ Toplam (10)		21,00	62,00	5	5
BTÖ	Belirsizlik stres verici ve üzücü	538	1,25	5,00	3,22	,828
	Belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri	538	1,13	5,00	2,87	,827
	Geleceği bilememek rahatsız edicidir	906	1,00	5,00	3,16	,944
	Belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor	538	1,00	5,00	2,71	,879
	BTÖ Toplam (26)	538	1,23	4,77	2,92	,738

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri puan dağılımları Tablo 2’de incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri puan dağılımları ölçme aracından alınabilecek minimum ve maksimum puan aralığında kesme puanlar oluşturularak elde edilmiştir. Buna göre; 1.-1.8 çok düşük; 1.9-2.6 düşük; 2.7-3.4 orta; 3.5-4.2 yüksek ve 4.3-5 çok yüksek olarak puan aralıkları oluşturulmuştur. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı toplam puanları ile alt boyutlarından bağlılık, değer, hız ve genişlik düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma puanları incelenmiştir. Buna göre öğrencilerin bağlılık ($X: 3.27$) ve değer ($X: 3.11$) algısı düzeylerinin orta seviyede, hız ($X: 2.17$) algısının düşük düzeyde ve genişlik ($X: 4.97$) algılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinden dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık özelliklerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma puanları incelenmiştir. Buna göre öğrencilerin dışadönüklük ($X: 3.03$), yumuşak başlılık ($X: 3.38$), özdenetimlilik ($X: 3.15$), nörotiklik ($X: 3.21$) ve deneyime açıklık ($X: 3.03$) puanları orta düzeydedir. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ve alt boyutlarının puan

dağılımları incelenmiştir. Buna göre öğrencilerin puan ortalamaları; belirsizlik stres verici ve üzücü ($X: 3.22$), belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri ($X: 2,87$), geleceği bilememek rahatsız edicidir ($X: 3,16$), belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor ($X: 2,71$) ve belirsizliğe tahammülsüzlük ($X: 2,92$) olduğu görülmektedir. Buna göre öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük seviyeleri orta düzeydedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 3

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi Analizi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	T	SD	P																																												
Bağlılık	Kadın	314	39,32	4,720	,466	536	,64																																												
	Erkek	224	39,12	5,086				Değer	Kadın	314	21,78	3,404	-,046	536	,96	Erkek	224	21,80	3,370	Hız	Kadın	314	10,88	2,285	,336	536	,73	Erkek	224	10,81	2,491	Genişlik	Kadın	314	14,98	2,684	,611	536	,54	Erkek	224	14,83	2,803	GZAÖ Toplam	Kadın	314	86,98	7,839	,582	536	,56
Değer	Kadın	314	21,78	3,404	-,046	536	,96																																												
	Erkek	224	21,80	3,370				Hız	Kadın	314	10,88	2,285	,336	536	,73	Erkek	224	10,81	2,491	Genişlik	Kadın	314	14,98	2,684	,611	536	,54	Erkek	224	14,83	2,803	GZAÖ Toplam	Kadın	314	86,98	7,839	,582	536	,56	Erkek	224	86,58	7,921								
Hız	Kadın	314	10,88	2,285	,336	536	,73																																												
	Erkek	224	10,81	2,491				Genişlik	Kadın	314	14,98	2,684	,611	536	,54	Erkek	224	14,83	2,803	GZAÖ Toplam	Kadın	314	86,98	7,839	,582	536	,56	Erkek	224	86,58	7,921																				
Genişlik	Kadın	314	14,98	2,684	,611	536	,54																																												
	Erkek	224	14,83	2,803				GZAÖ Toplam	Kadın	314	86,98	7,839	,582	536	,56	Erkek	224	86,58	7,921																																
GZAÖ Toplam	Kadın	314	86,98	7,839	,582	536	,56																																												
	Erkek	224	86,58	7,921																																															

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre t testi ile analiz edilmiştir (Tablo 3). Yapılan analizler sonucunda ölçeğin bağlılık, değer, hız, genişlik alt boyutlarında ve gelecek zaman toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p>.05$). Buna göre kadın ve erkek öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

Gelecek zaman ölçeği alt boyutları ve toplam puanları yaş değişkenine göre ANOVA analizi öncesi testin varsayımları açısından incelenmiş ve sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	df1	df2	<i>p</i>
Bağlılık	,668	4	533	,614
Değer	,700	4	533	,592
Hız	1,225	4	533	,299
Genişlik	1,008	4	533	,403
GZAÖ Toplam	,827	4	533	,509

Tablo 4 incelendiğinde verilerin dağılımının ANOVA testi için homojen olduğu belirlenmiştir ($p>.05$). Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları

	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	SD	F	P	Fark	
Bağlılık	20 ve altı	116	39,2500	5,11753	4	,146	,96	Yok
	21	124	39,5081	4,48393				
	22	141	39,1277	5,25337				
	23	86	39,0465	4,91075				
	24 ve üstü	71	39,2535	4,36780				
	Total	538	39,2454	4,87222				
Değer	20 ve altı	116	21,5431	3,41962	4	,443	,77	Yok
	21	124	21,6694	3,25782				
	22	141	21,9362	3,25404				
	23	86	22,1047	3,45740				
	24 ve üstü	71	21,7746	3,76524				
	Total	538	21,7955	3,38732				
Hız	20 ve altı	116	10,8362	2,19463	4	2,662	,03*	21*22
	21	124	11,2984	2,33036				
	22	141	10,5532	2,51403				
	23	86	11,1163	2,16071				
	24ve üstü	71	10,3803	2,55436				
	Total	538	10,8532	2,37123				

	20 ve altı	116	14,7672	2,77052				
	21	124	14,8952	2,50469				
Genişlik	22	141	14,9574	2,66156	4	,856	,49	Yok
	23	86	14,6860	2,68004				
	24ve üstü	71	15,4225	3,22783				
	Total	538	14,9201	2,73319				
<hr/>								
	20 ve altı	116	86,3966	7,86282				
	21	124	87,3710	7,13570				
GZAÖ	22	141	86,5745	8,18381	4	,275	,89	Yok
Toplam	23	86	86,9535	7,87686				
	24ve üstü	71	86,8310	8,58568				
	Total	538	86,8141	7,86897				

* $p < 0,05$

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri yaş değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir (Tablo 5). Yapılan analizler sonucunda ölçeğin bağlılık, değer, genişlik alt boyutlarında ve gelecek zaman toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > .05$). Buna karşılık ölçeğin alt boyutlarından hız boyutunda, yaşa göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey HSD testi sonuçları incelendiğinde 21 ve 22 yaş grubundaki öğrencilerin hız düzeylerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Ortalama puanlar incelendiğinde 21 yaş grubundaki öğrencilerin hız düzeylerinin 22 yaşında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Gelecek zaman ölçeği alt boyutları ve toplam puanları sınıf değişkenine göre ANOVA analizi öncesi testin varsayımları açısından incelenmiş ve sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	df1	df2	p
Bağlılık	,977	4	533	,420
Değer	,952	4	533	,433
Hız	1,658	4	533	,158
Genişlik	,348	4	533	,846
GZAÖ Toplam	,401	4	533	,808

Tablo 6 incelendiğinde verilerin dağılımının ANOVA testi için homojen olduğu belirlenmiştir ($p>.05$). Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları

	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	SD	F	P
	1.Sınıf	14	25,5000	3,27866		
	2.Sınıf	145	39,6552	4,62388		
Bağlılık	3. Sınıf	123	39,1707	4,87333	4	,567
	4.Sınıf	207	39,2029	4,83288		
	5. Sınıf	49	38,5102	5,48909		

	Total	538	39,2454	4,87222			
Değer	1.Sınıf	14	20,5000	2,27866			
	2.Sınıf	145	22,0069	3,51287			
	3. Sınıf	123	21,8049	3,28099	4	,920	,452
	4.Sınıf	207	21,8454	3,33200			
	5. Sınıf	49	21,3061	3,74836			
	Total	538	21,7955	3,38732			
Hız	1.Sınıf	14	10,1429	1,83375			
	2.Sınıf	145	10,7793	2,31681			
	3. Sınıf	123	11,1951	2,30345	4	1,301	,269
	4.Sınıf	207	10,7005	2,36215			
	5. Sınıf	49	11,0612	2,80185			
	Total	538	10,8532	2,37123			
Genişlik	1.Sınıf	14	14,8571	2,87849			
	2.Sınıf	145	14,9034	2,67790			
	3. Sınıf	123	14,6423	2,97567	4	,961	,429
	4.Sınıf	207	15,1787	2,62585			
	5. Sınıf	49	14,5918	2,66863			
	Total	538	14,9201	2,73319			
GZAÖ Toplam	1.Sınıf	14	84,3571	8,66121			
	2.Sınıf	145	87,3448	7,92708	4	,874	,479
	3. Sınıf	123	86,8130	7,51321			

4.Sınıf	207	86,9275	7,81022
5. Sınıf	49	85,4694	8,60983
Total	538	86,8141	7,86897

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri sınıf değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir (Tablo 7). Yapılan analizler sonucunda ölçeğin bağlılık, değer, hız, genişlik alt boyutlarında ve gelecek zaman toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p>.05$). Buna göre farklı sınıf düzeylerinde okuyan öğrencilerin zaman algısı düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

Gelecek zaman ölçeği alt boyutları ve toplam puanları akademik başarı değişkenine göre ANOVA analizi öncesi testin varsayımları açısından incelenmiş ve sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	df1	df2	p
Bağlılık	3,866	3	534	,009
Değer	,915	3	534	,433
Hız	,308	3	534	,819
Genişlik	,540	3	534	,655
GZAÖ Toplam	2,356	3	534	,071

Tablo 8 incelendiğinde verilerin dağılımının ANOVA testi için homojen olduğu belirlenmiştir ($p>.05$). Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının akademik başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip

göstermediği ANOVA ile analiz edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Akademik Başarı Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları

		N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	SD	F	P	Fark
Bağlılık	2.50 ve altı	103	37,84	5,591	3	7,218	,000***	2.50 ve altı*3.01-3.50
	2.51-3.00 arası	141	38,77	4,928				
	3.01-3.50 arası	267	39,78	4,484				
	3.51 ve üstü	27	41,85	3,483				
	Total	538	39,25	4,872				
Değer	2.50 ve altı	103	22,05	3,454	3	,354	,786	Yok
	2.51-3.00 arası	141	21,77	3,362				
	3.01-3.50 arası	267	21,68	3,465				
	3.51 ve üstü	27	22,07	2,448				
	Total	538	21,80	3,387				
Hız	2.50 ve altı	103	10,25	2,375	3	5,630	,001**	2.50 ve altı*3.01-3.50
	2.51-3.00 arası	141	10,75	2,415				

	3.01-3.50 arası	267	11,00	2,315				2.50 ve altı*3.51 ve üstü
	3.51 ve üstü	27	12,19	2,058				2.51-3.00 *3.51 ve üstü
	Total	538	10,85	2,371				
	2.50 ve altı	103	15,21	2,622				
	2.51-3.00 arası	141	14,93	2,685				
Genişlik	3.01-3.50 arası	267	14,79	2,814	3	,636	,592	Yok
	3.51 ve üstü	27	15,07	2,630				
	Total	538	14,92	2,733				
	2.50 ve altı	103	85,35	8,632				
	2.51-3.00 arası	141	86,22	7,747				3.01-3.50 arası *
GZAÖ Toplam	3.01-3.50 arası	267	87,25	7,658	3	4,599	,003**	3.51 ve üstü
	3.51 ve üstü	27	91,19	5,589				2.51-3.00 *3.51 ve üstü
	Total	538	86,81	7,869				

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri akademik başarı düzeyi değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir (Tablo 9). Yapılan analizler sonucunda ölçeğin değer ve genişlik alt boyutlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > .05$). Ölçeğin alt boyutlarından bağlılık, hız alt boyutları ile ölçeğin toplam puanlarında akademik başarı düzeyine göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Anlamlı farklılık meydana gelen gruplar arasında yapılan

Tukey HSD testi sonuçları incelendiğinde bağıllık boyutunda akademik başarı düzeyi 3.51 ve üstü olan öğrencilerin bağıllık düzeylerinin 2.50 ve altı, 2.51-3.00 arası ve 3.01-3.50 arası olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca akademik başarı düzeyi 3.01-3.50 arası olan öğrencilerin bağıllık düzeylerinin 2.50 ve altı ve 2.51-3.00 arası olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Akademik başarı düzeyi 2.51-3.00 arası olan öğrencilerin bağıllık düzeylerinin 2.50 ve altı olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Hız alt boyutunda akademik başarı düzeyi 3.51 ve üstü olan öğrencilerin hız düzeylerinin 2.50 ve altı, 2.51-3.00 arası ve 3.01-3.50 arası olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Akademik başarı düzeyi 3.01-3.50 arası olan öğrencilerin hız düzeylerinin 2.50 ve altı ve 2.51-3.00 arası olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde akademik başarı düzeyi 3.51 ve üstü olan öğrencilerin gelecek zaman algısı toplam puanlarının 2.50 ve altı, 2.51-3.00 arası ve 3.01-3.50 arası olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca akademik başarı düzeyi 3.01-3.50 arası olan öğrencilerin gelecek zaman algısı toplam puanlarının 2.50 ve altı ve 2.51-3.00 arası olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Akademik başarı düzeyleri bakımından başarı düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeylerinin de daha yüksek olduğu görülmektedir. Gelecek zaman ölçeği alt boyutları ve toplam puanları bölüm değişkenine göre ANOVA analizi öncesi testin varsayımları açısından incelenmiş ve sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	df1	df2	<i>p</i>
Bağıllık	1,882	3	534	,132
Değer	,627	3	534	,598
Hız	2,863	3	534	,066
Genişlik	,205	3	534	,893
GZAÖ Toplam	,752	3	534	,521

Tablo 10 incelendiğinde verilerin dağılımının ANOVA testi için homojen olduğu belirlenmiştir ($p>.05$). Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile analiz edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 11’de gösterilmektedir.

Tablo 11

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Bölüm Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları

		N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	SD	F	P	Fark
	Eğitim	236	39,88	4,604				
	Fen	49	38,76	5,138				
Bağlılık	Sosyal	191	38,77	5,010	3	2,378	,069	Yok
	Sağlık	62	38,69	5,059				
	Total	538	39,25	4,872				
	Eğitim	236	21,76	3,335				
	Fen	49	22,49	2,959				
Değer	Sosyal	191	21,86	3,495	3	1,373	,250	Yok
	Sağlık	62	21,19	3,529				
	Total	538	21,80	3,387				
	Eğitim	236	11,16	2,159				
	Fen	49	10,59	2,300				
Hız	Sosyal	191	10,73	2,529	3	3,023	,029*	Eğitim* Sağlık
	Sağlık	62	10,26	2,573				

	Total	538	10,85	2,371				
	Eğitim	236	14,86	2,665				
	Fen	49	15,20	2,776				
Genişlik	Sosyal	191	15,10	2,798	3	1,282	,280	Yok
	Sağlık	62	14,39	2,736				
	Total	538	14,92	2,733				
	Eğitim	236	87,65	7,586				
	Fen	49	87,04	6,834				
GZAÖ	Sosyal	191	86,46	8,353	3	2801	,03*	Eğitim*
Toplam	Sağlık	62	84,53	7,802				Sağlık
	Total	538	86,81	7,869				

** $p < 0,05$

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri bölüm değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir (Tablo 11). Yapılan analizler sonucunda ölçeğin bağıllık, değer ve genişlik alt boyutlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > .05$). Gelecek Zaman Algısı Ölçeği alt boyutlarından hız alt boyutu ile ölçeğin toplam puanlarında bölüm değişkenine göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Anlamlı farklılık meydana gelen gruplar arasında yapılan Tukey HSD testi sonuçları incelendiğinde hız boyutunda bölüm değişkeni eğitim olan öğrencilerin hız düzeylerinin fen, sosyal ve sağlık bölümlerinde okuyan öğrencilere daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde zaman algısı toplam puanlarında eğitim alanındaki öğrencilerin zaman algısı düzeylerinin fen, sosyal ve sağlık bölümlerinde okuyan öğrencilere daha yüksek olduğu görülmektedir.

Gelecek zaman ölçeği alt boyutları ve toplam puanları fakülte değişkenine göre ANOVA analizi öncesi testin varsayımları açısından incelenmiş ve sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	df1	df2	<i>p</i>
Bağlılık	1,940	7	530	,061
Değer	1,074	7	530	,379
Hız	1,360	7	530	,220
Genişlik	,451	7	530	,870
GZAÖ Toplam	1,402	7	530	,202

Tablo 12 incelendiğinde verilerin dağılımının ANOVA testi için homojen olduğu belirlenmiştir ($p > .05$). Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının fakülte değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip ANOVA ile test edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 13'te gösterilmektedir.

Tablo 13

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Fakülte Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları

	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	SD	F	P	Fark
Eğitim Fakültesi	232	39,89	4,627				
Bağlılık				7	3,100	,003**	Eğitim Fakültesi*
FEF	92	37,91	5,044				
İlahiyat Fakültesi	33	40,09	4,390				FEF
İletişim Fakültesi	23	41,61	3,100				

	İİBF	26	37,92	5,959				
	Mühendislik Fakültesi	43	38,70	5,162				
	Sağlık Bilimleri	51	38,73	5,115				
	Diğer	38	38,58	4,768				
	Total	538	39,25	4,872				
	Eğitim Fakültesi	232	21,75	3,354				
	FEF	92	21,73	3,724				
	İlahiyat Fakültesi	33	22,30	3,787				
	İletişim Fakültesi	23	21,96	2,458				
Değer	İİBF	26	21,23	3,204	7	,780	,604	Yok
	Mühendislik Fakültesi	43	22,51	3,135				
	Sağlık Bilimleri	51	21,18	3,697				
	Diğer	38	22,08	2,813				
	Total	538	21,80	3,387				
	Eğitim Fakültesi	232	11,17	2,175				
	FEF	92	10,64	2,691				
	İlahiyat Fakültesi	33	10,97	2,229				Eğitim Fakültesi*
Hız	İletişim Fakültesi	23	11,52	2,213	7	2,140	,038*	(FEF, Mühendislik, Sağlık Bilimleri, Diğer)
	İİBF	26	9,96	2,705				
	Mühendislik Fakültesi	43	10,67	2,286				
	Sağlık Bilimleri	51	10,55	2,436				

	Diğer	38	10,16	2,433				
	Total	538	10,85	2,371				
Genişlik	Eğitim Fakültesi	232	14,88	2,683				
	FEF	92	15,61	2,886				
	İlahiyat Fakültesi	33	14,55	2,635				
	İletişim Fakültesi	23	16,00	2,374				
	İİBF	26	13,69	2,853	7	2,611	,012*	FEF* İİBF
	Mühendislik Fakültesi	43	15,02	2,773				
	Sağlık Bilimleri	51	14,35	2,719				
	Diğer	38	14,68	2,406				
	Total	538	14,92	2,733				
	GZAÖ Toplam	Eğitim Fakültesi	232	87,69	7,625			
FEF		92	85,89	8,750				
İlahiyat Fakültesi		33	87,91	8,375				
İletişim Fakültesi		23	91,09	4,502				Eğitim Fakültesi*
İİBF		26	82,81	8,280	7	3,341	,002**	İİBF
Mühendislik Fakültesi		43	86,91	6,817				İİBF*
Sağlık Bilimleri		51	84,80	8,144				İletişim
Diğer		38	85,50	6,931				
Total	538	86,81	7,869					

** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri fakülte değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir (Tablo 13). Yapılan analizler sonucunda ölçeğin değer boyutunda anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > .05$). Ölçeğin alt boyutlarından bağlılık, hız ve genişlik alt boyutları ile ölçeğin toplam puanlarında fakülte değişkenine göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Anlamlı farklılık meydana gelen gruplar arasında yapılan Tukey HSD testi sonuçları incelendiğinde bağlılık puanlarında eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri, diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre bağlılık düzeyleri daha yüksektir. Ayrıca İlahiyat ve İletişim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin bağlılık düzeyleri Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri ve diğer fakültelerdeki öğrencilere göre daha yüksektir. Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin hız düzeyleri Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri, diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre bağlılık düzeyleri daha yüksektir. İletişim Fakültesindeki öğrencilerin hız düzeyleri Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre bağlılık düzeyleri daha yüksektir. İletişim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin genişlik düzeyleri Eğitim Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve diğer fakültelerdeki öğrencilere göre daha yüksektir. Fen-Edebiyat Fakültesindeki öğrencilerin genişlik düzeyleri Eğitim Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve diğer fakültelerdeki öğrencilere göre daha yüksektir. Benzer şekilde Eğitim Fakültesindeki öğrencilerin genişlik düzeyleri İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksektir. İletişim Fakültesindeki öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeyleri eğitim fakültesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ve diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre bağlılık düzeyleri daha yüksektir. Eğitim ve İlahiyat Fakültelerindeki öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeyleri Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve diğer fakültelere göre daha yüksektir.

Gelecek zaman ölçeği alt boyutları ve toplam puanları üniversite değişkenine göre ANOVA analizi öncesi testin varsayımları açısından incelenmiş ve sonuçları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14

Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	df1	df2	<i>p</i>
Bağlılık	1,800	4	533	,127
Değer	,916	4	533	,454
Hız	1,801	4	533	,083
Genişlik	1,008	4	533	,403
GZ Toplam	1,459	4	533	,213

Tablo 14 incelendiğinde verilerin dağılımının ANOVA testi için homojen olduğu belirlenmiştir ($p > .05$). Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının üniversite değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile analiz edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 15’te gösterilmektedir.

Tablo 15

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Üniversite Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları

	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	SD	F	P	Fark
Bağlılık	AKÜ	92	37,35	5,147	4	6,533	,000
	SAÜ	139	39,45	4,451			
	AÜ	120	40,66	4,546			
	MAKÜ	109	38,87	4,675			

	Diğer Üniversiteler	78	39,47	5,330				
	Total	538	39,25	4,872				
Değer	AKÜ	92	22,15	3,458				
	SAÜ	139	22,14	3,084				
	AÜ	120	21,62	3,112	4	2,544	,039	MAKÜ* (AKÜ, SAÜ, Diğer)
	MAKÜ	109	20,98	3,590				
	Diğer Üniversiteler	78	22,18	3,782				
	Total	538	21,80	3,387				
Hız	AKÜ	92	10,03	2,715				
	SAÜ	139	10,99	2,153				
	AÜ	120	11,33	2,080	4	5,234	,000	AKÜ* (SAÜ, AÜ, Diğer)
	MAKÜ	109	10,56	2,417				
	Diğer Üniversiteler	78	11,26	2,414				
	Total	538	10,85	2,371				
Genişlik	AKÜ	92	15,63	2,579				
	SAÜ	139	14,97	2,542				
	AÜ	120	14,68	2,480	4	2,171	,071	Yok
	MAKÜ	109	14,72	3,150				
	Diğer Üniversiteler	78	14,63	2,897				
	Total	538	14,92	2,733				
GZAÖ	AKÜ	92	85,16	8,178	4	3,848	,004	AÜ*
Toplam	SAÜ	139	87,54	7,116				(AKÜ,

AÜ	120	88,29	7,390	MAKÜ, SAÜ)
MAKÜ	109	85,14	7,795	
Diğer Üniversiteler	78	87,54	8,960	
Total	538	86,81	7,869	

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri üniversite değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir (Tablo 15). Yapılan analizler sonucunda ölçeğin genişlik boyutunda anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > .05$). Gelecek Zaman Algısı Ölçeği alt boyutlarından bağlılık, değer, hız ve ölçeğin toplam puanlarında üniversite değişkenine göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Anlamlı farklılık meydana gelen gruplar arasında yapılan Tukey HSD testi sonuçları incelendiğinde Akdeniz Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin bağlılık düzeylerinin Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Burdur MAKÜ ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksektir. Sakarya Üniversitesi ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin bağlılık düzeyleri Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Burdur MAKÜ’de öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksektir. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin değer düzeyleri Burdur MAKÜ’de öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksektir. Sakarya Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin hız düzeyleri Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksektir. Akdeniz Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeyleri Afyon Kocatepe Üniversitesi, Burdur MAKÜ ve Sakarya Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksektir. Ayrıca Sakarya Üniversitesi ve diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeyleri Burdur MAKÜ ve Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksektir.

Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının ebeveyn birlikteliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği t testi ile test edilmiştir buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 16’da gösterilmektedir.

Tablo 16

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Ebeveyn Birlikteliği Durumu Değişkenine Göre T Testi Analizi

	Ebeveyn Durumu	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	SD	P
Bağlılık	Ayrı	56	38,38	5,311	-1,414	536	,158
	Birlikte	482	39,35	4,814			
Değer	Ayrı	56	21,41	2,641	-,898	536	,370
	Birlikte	482	21,84	3,463			
Hız	Ayrı	56	10,71	2,647	-,463	536	,644
	Birlikte	482	10,87	2,340			
Genişlik	Ayrı	56	14,75	2,765	-,492	536	,623
	Birlikte	482	14,94	2,732			
GZAÖ Toplam	Ayrı	56	85,25	8,666	-1,574	536	,116
	Birlikte	482	87,00	7,760			

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri ebeveyn durumu değişkenine göre t testi ile analiz edilmiştir (Tablo 16).Yapılan analizler sonucunda ölçeğin bağlılık, değer, hız, genişlik alt boyutlarında ve gelecek zaman toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p>.05$). Buna göre ebeveynleri ayrı ya da birlikte olan öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

Gelecek zaman ölçeği alt boyutları ve toplam puanları algılanan sosyoekonomik düzey değişkenine göre ANOVA analizi öncesi testin varsayımları açısından incelenmiş ve sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Varyansların Homojenlik Dağılımlarına İlişkin Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	df1	df2	p
Bağlılık	1,416	2	535	,122
Değer	,156	2	535	,855
Hız	2,721	2	535	,067
Genişlik	,413	2	535	,662
GZ Toplam	1,650	2	535	,193

Tablo 17 incelendiğinde verilerin dağılımının ANOVA testi için homojen olduğu belirlenmiştir ($p>.05$). Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının algılanan sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ANOVA testiyle analiz edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 18’de gösterilmektedir.

Tablo 18

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Algılanan Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları

	SED	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	SD	F	P	Fark
Bağlılık	Düşük	62	38,11	5,743	2	3,487	,031*	Orta* Düşük/ Yüksek
	Orta	438	39,51	4,617				
	Yüksek	38	38,05	5,831				
	Total	538	39,25	4,872				
Değer	Düşük	62	22,26	3,580	2	,684	,505	Yok

	Orta	438	21,72	3,371				
	Yüksek	38	21,87	3,281				
	Total	538	21,80	3,387				
	Düşük	62	10,21	2,723				
Hız	Orta	438	10,98	2,279	2	3,399	,034*	Orta*
	Yüksek	38	10,47	2,648				Düşük/ Yüksek
	Total	538	10,85	2,371				
	Düşük	62	15,39	2,356				
Genişlik	Orta	438	14,83	2,780	2	1,419	,243	Yok
	Yüksek	38	15,24	2,726				
	Total	538	14,92	2,733				
	Düşük	62	85,97	9,224				
GZAÖ	Orta	438	87,04	7,557	2	,963	,383	Yok
Toplam	Yüksek	38	85,63	8,988				
	Total	538	86,81	7,869				

* $p < 0,05$

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri sosyoekonomik düzey değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir (Tablo 18). Yapılan analizler sonucunda ölçeğin değer, genişlik alt boyutlarında ve gelecek zaman toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p > .05$). Buna karşılık bağlılık ve hız algılarında sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı farklılık meydana gelmiştir ($p \leq .05$). Anlamlı farklılık meydana gelen gruplar arasında yapılan Tukey HSD testi sonuçları incelendiğinde sosyoekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin bağlılık düzeyleri sosyoekonomik düzeyi düşük ve yüksek olanlara göre daha yüksektir. Benzer şekilde

sosyoekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin hız algısı düzeyleri sosyoekonomik düzeyi düşük ve yüksek olanlara göre daha yüksektir. Buna göre sosyoekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin gelecek zaman algıları bağıllık ve hız bakımından daha düşük düzeydedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı korelasyon analizi ile test edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19

Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algıları ile Kişilik Özellikleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Bağıllık	Değer	Hız	Genişlik	Dışadönüklük	Yumuşak başlılık	Özdenetimlilik	Nörotiklik	Deneyime Açıklık	Belirsizlik stres verici ve	Belirsizlik ile ilgili olumsuz	Geleceği bilememek rahatsız	Belirsizlik eyleme geçmeyi
	<i>R</i>	1,00												
Bağıllık	<i>p</i>													
	<i>R</i>	,24	1,00											
Değer	<i>p</i>	,00												
	<i>r</i>	,66	,13	1,00										
Hız	<i>p</i>	,00	,00*											

	<i>r</i>	-.06	.25	-.18	1.00									
Genişlik	<i>p</i>	.10	.00*	.00*										
	<i>r</i>	-.07	.01	-.03	.08	1.00								
Dışadönüklük	<i>p</i>	.14	.87	.57	.08									
	<i>r</i>	-.04	.01	.03	.10	.07	1.00							
Yumuşak Başlılık	<i>p</i>	.36	.88	.55	.02*	.13								
	<i>r</i>	.06	.05	-.05	.07	.10	.12	1.00						
Özdenetimlilik	<i>p</i>	.18	.27	.25	.13	.03*	.01*							
	<i>r</i>	.06	.03	-.01	-.04	-.05	.12	.15	1.00					
Nörotiklik	<i>p</i>	.18	.51	.79	.37	.24	.01*	.00*						
	<i>r</i>	-.18	.04	-.09	.17	.11	.09	.08	.07	1.00				
Deneyime Açıklık	<i>p</i>	.00*	.37	.03*	.00*	.01*	.04*	.08	.12					
	<i>r</i>	.00	.23	-.14	.17	.16	.04	.11	-.02	.01	1.00			
Belirsizlik stres verici ve üzücü	<i>p</i>	.99	.00*	.00*	.00*	.00*	.36	.01*	.63	.75				
Belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri	<i>p</i>	-.13	.19	-.18	.15	.15	.00	.10	-.05	.08	.73	1.00		
	<i>r</i>	.80	.38	.52	.08	-.02	-.01	.11	.03	-.06	.12	.02	1.00	
Geleceği bilememek rahatsız edicidir	<i>p</i>	.00*	.00*	.00*	.02*	.70	.89	.01*	.46	.18	.01*	.62		
	<i>r</i>	-.04	.16	-.23	.07	.10	-.04	.02	-.15	-.02	.59	.65	.09	1.00
Belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor	<i>p</i>	.40	.00*	.00*	.13	.02*	.33	.57	.00*	.67	.00*	.00*	.04*	

* $p < 0,05$

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Araştırmada korelasyon düzeyleri $r < .20$ çok zayıf ilişki, $.20-.39$ zayıf ilişki, $.40-.59$ orta düzey ilişki, $.60-.79$ arası yüksek düzey ilişki, $.80-1.00$ arası çok yüksek düzey ilişkiyi göstermektedir (Baloğlu, 2015).

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı değer alt boyutu düzeyleri ile kişilik özelliklerinden dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin değer algısı düzeyleri ile dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği tespit edilmiştir ($p > .05$). Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı bağlılık alt boyutu düzeyleri ile kişilik özelliklerinden dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin değer algısı düzeyleri ile dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği tespit edilmiştir ($p > .05$). Buna karşılık bağlılık ile deneyime açıklık puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Buna göre öğrencilerin zaman algılarından bağlılık düzeyi arttıkça deneyime açıklık düzeyleri azalmaktadır. Üniversite öğrencilerinin hız alt boyutu düzeyleri ile kişilik özelliklerinden dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin hız algısı düzeyleri ile dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği tespit edilmiştir ($p > .05$). Buna karşılık hız ile deneyime açıklık puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Buna göre öğrencilerin zaman algılarından hız düzeyi arttıkça deneyime açıklık düzeyleri azalmaktadır. Üniversite öğrencilerinin genişlik alt boyutu düzeyleri ile kişilik özelliklerinden dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin genişlik algısı düzeyleri ile dışadönüklük, özdenetimlilik, nörotiklik arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği tespit edilmiştir ($p > .05$). Buna karşılık genişlik ile yumuşak başlılık arasında pozitif yönlü ve genişlik ile

deneyime açıklık puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Buna göre öğrencilerin zaman algılarından genişlik düzeyi arttıkça yumuşak başlılık düzeylerinin arttığı, genişlik düzeyi arttıkça deneyime açıklık düzeylerinin azaldığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı toplam puanları ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin gelecek zaman algıları ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri toplam puanları arasında anlamlı ilişkiler meydana gelmediği belirlenmiştir ($p > .05$). Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları alt boyutları ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri alt boyutları arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda puanlar arasında anlamlı ilişkiler meydana geldiği tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Puanlar incelendiğinde öğrencilerin değer düzeyleri ile bağlılık arasında ($r: .090; p \leq .05$) düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişki meydana geldiği, hız düzeyleri ile bağlılık arasında ($r: .441; p \leq .05$) orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği, genişlik düzeyi ile değer düzeyi arasında ($r: .267; p \leq .05$) düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği, genişlik düzeyi ile hız düzeyi arasında ($r: -.176; p \leq .05$) düşük düzeyde negatif yönlü ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği görülmektedir. Ayrıca belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile değer ($r: .226; p \leq .05$) ve genişlik ($r: -.210; p \leq .05$) düzeyleri arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişkilerin meydana geldiği, belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile hız düzeyleri arasında ($r: .154; p \leq .05$) düşük düzeyde negatif yönlü ve anlamlı ilişkilerin meydana geldiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği alt boyutlarından ‘‘belirsizlik stres verici ve üzücüdür’’ puanları ile bağlılık, yumuşak başlılık, nörotiklik, deneyime açıklık arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği belirlenmiştir ($p > .05$). Buna karşılık ‘‘belirsizlik stres verici ve üzücüdür’’ puanları ile değer, genişlik, dışadönüklük ve özdenetimlilik arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği belirlenmiştir. Ayrıca ‘‘belirsizlik stres verici ve üzücüdür’’ puanları ile hız arasında negatif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği alt boyutlarından ‘‘belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri’’ puanları ile yumuşak başlılık, nörotiklik, deneyime açıklık arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği belirlenmiştir ($p > .05$). Buna karşılık ‘‘belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri’’ puanları ile değer, genişlik, dışadönüklük ve özdenetimlilik arasında

pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği; ‘belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri’ ile ‘belirsizlik stres verici ve üzücüdür’ arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği belirlenmiştir. Ayrıca ‘belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri’ puanları ile bağıllık ve hız arasında negatif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği alt boyutlarından ‘geleceği bilememek rahatsız edicidir’ ile dışadönüklük, yumuşak başlılık, nörotiklik, deneyime açıklık, belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği belirlenmiştir ($p>.05$). Buna karşılık ‘geleceği bilememek rahatsız edicidir’ puanları ile bağıllık arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği, değer ve hız ile orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler meydana geldiği belirlenmiştir. Ayrıca ‘geleceği bilememek rahatsız edicidir’ puanları ile özdenetimlilik ve belirsizlik stres verici ve üzücü puanları arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği alt boyutlarından ‘belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor’ ile bağıllık, genişlik, yumuşak başlılık, özdenetimlilik ve deneyime açıklık arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği belirlenmiştir ($p>.05$). Buna karşılık ‘belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor’ ile değer, dışadönüklük, geleceği bilememek rahatsız edicidir puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği; belirsizlik stres verici ve üzücüdür, belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği belirlenmiştir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma sorusuna yönelik olarak üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ve kişilik özelliklerinin gelecek zaman algılarını yordayıp yordamadığı regresyon analiziyle test edilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar Tablo 20’de gösterilmektedir.

Tablo 20

Üniversite Öğrencilerinin Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri ve Kişilik Özellikleri Gelecek Zaman Algılarını Yordayıcılığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Beta	Standart Hata	Standart Beta (β)	t	p	R	Düzeltilmiş R2	F	p
(Sabit)	62,035	2,981		20,813	,000	,597	,344	26,546	,00
Dışadönüklük	-,880	,335	-,128	-2,629	,009				
Yumuşak başlılık	,141	,190	,026	,740	,460				
Özdenetimlilik	-,387	,220	-,071	-1,756	,080				
Nörotiklik	-,432	,220	-,085	-1,967	,050				
Deneyime açıklık	-,218	,194	-,040	-1,124	,261				
Belirsizlik stres verici ve üzücü	1,635	1,059	,172	1,543	,123				
Belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri	-,201	1,133	-,021	-,177	,859				
Geleceği bilememek rahatsız edicidir	6,499	,413	,563	15,748	,000				
Belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor	-,604	,719	-,068	-,840	,401				
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	-,469	2,546	-,044	-,184	,854				

Bağımlı Değişken: Gelecek Zaman Algısı

Bağımsız Değişkenler: Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Yumuşak Başlılık, Geleceği Bilememek Rahatsız Edicidir, Deneyime Açıklık, Nörotiklik, Özdenetimlilik, Dışadönüklük, Belirsizlik Eyleme Geçmeyi Engelliyor, Belirsizlik Stres Verici ve Üzücü, Belirsizlik ile İlgili Olumsuz Benlik Değerlendirmeleri

Regresyon analizi için testin varsayımları incelenmiş ve “hata terimlerinin her biri istatistiksel olarak bir diğerinden bağımsızdır. Hata terimlerinin aldığı değerler normal

dağılım özelliği göstermelidir. Hata varyansı sabittir ve veriler arasında hiç değişmediği varsayılır. Bağımsız değişken hatasızdır.” varsayımlarının sağlandığı görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ve alt boyutları geleceği bilememek rahatsız edicidir, belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor, belirsizlik stres verici ve üzücüdür, belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri, beş faktör kişilik özellikleri deneyime açıklık, nörotiklik, özdenetimlilik, dışadönüklük ve yumuşak başlılık alt boyutlarının gelecek zaman algısına etkisi regresyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda modelin anlamlı olduğu, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde %34 oranında anlamlı düzeyde açıklayıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($p \leq .05$; $f: 26,546$). Bağımsız değişkenlerin etkisi ayrı ayrı incelendiğinde yumuşak başlılık ($t: ,740$), özdenetimlilik ($t: -1,756$), deneyime açıklık ($t: -1,124$), belirsizlik stres verici ve üzücü ($t: 1,543$), belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri ($t: -,177$), belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor ($t: -,840$), belirsizliğe tahammülsüzlük ($t: -,184$) puanlarının gelecek zaman algısı üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir ($p > .05$). Buna karşılık geleceği bilememek rahatsız edicidir ($t: 15,748$) puanları gelecek zaman algısını pozitif yönde yordamakta iken dışadönüklük ($t: -2,629$) ve nörotiklik ($t: -1,967$) puanları gelecek zaman algısını negatif yönde yordamaktadır ($p \leq .05$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sonuçlarına ve elde edilen sonuçların alanyazın ışığında tartışılmasına yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Üniversite öğrencilerinin Gelecek Zaman Algısı Ölçeği alt boyutlarından bağlılık ve değer alt boyutları düzeylerinin orta seviyede, hız alt boyutu düzeylerinin düşük seviyede ve genişlik alt boyutu düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri puanlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ve alt boyutlarından aldıkları puanlar orta düzeydedir (Tablo 2).

Husman ve Shell (2008)'e göre hız, kişinin yapması gereken görevlerini sona bırakmayıp, zamanında yerine getirmesidir. Bireyin şu anki eylemleriyle gelecekteki hedefleri arasında kurduğu bağ ve bilişsel boyut "bağlılık", gelecekteki hedeflerini gerçekleştirmek için bireyin bulunduğu zamanda özveri ve fedakarlıkta bulunması "değer" olarak ifade edilir. Bireyin kişisel olarak anlam yüklediği zaman dilimi içerisinde hedefe zamansal olarak uzaklığı "genişlik" ve normal akışında bireysel olarak algılanan zamanın geçmesi "hız" olarak ifade edilir. Bireyin bu algıları yakın ve uzak gelecekte varılmak istenen hedeflerin şimdiki eylemler üzerindeki etkisini göstermektedir (Kaya, 2014; Lens, 1986). Gelecek zaman algısı ne kadar uzunsa, gelecekteki az ya da çok uzak an'lara olan psikolojik mesafe o kadar yakın olur ve mevcut davranışların gelecekteki sonuçlarını tahmin etmek o derece kolay olur. Kişinin geleceğini tahmin edememesinin ve hesaba katamamasının, suç, güvensiz seks, madde bağımlılığı gibi uyumsuz davranışlarla ilişkili olduğu bilinmektedir. İyi yapılandırılmış ve uzun bir gelecek zaman algısına sahip olmak motivasyon, sağlık ve esenlik üzerinde birçok olumlu sonuçlara sahiptir. Bu yönden insanların neden uzun bir gelecek zaman algısına sahip olması gerektiği açıktır (Lens ve diğerleri, 2012). Dallı ve Pekel (2017) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin Gelecek Zaman Algısı Ölçeği bağlılık, değer ve genişlik alt boyutu puanlarının orta düzeyde, hız puanlarının yüksek

düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmayla Dallı ve Pekel'in (2017) araştırmasının bağıllık ve değer boyutları arasında benzerlik olduğu söylenebilir. Buna karşılık hız ve genişlik boyutlarından elde edilen sonuçların benzer olmadığı söylenebilir. Üniversite eğitimi bireye teorik bilginin yanı sıra kişisel, sosyal ve mesleki anlamda birçok imkan sunar. Burada önemli olansa üniversite öğrencilerinin bu imkanların ne kadar farkında olduklarıdır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin genişlik alt boyutu puanlarının yüksek olduğu ve üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik hedef, düşünce ve planlarının zaman ufku içinde geniş bir yer aldığı söylenebilir. Öğrencilerin gelecek zaman algısının genişlik alt boyutu puanlarının yüksek olması geleceğe yönelik hedeflerinin yoğunluğuna işaret edebilir. Diğer bir deyişle üniversite öğrencileri eğitim aldıkları bölümün ya da mesleklerinin getirdiği avantajlarıyla ilgili bilgi sahibi olduklarına, bilgilendirildiklerine ve/veya araştırma yaptıklarına işaret edebilir. Aynı zamanda öğrencilerin hız algılarının düşük olması zamansal olarak planlarının şimdiyle bütünlemesiyle ilgili olabilir. Diğer bir deyişle gelecek zaman odaklı bir birey ardışık hedeflere sahiptir ve dolayısıyla zaman geçip giderken 'akıp gidiyor' gibi değil aksine işlerinin veya planlarının 'organize bir şekilde' olacağını bilincinde olduğu için şimdinin de farkındalığını yaşayabilir. Öte yandan öğrencilerin bağıllık ve değer alt boyutlarından aldıkları puanların orta seviyede olması geleceğe yönelik hedeflere ilişkin zihinsel tasarıları ve bu tasarıların onlar için önemi olduğuna işaret edebilir.

Üniversite öğrencilerin beş faktör kişilik özellikleri puanlarının orta seviyede olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Vedel (2016) tarafından yapılan araştırmada fakülteleri farklı olan öğrencilerin kişilik özelliklerinin alt boyutlarından elde edilen puanlarda farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada üniversite mezunu bireylerin özdenetimlilik, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık boyutlarında yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir (Yurdakul, 2019). Beş Faktör Kişilik Kuramı, beş faktörün her birini, bireylerin değişen oranlarda sahip olduğu psikolojik yapı olarak ele alır (Burger, 2006) ve dışadönüklük; araştırmalarda baskınlık, girişkenlik, artan duygulanım, sosyal uyum olarak ortaya çıkmışken, yumuşak başlılık boyutu sosyallik, uyma, çekicilik olarak görülmüştür. Özdenetimlilik; özkontrol, görev bilinci, başarıma isteği olarak ifade edilmekteyken, deneyime açıklık boyutunun yapılan araştırmalarda genellikle pratik zekâ olarak ortaya çıkmaktadır. Nörotiklikse araştırmalarda duygusallık, duygusal kararlılık, negatif duygulanım olarak ifade edilmektedir (Arslan, 2018). Bu araştırmanın elde edilen sonucuna göre alt boyutlardan elde

edilen puanların orta düzey olması öğrencilerin sahip oldukları boyutların iki uçta yer almadığını göstermektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan öğrencilerin kişilik özellikleri puanlarının orta düzeyde toplanması kişilik özelliklerinin sosyokültürel bağlamda benzeştiğini gösterebilir. Öte yandan kişilik özelliklerinin klinik olmayan örnekleme temsil ettiği söylenebilir.

Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün alt boyutlarından aldıkları puanlar orta düzeydedir (Tablo 2). Belirsizliğe tahammülsüzlük bir bireyin belirsizliğe dair olumsuz duyuş ve beklentiler geliştirdiği bilişsel bir durumdur (Starcevic ve Berle, 2006) ve aynı zamanda belirsizlik kısa ya da uzun vadeli olabilir (Kilit, 2019). Karakulak (2017) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin geleceğe karşı kaygı düzeyleriyle tutumlarının yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmada öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kilit (2019)'in yaptığı çalışmaya göre yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük ve/veya endişenin, yüksek sınav kaygısına yol açtığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte belirsizlikten kaynaklanan endişenin evrensel olduğu, insanların bir durumla baş etme becerilerinde belirsizlik yaşayabileceğini ve tüm bireylerin potansiyel olarak gelecekteki istenmeyen olayları deneyimleme riskleri olduğu belirtilir. Yaygın anksiyete bozukluğu içeren tanılar belirsizliğe tahammülsüzlükle yakından ilişkili olup belirsizliğe tahammülsüzlük yoğun olarak endişe düzeylerini etkileyen geleceğe odaklı bir yapıdır (Carleton, 2016). Buna göre belirsizliğe tahammülsüzlük, bilinmezlik bir miktar insan yaşamında gerekli olarak görülse de yüksek olması bireyin ruhsal ve bilişsel dünyasında olumsuz deneyimleri de beraberinde getirdiği ve getireceği açıktır. Öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin orta düzeyde olması belirsiz durumlar karşısında tolerans gösterebildikleri şeklinde değerlendirilebilir.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri incelenmiş, kadın ve erkek öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeylerinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3). Alanyazında yapılan araştırmalara bakıldığında Dallı ve Pekel (2017)'in yaptığı araştırmada cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkek öğrencilerin gelecek zaman algıları farklılaşmamaktadır. Yıldız (2017) tarafından yapılan araştırma sonucunda cinsiyete göre anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Üstün, Demirel, Işık, Demirel ve Gümüşgöl (2016) yaptıkları çalışmada cinsiyet ile ölçeğin hız alt boyutu arasında anlamlı bir farklılaşma tespit

etmemişlerdir. Buna karşılık araştırmada genişlik alt boyutu puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Başka bir araştırmadaysa cinsiyete göre bağlılık ve değer alt boyutlarıyla anlamlı düzeyde bir fark olduğu; hız ve genişlik alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Kaya, 2014). Tuncer (2011) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin gelecek beklentilerinin cinsiyete göre farklılaştığı ve bu farklılaşmanın kadın öğrenciler lehine olduğu görülmüştür. Yıldız ve arkadaşları (2020) yaptıkları araştırmada, cinsiyete göre hız boyutunda elde edilen puanların erkeklerin lehine anlamlı bir farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Bayav (2018) tarafından yapılan araştırmada, cinsiyetlerine göre kadın öğrencilerin bağlılık boyutu puanlarının daha yüksek olduğu; değer, hız ve genişlik boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Bayav, 2018). Buna göre araştırma sonuçları cinsiyet değişkenine göre farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu durumun ortaya çıkması araştırmalara katılan bireylerin o süreç içinde geleceğe yönelik olarak algıladıkları ‘‘zamansal bağlam’’ ile ilgili olabilir. Başka bir söylemle gelecek zaman algısına yönelik bireysel özelliklerin araştırma sonuçlarına yansımaları olarak değerlendirilebilir. Yine araştırmaların yapıldığı zamanlara yönelik olarak kadın ve erkek rollerinin ve bu rollere bağlı olarak onlardan beklenenlerin değişmesinin bir yansıması olarak araştırma sonuçlarının farklılaştığı ifade edilebilir. Bugün içinde bulunduğumuz zamanda kadınların eğitimi daha önemli hale geldiği gibi onlardan beklenenlerin de değiştiği sadece eş, evlat rollerinde değil aynı zamanda bireysel ve toplumsal alanda katılımlarının daha önemli olduğu bilinmektedir. Öte yandan eğitim alanında kamu spotlarının, toplumsal kuruluşların çalışmalarının dolaylı sonucu olarak kadın ve erkek öğrencilerin geleceğe yönelik farkındalıkları artmış olabilir. Dolayısıyla araştırmaya katılan kadın ve erkek öğrencilerin gelecek zaman algılarının benzer olması bu durumlarla açıklanabilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri yaş değişkenine göre incelendiğinde yapılan analizler sonucunda ölçeğin bağlılık, değer, genişlik alt boyutlarında ve gelecek zaman algısı toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği buna karşılık 21 yaş grubundaki öğrencilerin hız düzeylerinin 22 yaşında olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5). Bireylerin gelecek zaman algısına etki eden durumlardan birinin yaş olduğu tespit edilmiştir. Lang ve Crstensen (2002), bireylerin yaş düzeylerinin artmasının gelecek zaman algısındaki uzunluğu azalttığını ve tasarımlarının farklılaşmakta olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte alanyazında gelecek zaman algısının

yaşla birlikte hızlandığını tespit eden araştırmalar mevcuttur (Baum, Boxley, Sokolowski, 1984). Öte yandan Üstün ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan araştırmada gelecek zaman algısının yaş değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Yine Yıldız ve arkadaşlarının (2020) yaptığı araştırmada gelecek zaman algısı düzeylerinde yaşa göre anlamlı farklılık meydana gelmediği sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri sınıf değişkenine göre incelendiğinde farklı sınıf düzeylerinde okuyan öğrencilerin zaman algısı düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir (Tablo 7). Bayav (2018) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin sınıflarına göre bağlılık, hız ve genişlik boyutları arasında anlamlı bir farklılık meydana gelmezken değer boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Birinci sınıfta okuyan öğrenciler değer alt boyutunda üçüncü sınıftaki öğrencilere göre daha düşük puan almıştır (Bayav, 2018). Öğrencilerin gelecek zaman algıları yaş düzeyine göre farklılık gösterirken sınıf düzeyine göre benzerdir. Elde edilen bu sonuçların farklılaşması ilk olarak yapılan araştırmalarda farklı yaş gruplarıyla çalışılmış olması olabilir. Öte yandan yaş gruplarının kategorilendirilmesindeki farklılıklardan kaynaklı böyle bir sonuca ulaşılmış olabilir. Bununla birlikte üniversiteye girme ve mezun olma yaşının farklılaştığı düşünülürse farklı yaş gruplarındaki kişilerin aynı sınıfta okumaları böyle bir sonuçla ilgili olabilir. Buna göre araştırmaların yapıldığı örneklemden dolayı böyle bir sonuç meydana geldiği söylenebileceği gibi öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemleri de bu sonuçla ilgili olabilir. Ayrıca öğrencilerin gelecek zaman algılarının benzer olması sınıf düzeylerine göre gelecek zaman algısına yönelik belirli bir farkındalık olduğuna işaret edebilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri akademik başarı düzeyi değişkenine göre incelendiğinde değer ve genişlik alt boyutlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği buna karşılık bağlılık, hız alt boyutları ile ölçeğin toplam puanlarında akademik başarı düzeyine göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde akademik başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin bağlılık ve hız düzeylerinin de daha yüksek olduğu söylenebilir (Tablo 9). Gelecek zaman algısının akademik başarıyı ve diğer olumlu, başarı ile ilgili sonuçları öngördüğünü gösteren açık ve tutarlı kanıtlar vardır (Barber ve diğerleri, 2009; Cheng, Yang, Chen, Zou, Su ve Fan, 2016; Eren, 2009; Honora, 2002; Phan, 2009; Vázquez ve Rapetti, 2006; Zimbardo ve Boyd, 1999). Akademik başarısı daha yüksek olan öğrencilerin gelecek zaman algıları da daha yüksek olmaktadır (Jenkins-Marsan, 1999'dan aktaran Avcı ve Erden, 2013). Gelecek

zaman algısı yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da genel olarak daha yüksek olduğu ve özdüzenleme stratejilerini kullanarak akademik başarılarını yükselttikleri tespit edilmiştir (Yıldız, 2017). Alanyazındaki araştırma sonuçları incelendiğinde örneğin Zimmerman (2000)'a göre kendilerine uzak hedef belirleyen öğrenciler, özdüzenleme stratejilerine başvurarak akademik başarılarını yükseltmektedir. Yine Husman ve Shell (2008) tarafından bağıllık alt boyutu öğrenci başarısı için anlamlı düzeyde yordayıcı özelliğe sahip bir faktör olarak tespit edilmiştir. Gelecek zaman algısı yüksek olan öğrencilerin akademik başarı notlarının genel anlamda daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (Yıldız, 2017). Öğrencilerin başarılarını belirlemede not ortalamaları bir gösterge olup performansları ise gelecekte başarılı bir iş yaşamlarının olabilmesi açısından önemli görülmektedir (Nartgün ve Çakır, 2014). Diğer yandan ülkemizde öğrencilerin hem ortaöğretime hemde yükseköğretime geçişlerinde, hayatlarının önemli dönümlerinde başarmak durumunda oldukları sınavlar mevcuttur. Dolayısıyla akademik başarı öğrenciler ve aileler için sağlam bir geleceğin gerekliliğidir (Atik, 2016; Güngör, 2020; Kapıkıran, 2016). Gelecek zaman algısının, kısa ve uzun vadeli eğitimsel etkileri vardır. Özellikle öğrencilerin üniversite sonrası akademik katılımları, öğrenme deneyimleri ve mesleki yönelimleri dikkate alındığında gelecek zaman algısı, başarı ile ilgili bir dizi sonuçla pozitif olarak ilişkili olduğu bilinen teorik bir yapıdır (de Bilde ve diğerleri, 2011; Lens ve diğerleri, 2012; Ortuño ve Gamboa, 2009). Bu bağlamda öğrenciler için organize edilmiş bir gelecek zaman algısı oluşturmanın ne kadar önemli olduğu açıktır. Bunu gerçekleştirmenin yollarından biri de öğrencilerin akademik başarı açısından motive edilmesi, akademik başarıyı içsel ve derin bir motivasyonla bütünleştirmelerinin sağlanması olarak ifade edilebilir. Bu hususta dikkat edilmesi gereken durumlardan biri de öğrencilerin akademik başarılarının limitlerinin artırılabilceğinin bilinmesiyle ilgilidir. Diğer bir deyişle bir birey akademik olarak zorluklar yaşayabilir ancak bu durum etkin strateji ve yöntemler kullanılarak iyileştirilebilir. Dolayısıyla öğrencilerin gelecek zaman algılarının yüksek olması akademik başarıyla ilgili olduğu için bu durumda paydaşlara daha fazla sorumluluk düşüyor denilebilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri bölüm değişkenine göre incelendiğinde ölçeğin bağıllık, değer ve genişlik alt boyutlarında anlamlı farklılık meydana gelmezken hız alt boyutu ile ölçeğin toplam puanlarında bölüm değişkenine göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir. Buna göre hız boyutunda

bölümü eğitim olan öğrencilerin hız düzeylerinin fen, sosyal ve sağlık bölümlerinde okuyan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde gelecek zaman algısı toplam puanlarında eğitim alanındaki öğrencilerin zaman algısı düzeylerinin fen, sosyal ve sağlık bölümlerinde okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 11). Alanyazın incelendiğinde Dallı ve Pekel'in (2017) araştırmasında öğrencilerin bölüm değişkenine göre gelecek zaman algısı düzeylerinin değer boyutunda anlamlı düzeyde farklılaştığı; Üstün ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan çalışmada da değer alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılıklar öğrencilerin okumuş oldukları bölümlerin gereklilikleri, hedefleri ve çıktıları ile ilgili olabilir. Buna karşılık üniversite öğrencilerinin okuduğu bölümlere göre gelecek zaman algısı alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını gösteren çalışmalarda mevcuttur (Bayav, 2018). Aynı zamanda Yıldız (2017) tarafından yapılan çalışmada da bölümlere göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak gelecek zaman algısının öğrencilerin bölümlerine göre farklılık göstermesi her bölümün ilgili olduğu dal/alanla ilgilidir denilebilir. Ayrıca bu bölümlerde okuyan öğrenci profilinin farklılaşması da böyle bir sonuç çıkmasıyla ilgili olabilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri fakülte değişkenine göre ölçeğin değer boyutunda anlamlı farklılık meydana gelmediği buna karşılık bağlılık, hız ve genişlik alt boyutları ile ölçeğin toplam puanlarında fakülte değişkenine göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir (Tablo 13). Bireyler bir mesleğe yönelirken birçok faktör etkili olabilir. Bu faktörler bireylerin; cinsiyeti, mesleğe olan talep, geleceğe yönelik hayaller, mesleğin statüsü, bireyin istekleri, fiziksel ve psikolojik nitelikleri, yetenek ve ilgi alanları, ailesinin sosyoekonomik düzeyi ve beklentileri, sosyal ve teknolojik alanlardaki gelişmelerle ilgilidir (Yavuz, 2018). Tüm bu faktörler bireyin gideceği fakülte ile yakından ilgilidir. Kaya (2014) tarafından yapılan çalışmada, genişlik boyutuyla okunulan fakülte türü arasında anlamlı farklılık olduğu; bağlılık, değer ve hız alt boyutlarıyla okunulan fakülte türü arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda fakülteleere göre meydana gelen farklılıklarda öğrencilerin geleceğe yönelik oluşturdukları hedefler, kariyer seçimleri ve beklentileriyle ilgili olabilir. Ayrıca her fakültenin kendine has bir yapısı ve kültürü vardır. Bu durumdan kaynaklı olarak da öğrencilerin okudukları fakülteye göre gelecek zaman algıları farklılaşmaktadır denilebilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri üniversite değişkenine göre ölçeğin genişlik alt boyutunda anlamlı farklılık meydana gelmediği buna karşın alt boyutlarından bağlılık, değer, hız ve ölçeğin toplam puanlarında üniversite değişkenine göre puanlar arasında anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir (Tablo 15). Bu araştırmaya göre gelecek zaman algısı öğrencilerin üniversitelerine göre farklılaşmaktayken Dallı ve Pekel (2017) tarafından yapılan araştırmaya göre gelecek zaman algısı düzeylerinde üniversitelere göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun öğrencilerin yaşadıkları sosyal çevre, yaşam standartları, genel özyeterlilikleri, kendilerini gerçekleştirme düzeyleri ve geleceğe bakış açılarından kaynaklandığı düşünülmektedir (Dallı ve Pekel, 2017). Üniversite hayatı, uzun yıllar devam edecek davranış değişikliklerinin meydana geldiği (Zorba, Cerit, Gümüldağ ve Evli, 2013) bireylerin gelecek hayatlarına dair hazırlık yapmanın önemini arttırdığı, çokça görev ve beklentiyle karşı karşıya kaldıkları bir süreçtir (Çalışkan, 2004). Ülkemizde zorlu bir yarıştan sonra üniversiteye adım atan öğrencilerin kaygıları üniversiteli olmakla sona ermemekte sonrasında gelecek beklentileri ve planları, sosyal çevreleri daha önemli hale gelmektedir. Adeta bir dönüm noktası olarak görülen üniversite, öğrencilerinin hayatlarında önemli bir yere sahiptir (Çakmak ve Hevedanlı, 2005; Özbay, 1997). Sonuç olarak meydana gelen bu farklılıklar üniversitelerin bulunduğu şehir ve sosyokültürel ortamı, üniversitelerin eğitim politikaları, öğretim programları ve akademisyenlerin eğitsel-öğretimsel yaklaşımları ile ilgili olabilir. Aynı zamanda üniversitelerin öğrencilerine sunduğu olanakların farklılaşmasından dolayı da böyle bir sonuç elde edilmiş olabilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri ebeveyn durumu değişkenine göre ölçeğin bağlılık, değer, hız, genişlik alt boyutlarında ve gelecek zaman algısı toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği, ebeveynleri ayrı ya da birlikte olan öğrencilerin gelecek zaman algısı düzeylerinin benzer olduğu tespit edilmiştir (Tablo 16). Alanyazındaki araştırmalar incelendiğinde benzer sonuçların mevcut olduğundan bahsedilebilir. Kaya (2014) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin yaşam doyumları, yalnızlık ve gelecek zaman algıları alt boyutlarıyla ebeveyn durumlarına göre anlamlı bir farklılık meydana gelmediği sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir araştırmada da üniversite öğrencilerinin aileleri ile birlikte yaşamalarına göre gelecek zaman algısı alt boyutları arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Bayav, 2018). Bu bakımdan araştırma sonucunun alanyazındaki araştırmalarla benzer olduğu söylenebilir. Öğrencilerin gelecek

zaman algılarının ebeveynlerinin birlikte ya da ayrı olmasına göre farklılaşmaması bireylerin gelecek zaman algılarının ‘bilişsel boyutlu’ bir yapıya sahip olması ile ilgili olabilir. Bu bağlamda bireylerin geleceğe yönelik algılarının ebeveyn birlikteliğinden çok bilişsel/motivasyonel yapılarla ilişkili olduğu ve bu yapıların birey için geleceğe yönelik destekleyici ve geliştirici olduğu ifade edilebilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri algılanan sosyoekonomik düzey değişkenine göre ölçeğin değer, genişlik alt boyutlarında ve gelecek zaman toplam puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmemiştir. Buna karşılık bağlılık ve hız algılarında algılanan sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir. Buna göre, algılanan sosyoekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin bağlılık ve hız düzeyleri algılanan sosyoekonomik düzeyi düşük ve yüksek olanlara göre daha yüksektir. Buna göre algılanan sosyoekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin gelecek zaman algıları bağlılık ve hız bakımından daha yüksek düzeydedir (Tablo 18). Birey ve ailesinin ait olduğu sosyal sınıf ve içinde yaşadığı toplumsal çevre, ona yaşamında kolaylıklar ya da zorluklar getirebilir. Öğrencinin öğrenim gördüğü okulun, yaşamını sürdürdüğü sosyal çevrenin, dinlenme ve eğlenme olanaklarının, her bakımdan gelişmesini ve başarısını etkilediği bilinmektedir (Yavuz, 2018). Kaya (2014)’nın çalışmasında gelecek zaman algısının hız ve genişlik boyutlarıyla algılanan sosyoekonomik düzey arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık gelecek zaman algısının bağlılık ve değer boyutlarıyla ailenin algılanan sosyoekonomik düzeyi arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Vazquez ve Rapetti (2006) tarafından yapılan çalışmada genişlik boyutuyla sosyoekonomik düzey arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği, Avcı (2008) tarafından yapılan araştırmadaysa genişlik boyutuyla sosyoekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılık meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Athawale (2004) tarafından yapılan araştırmadaysa gelecek zaman algısıyla sosyoekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Üniversite öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirlerine göre gelecek zaman algısı alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır (Bayav, 2018). Alanyazın araştırmalarına bakıldığında elde edilen sonuçların birbirinden farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durum araştırmaların yapıldığı zamanda toplumsal, sağlık, ekonomik ve eğitim alanında yaşanan zorlukların, ailelerin sosyoekonomik düzeylerine yansımaları olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda orta düzeyde algılanan SED’e sahip olan öğrencilerin zaman algılarının diğer iki gruba göre yüksek olması koşullarını iyileştirme isteği olarak

değerlendirilebilir. Buna karşın düşük düzeyde algılanan SED'e sahip olanların geleceğe yönelik zaman algıları; sınırlı seçenekleri olması, daha yaşamsal ihtiyaçlarının ön planda olması ve buna bağlı olarak akademik ya da akademik olmayan gelecekleri ile ilgili kısıtlı durumlarla karşı karşıya kaldıkları ile ilgili olabilir. Öte yandan yüksek düzeyde algılanan SED'e sahip olanların orta düzeyde SED'e sahip olanlara göre gelecek zaman algılarının düşük olması sosyokültürel çevre ve maddi olanaklar açısından iyi durumda olmalarıyla açıklanabilir.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma sorusuna dayalı olarak üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında ilişkiler incelenmiş (Tablo 19) ve elde edilen sonuçlar alanyazın ışığında tartışılmıştır. Gelecek zaman algısı, bir bireyin zamanla ilişkisini temsil eder ve bireylerin kişisel ve sosyal deneyimlerini zamansal sınıflandırmalara ayırdıkları sübjektif bir süreçtir (Boyd ve Zimbardo, 2005'ten aktaran Zang ve Howel, 2011). Zamansal algılama ve düşünmenin nasıl farklılaştığı bireylerin kişilikleriyle yakından ilişkilidir (Fortunato ve Furey, 2009). Gelecek zaman algısı; gelecekteki hedeflere yönelik bilişsel, dinamik bir yönelim olup bilişsel zaman çerçeveleri, bir eğilime dönüştüğünde bireyin kişiliğinin bir parçası olarak kavramsallaştırılmıştır (Lens, 1986). Dunkel ve Weber (2010) tarafından kişilik özellikleri ve zaman algısının ilişkili olduğunu tespit edilmiştir. Alanyazında üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin farklı değişkenlerle incelendiği tespit edilmiştir. Örneğin üniversite öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanımı (Kutlu ve Pamuk, 2017), kişilik özelliklerinin mesleklerin geleceğine yönelik etkisi (Ahmetoğulları ve Güneş, 2017), okul yöneticilerinin kişilik özellikleriyle mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki (Münevver ve Koca, 2016) incelenmiştir. Gunkel, Schaegel, Langella ve Peluchette (2010) yaptıkları çalışmada, kariyer kararlılığı üzerinde kişilik özelliklerinin etkisini, Ackerman ve Heggstad (1997) ise meslek tipleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelediler. Nam (2020) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin bilinçli farkındalık, yılmazlık ve kişilik özelliklerinden nörotikliğın yaşam doyumuna etkisi incelenmiştir. Alacatlı (2013) ise üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarıyla kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmadaysa üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı değer alt boyutu düzeyleri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği alt boyutlarından “belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor” ile değer, dışadönüklük, geleceği bilememek rahatsız edicidir puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği tespit edilmiştir. Değer, bireyin yakın veya uzak gelecekte ulaşmak istediği hedeflere verdiği önemi ifade etmektedir (Husman ve Shell, 2008). Bireyin gelecek hedeflerine atfettiği değer arttıkça, bu hedeflere ulaştıracak okul çalışmalarına daha fazla motive olmakta ve dolayısıyla akademik başarı da yükselmektedir (Husman, 1998; Jenkins-Marsan, 1999’dan aktaran Avcı ve Erden, 2013). Şanlı ve Saraçlı (2015) yaptıkları araştırmada üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerinde etkili olan faktörler üzerinde durmuşlardır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin gelecek beklentileri üzerinde kişilik özelliklerinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmada gelecek zaman algısının değer alt boyutuyla kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki meydana gelmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin bağıllık alt boyutu düzeyleri ile kişilik özelliklerinden deneyime açıklık puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin zaman algılarından bağıllık düzeyi arttıkça deneyime açıklık düzeyleri azalmaktadır. Araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre birey gelecek zaman yönelimli olduğunda hedeflerine bağıllığı artmakta, zamansal olarak planlı davrandığı için zaman konusunda şikâyetçi olmamakta, geleceğe yönelik bir zaman ufku oluşturduğunda kişilerarası ilişkilerinde de başarılı olmaktadır denilebilir. Yeni deneyimlere açık olmak sebat etmek, uzun süreli plan yapmanın önünde engel gibi görünüyor. Buna göre geleceği sıkı bir şekilde planlayan bireylerin bu planlara bağılı oldukları söylenebilir. Diğer bir deyişle bir birey geleceğine yönelik hedeflerine bağılı olduğunda deneyime açıklık özelliklerini daha az sahiptir.

Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği alt boyutlarından “geleceği bilememek rahatsız edicidir” puanları ile bağıllık arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği, değer ve hız ile orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler meydana geldiği tespit edilmiştir. Bağıllık, bireyin şimdiki eylemleriyle gelecek hedefleri arasında ilişki kurması olarak tanımlanmaktadır (Husman ve Shell, 2008). Üniversite öğrencilerinin hız düzeyleriyle deneyime açıklık puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ve anlamlı

ilişki meydana geldiği tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin zaman algularından hız düzeyi arttıkça deneyime açıklık düzeyleri azalmaktadır. Hız, bireyin zamanın geçmesiyle ilgili algısıdır. Uzun bir gelecek zaman algısına sahip olan birey, gelecekteki hedeflerine ulaşma amacıyla plan yapar ve planı doğrultusunda hedefine ulaşmaya çalışır. Hedefe ulaşmak için gereken sürede, birey kademeli olarak ilerler ve dolayısıyla zamanı planları doğrultusunda kullanarak zaman konusunda endişelenmez (Lens, 1986; Simons ve diğerleri, 2004b). Birey kısa gelecek zaman algısına sahip olduğunda hedefe yönelik zaman hızla akıyormuş gibi algılanır (Avcı ve Erden, 2013). Deneyime açıklık boyutu kişilerarası ilişkilere açık olmaktan çok yeni deneyimlere açıklığı ifade etmektedir. Deneyime açıklık boyutundan yüksek puan alanlar gelenek dışı olma, bağımsız düşünen, meraklı ve çok yönlü olma gibi özellikleri taşırlar. Bu boyuttan düşük puan alanların daha geleneksel olma ve bilinen yolları tercih etme eğiliminde olurlar (Burger, 2006; Costa ve McCrae, 1992; Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002). Deneyime açıklık alt boyutunun karşı ucundakiler ise deneyime kapalı olma yer alıp olayları tek yönlü algılama eğiliminde olan, geleneksel eğilime sahip, toplumsal baskılara uyma eğilimi gösteren, ya hep ya hiç düşüncesindeki kişilerdir (Nam, 2020).

Üniversite öğrencilerinin genişlik düzeyleri arttıkça yumuşak başlılık düzeylerinin arttığı, genişlik düzeyi arttıkça deneyime açıklık düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir. Genişlik, bireyin ne kadar uzak geleceğe yönelik hedef belirlediğine ilişkin boyuttur (Daltrey ve Langer, 1984; Nuttin ve Lens, 1985). Her insanın, geleceğine yönelik belirlediği hedeflerin zamansal olarak uzaklığı birbirinden farklıdır. Bu bağlamda uzak zaman algısına sahip olanlarda hedefe ulaşma sürecinde, boş verme, bırakma, motivasyonun azalması gibi problemlere sık rastlanılmaz (Nuttin ve Lens, 1985'ten aktaran Paixão, 2012). Bu bağlamda eğitimcinin motive etmesine ihtiyaç duymayan öğrenciler içsel olarak kendi öğrenme hedeflerine motive olurlar (Brophy, 2004'ten aktaran Avcı ve Erden, 2013). Sakin ve ılımlı yapılarıyla dikkat çeken yumuşak başlı bireyler çözüm odaklı olup aynı zamanda kurallara uyma konusunda özen gösterirler (Merdan, 2013; Özdevecioğlu, Kaya ve Dedeoğlu, 2013). Yumuşak başlılık, kişilerarası ilişkilerde önemli bir boyuttur. Yumuşak başlılık boyutu saygılı olma, içtenlik, sempatiklik ve anlayışlı olma gibi özellikleri içerir. Yumuşak başlı kişiler sosyal ilişkilerinde nazik, affedici, farklı düşüncelere açık, diğerlerine karşı saygılıdır (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009; Morsünbül, 2014). Yumuşak başlılık özelliği baskın olan kişiler, empati yetenekleri ve güvenilir olmalarından dolayı bilhassa hizmet

sektöründeki mesleklerde daha başarılı olmaktadırlar (Tansel, 2015; Güvenç, 2019). Yumuşak başlılığın diğer ucundaysa uyumsuzluk bulunur (Nam, 2020). Yumuşak başlılık kişilerarası ilişkilerde etkili olmanın yanında bireyin kendilik algısını da etkilemektedir (Costa, McCrae ve Dye, 1991). Alacatlı (2013) tarafından yapılan araştırmada gelecek zaman algısı ile yumuşak başlılık ve özdenetimlilik arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu tespit etmiştir. Buna göre Alacatlı (2013)'nın araştırmasının sonucu ile bu araştırmanın yumuşak başlılık boyutunda elde edilen sonuçlarının tutarlı olduğu söylenebilir. Akpınar (2017)'in araştırmasında kişilik özellikleri ve iş için gerekli yetkinliklere sahip olan adayların uyum düzeyleri incelemiş ve elde edilen sonuçlar hem adayların kişisel özellikleriyle uyumlu işlerde yüksek motivasyon ve doyumla performans sergileyebileceklerini hemde işverenlerin söz konusu pozisyon için en ideal adayı belirleyebileceklerini ortaya koymuştur. Bu araştırmadaysa üniversite öğrencilerin gelecek zaman algıları ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılarak ulaşılan sonuçların paydaşlar tarafından değerlendirilebilecek çıktıları elde edilmiştir. Buna göre öğrencilerin daha üniversitenin ilk yıllarından mezuniyet ve sonrası için neler yapacaklarına dair tasarılar oluşturmaları, bu tasarıları hayata geçirirken kişilik özellikleriyle ve geleceğin bilinmezliğine karşı koruyucu bir yaklaşımla gelişimlerini desteklemek mümkün olabilir. Sonuç olarak Akpınar (2017)'in ifade ettiği gibi kişiliğe, onu oluşturan faktörler açısından bakıldığında kişiliğin belirli zaman diliminde gösterilen davranışsal yapı, davranış türü olmasının haricinde, geçmiş ve içinde bulunulan an'da geleceğin bir fonksiyonu, bir bütünü olarak değerlendirmek uygun olacaktır.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı alt boyutları ile belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde puanlar arasında anlamlı ilişkiler meydana geldiği tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar uzun bir gelecek zaman algısına sahip olmanın içsel ve derin bir motivasyon kaynağı ile beslendiğini ortaya koymuştur (Lens, 1986; Nuttin ve Lens, 1985'ten aktaran Paixão, 2012; Seginer, 2009; Shirai, 1996). İmamoğlu ve Edwards (2007) tarafından yapılan araştırmada olumlu ve kaygılı yönelimlerin, geleceğe ilişkin duygusal ögesini oluşturduğu, geleceğe olumlu yönelimin benlik yönelimlerinden ilişkisel boyutuyla bağlantılı olduğu ifade edilmiştir. Buna göre içsel bir motivasyonla bireyler güvenli, bağımsız, olumlu benlik algısına sahip olup çevrelerindeki olaylara karşı etkin ve tedbirli davranırlar (Kızanklı ve Konakoğlu, 2016). Diğer bir deyişle kendini geleceğe iyi

hazırlamakla planlayıcı yönelimlerin önemli olduğu söylenebilir. Buna göre gelecek zaman algısı ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiler bir yandan geleceğe yönelik hazırlık, hedef/planları gerçekleştirirken etkin olma, organize olma gibi özellikler sayesinde pozitif özelliklerle diğer yandan işlevsiz, hazza yönelik olma, şimdiki ödüllere odaklanma, patolojik olmayan boyutlarda bilişsel, duyuşsal ve davranışsal çarpıtmaları içinde bulunduran bir bütündür denilebilir. Diğer bir deyişle bireyin gelecek algısı uzak geleceğe odaklanma ve kendini gelecek için düzenleme/hazırlama ile ilgili olduğu gibi kişilik özelliklerinin sonucu olarak gelecekte/geleceğin bilinmezliğinden dolayısıyla belirsizliğe karşı tahammülsüzlük karşısında farklı davranış kalıpları geliştirme olarak ortaya çıkabilir. Bu durum, bazı araştırmaların belirsizliğe tahammülsüzlüğün endişe ile ilgili olumlu ve olumsuz inançlar arasında ortaya koydukları sonuç tarafından desteklenebilir. Örneğin Karataş ve Uzun (2018) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerinin yaşadıkları olaylar karşısında endişeyle ilgili hem olumlu inançları hemde olumsuz inançları belirsizliğe tahammülsüzlük seviyelerini arttırdığı tespit edilmiştir. Sarı (2017)'nin araştırmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre belirsizliğe tahammülsüzlük endişeyle ilgili olumlu ve olumsuz inançlarla pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir. Bu bağlamda sıklıkla belirsizliğe tahammülsüzlüğün işlevsiz biliş, duyuş ve davranışla ilgili olduğu tespit edilse de araştırmalar belirsizliğe tahammülsüzlüğün baş etme mekanizması ve problem çözme yolu olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır (Borkovec ve Roemer, 1995). Buna göre gelecek zaman algısı, kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün arasındaki ilişkileri değerlendirmek gerekirse araştırmanın elde edilen sonuçlarına göre gelecek zaman algısı ile kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu ve bu sonuçların ilgili alanyazına katkı sunacağı ifade edilebilir.

Bireyin yaşamı, çok boyutlu ve farklı değişkenlerden meydana gelen dinamik bir değişim sürecidir. Değişim geçmiş ve gelecek arasında uzanan yaşantı örüntüleri olup geleceğe yönelik beklentiler üzerinde etkilidir (Aktaş, 2016). Geleceğe yönelik beklentiler bireyin sonraki yaşamına dair deneyimlerini etkileyen unsurlardan biridir (Tuncer, 2011; Kaya, 2019). Buna göre gelecek zaman algısının yüksek belirsizliğe tahammülsüzlükle ilgili duygusal ya da bilişsel işlev bozukluğunun üstesinden gelmeye yardımcı olabileceği ve daha yüksek gelecek zaman algısının daha düşük belirsizliğe tahammülsüzlükle ilişkili olduğu saptanmıştır (Yang ve diğerleri, 2021). Bu araştırmanın sonucuna göre de üniversite

öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlüğün alt boyutlarından “geleceği bilememek rahatsız edicidir” puanları ile bağlılık arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği, değer ve hız ile orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler meydana geldiği tespit edilmiştir. Dugas ve arkadaşlarının (2005) yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olanların belirsizlikler karşısında daha çok endişe bildirdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca belirsiz durumlara yönelik tehditkâr yorumlar yapma eğilimi kaygı veya depresyondan çok belirsizliğe tahammülsüzlükle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Khojazada (2019) tarafından yapılan araştırma sonucunda herhangi bir işte çalışmayan bireylerin durumluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar arttıkça belirsizliğe tahammülsüzlük puanların arttığı tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlüğün alt boyutlarından “belirsizlik stres verici ve üzücüdür” puanları ile değer, genişlik, dışa dönüklük ve özdenetimlilik arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği; hız arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler meydana geldiği tespit edilmiştir. Öte yandan “belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri” puanları ile değer, genişlik, dışa dönüklük ve özdenetimlilik arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği; “belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri ile belirsizlik stres verici ve üzücüdür” arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği belirlenmiştir. Genişlik, bir kişinin belirlediği hedeflerin gelecekteki zaman dilimiyle arasındaki ilişkiye yönelik olup (Nuttin ve Lens, 1985’ten aktaran Maria ve Paixão, 2012) bireyin kişisel olarak anlam yüklediği zaman diliminde hedefe zamansal olarak uzaklığıdır (Husman ve Shell, 2008). Genişlik, bir kişinin ne kadar uzak geleceğe yönelik hedef belirlediğine ilişkin boyuttur (Daltrey ve Langer, 1984). Bireylerin oluşturdukları planlar zamansal olarak farklılıklar gösterir ve dolayısıyla bireyler arasında geleceğe yönelik zamansal algılamalarda farklılıklar mevcuttur. Kısa gelecek zaman algısına sahip olanlar, uzak gelecek zaman algısına sahip olanlara kıyasla daha kısa süreli zamana yönelik hedef seçerler (Avcı, 2008; Charles ve Carstensen, 2010; Kaya, 2014). Yaşanılan zaman hedeflere ulaşma sürecinde hızlı geçip geçmediğinin algılanması yapılması gerekenlerin zamanından önce ve yapılması gerekenlerin son an’a bırakıldığında zamanın geçme hızı farklı algılanır. Değer, bireyin yakın veya uzak gelecekte varmak istediği hedeflere verdiği önemle ilgili olup bireyin hedefe verdiği önem ne kadar yüksek olursa, şu anda o hedefe ulaşmak için sarf edeceği çaba o kadar artar (Gjesme 1975’ten aktaran Avcı, 2008; Husman ve Shell, 2008). Yapılan araştırmalar incelendiğinde

Kaya (2014) tarafından yapılan araştırmada yaşam doyumunu ile hız boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bayav (2018) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin gelecek zaman algısı alt boyutları ve durumluk kaygı puanları arasında anlamlı ve negatif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin bağlılık ve hız alt boyutlarındaki puanları arttıkça durumluk kaygı puanları da azalmaktadır. Öğrencilerin bağlılık ve hız alt boyutlarında aldıkları puanlara göre genişlik alt boyutunda anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu, öğrencilerin genişlik alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça sürekli kaygı puanlarının artmakta olduğu tespit edilmiştir. Güvenç (2019) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlükle nörotiklik özellikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu; buna karşılık belirsizliğe tahammülsüzlükle dışadönüklük, deneyime açıklık ve özdenetimlilik özellikleri arasında negatif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlükle yumuşak başlılık arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Berenbaum, Bredemeier ve Thompson (2008) yaptıkları araştırmada belirsizliğe tahammülsüzlüğün dışadönüklük ve deneyime açıklıkla negatif yönlü olarak ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Alanyazın incelendiğinde belirsizliğe tahammülsüzlük; öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş, mutluluk gibi değişkenlerle negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Doğan, 2013; Erguvan, 2015; Sarıçam, 2014). Buna göre yapısı gereği olumsuzluk içeren belirsizliğe tahammülsüzlük kaygı, intihar olasılığı, depresyonla ilişkilendirilen nörotiklikle pozitif yönlü; mutluluk, öznel iyi oluş gibi olumlu değerlendirmelerle ilişkilendirilen deneyime açıklık, yumuşak başlılık, özdenetimlilik ve dışadönüklük ile negatif yönlü ilişkilidir (Güvenç, 2019; Öztürk, 2013; Yüksel, 2014). Ancak yapılan bazı araştırmalar belirsizliğe tahammülsüzlüğün en güçlü ilişki içinde olduğu endişenin olumlu ve olumsuz özellikleriyle belirsizliğe tahammülsüzlüğü yordadığını tespit etmiştir (Borkovec ve Roemer, 1995; Sarı, 2007; Karataş ve Uzun, 2018). Buna göre bu araştırmada ‘‘belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri’’ puanları ile değer, genişlik, dışa dönüklük ve özdenetimlilik arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler meydana geldiği; diğer araştırmalar gibi (Berenbaum, Bredemeier ve Thompson; 2008, Güvenç 2019) belirsizliğe tahammülsüzlükle yumuşak başlılık arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ve kişilik özelliklerinin gelecek zaman algılarını yordayıcılığı çoklu regresyon analizi ile test edilmiştir (Tablo 20). Elde edilen sonuçlara göre modelin anlamlı olduğu, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde %34 oranında anlamlı düzeyde açıklayıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bağımsız değişkenlerin etkisi ayrı ayrı incelendiğinde yumuşak başlılık, özdenetimlilik, deneyime açıklık, belirsizlik stres verici ve üzücüdür, belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri, belirsizlik eyleme geçmeyi engelliyor ve belirsizliğe tahammülsüzlük puanlarının gelecek zaman algısı üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Buna karşılık “geleceği bilememek rahatsız edicidir” puanları gelecek zaman algısını pozitif yönde yordamakta iken dışadönüklük ve nörotiklik puanları gelecek zaman algısını negatif yönde yordamaktadır. İnsanların yalnızca ne ölçüde geleceğe yönelik olduğunu bilmek yeterli değildir. Buna göre gelecek zaman algısı ne kadar uzunsa, gelecekteki az ya da çok uzak an'lara olan psikolojik mesafe o kadar kısa olur ve şu andaki eylemlerin gelecekteki sonuçlarını önceden kestirebilmek o kadar kolay olur. Bireyin geleceğini tahmin edememesinin ve hesaba katamamanın, suç, güvensiz seks, madde bağımlılığı gibi uyumsuz davranışlarla ilişkili olduğu bilinmektedir (Lens ve diğerleri, 2012). Belirsizliğe tahammülsüzlük endişe, algılanan kontrol, işlevsiz tutumlar, depresyonla ve endişe gibi kavramlarla yakından ilgilidir (Dugas ve diğerleri 1997; Dugas ve diğerleri, 2004). Bu araştırmanın elde edilen sonucuna göre ise belirsizliğe tahammülsüzlüğün “geleceği bilmemek rahatsız edicidir” alt boyutu gelecek zaman algısını pozitif yönde yordamaktadır. Luhmann ve arkadaşları (2011), belirsizliğe tahammülsüzlüğün sonunda ödül olan kararları alma ile ilişkisini incelediği araştırma sonuçlarına göre, belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan kişilerin, daha değerli olan ancak daha geç elde edilen ödüllere kıyasla daha az değerli ama hemen elde edilen ödülleri tercih etme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Alanyazında kişilik özellikleri ve belirsizliğe karşı tahammülsüzlük farklı değişkenlerle ilişkisi açısından incelenmiştir. Güvenç (2019)'in araştırması sonucunda nörotiklik ile dışadönüklük kişilik özelliklerinin belirsizliğe tahammülsüzlüğü anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fergus ve Rowatt (2014) yaptıkları çalışmada belirsizliğe tahammülsüzlüğü; nörotiklik ve dışadönüklükle ilişkili bulmuştur. Bununla birlikte, belirsizliğe tahammülsüzlüğün açıklanmasında; dışadönüklük ve nörotikliğin anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu

araştırmadaysa belirsizliğe tahammülsüzlüğün ‘‘geleceği bilmemek rahatsız edici’’ alt boyutu ve beş faktör kişilik özelliklerinden nörotiklik gelecek zaman algısını yordamaktadır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ve beş faktör kişilik özellikleri gelecek zaman algısını %34’lük bir oranla yordayıcıdır. Budner (1962)’ye göre belirsizliğe karşı tahammülsüzlük, belirsiz durumları tehdit olarak algılama eğilimi olup bu eğilim insanın yaradılışı gereği başına geleceklerden haberdar olma ve geleceğe yönelik yaşantılarını garantileme güdüsü biçiminde nitelendirilmiştir. Başka bir söylemle bireyin gündelik yaşamını sürdürebilmesi için psikolojik mekanizmanın belirsizliklerle uğraşması ve belli bir oranda belirliliğe ulaşması gerekmektedir (Küçükkömürler, 2017).

Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinin ‘‘geleceği bilmemek rahatsız edici’’ alt boyutu incelendiğinde ‘‘geleceğin benim için neler getireceğini her zaman bilmek isterim, yarının ne olacağını bilmezsem zihnim rahat olmaz, beklenmedik olaylara katlanamıyorum ve önceden kestirilemeyen olaylar beni alt üst ediyor’’ nitelikleri öğrencilerin gelecek zaman algılarını anlamlı bir şekilde pozitif yönde yordamaktadır. Buna göre bireyin geleceği bilme isteği bireyin öznel olarak algılanan ve bireysel farklılıkları içerisinde bulunduran gelecek zaman algılarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan beş faktör kişilik özelliklerinden eğlence, kişilerarası ilişkilerde aktif rol alma ile ilgili olan dışadönüklük ve duygusal denge/dengesizliği ifade eden nörotiklik bireylerin gelecek zaman algılarını negatif yönde yordamaktadır. Diğer bir deyişle bir birey ne kadar dışadönük, eğlenmeyi seven, aktif ve duygusal yönden kararsızlıkları sık yaşıyor, nörotiklik eğilimi yüksekse gelecek zaman algısı kısalmaktadır. Buna göre geleceğe yönelik hedeflerinde, amaçlarında ya da planlarında o kadar kısa zamana yönelik olup daha yakın ödüllerin peşinde olma eğiliminde olmaktadır. Bu bağlamda alanyazın araştırmalarında da ifade edildiği gibi birey için kısa gelecek zaman algısının risk unsuru taşıyan yönlerine dikkat edilmesi açısından daha farkındalık temelli olmaya duyulan ihtiyaç açıktır. Diğer bir deyişle Tezcan (2018)’in ifade ettiği gibi gençlerin içinde buldukları zamanda karşılaştıkları belirsizliğin bir sonucu olarak risk unsurlarına dikkat edilmelidir. Bunu önlemenin yollarından birisi olarak öğrenciler zamansal hedeflerini oluşturma aşamasında kısa, orta ve uzun vadeli amaçlar belirlemeli bu amaçlara bağlı ancak gerektiğinde revize etme yoluna gidebilecek kadar esnek olmaları sağlanabilir. Böylece belirsizliğin getirdiği durum karşısında bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak daha az olumsuzluk deneyimlenmiş olur hemde uzun bir gelecek zaman algısının sürdürülmesine katkı getirilmiş olunur. Öte yandan belirsizliğe tahammülsüzlüğün

“geleceği bilmemek rahatsız edicidir” alt boyutunun gelecek zaman algısını olumlu yönde yordadığı sonucu dikkate alınarak; birey, geleceğine yönelik inisiyatif alıp düşüncelerini hayata geçirirken çok boyutlu düşünme, mantıksal çıkarımlar yapma ve buna rağmen olumsuz sonuçlar için de hazır olma özelliklerini geliştirerek başarılı bir şekilde geleceğe yönelik zaman çerçevesi oluşturmuş olur. Aynı zamanda bu sonucun önleyici çalışmalar açısından da çıkarımlarından söz etmek mümkündür. Diğer bir deyişle belirsizlik yaşamın bir parçası olarak görüldüğünde onu kabul etmek ve belirsizliğin “o an o durum için” olumlu çıktılarını yönelerek belirsizliği bir fırsat olarak değerlendirmek de mümkündür. Bu şekilde bireyin belirsizliğe tahammülsüzlük karşısında göstereceği tepkilerin kontrol edilmesine katkı sağlanabilir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, ilk olarak araştırmanın sonuçlarına yönelik öneriler ikinci olarak gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.2.1. Araştırma Sonuçlarına İlişkin Öneriler

Bu araştırmada bireysel farklılıklar ve öznel deneyimlerle şekillenen gelecek zaman algısı, insan davranışlarını açıklamaya yardımcı beş faktör kişilik özellikleri ve bilişsel, duyuşsal ve davranışsal sonuçları bulunan belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İnsan eylemleriyle, kişiliğinin getirdiği özellikleriyle gerek kendisini gerekse dünyayı açık ve net bir şekilde bilmek ister. Dolayısıyla yaşadığı toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik gündeminden etkilenir. Belirsizlikle karşılaştığında sorularla, arayışlarla, çeşitli davranışlarda bulunur, belirsizliği ortadan kaldırmak ister. Araştırmanın elde edilen sonucuna göre üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları orta düzeydedir. Araştırmalar gösteriyor ki uzun zaman algısına sahip bireyler geleceğe yönelik daha çok hedefe sahip olup bu hedefleri gerçekleştirme motivasyonuna sahip kişilerdir. Bu bağlamda eğitimcilerin ve akademisyenlerin gelecek zaman algısını öğrenciler için gelecek planlamada önemli bir değişken olarak değerlendirip öğrencilere bu yönde rehberlik sunmaları önerilebilir. Bununla birlikte öğrencilerin gelecek zaman algısı alt boyutlarında ise bağlılık ve değer algısı orta düzey, hız algısı düşük düzey ve genişlik algısı yüksek düzeydedir. Buna göre öğrencilerin geleceğe yönelik tutumlarında amaçlarına bağlı ve bu amaçlara atfettikleri değer farkında olmaları onların gelecekteki hedeflerine hazırlanırken psikolojik olarak

ileriye taşıyıcı bir güç niteliğinde katkı sunabilir. Bu bakımdan öğrenciler bu boyutlara ilişkin bilgi düzeylerini artırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri puanları orta seviyededir. Buna göre eğitimciler ve işverenler bu sonuçtan yararlanabilirler. Bireylerin sahip olduğu özellikler onların okul yaşamlarında, sosyal hayatlarında, ilişkilerinde ve işe başvurma ya da işe alım süreçlerinde kısaca aktif olarak rol aldıkları her alanla sıkı ilişki içindedir. Dolayısıyla araştırmanın bu sonucu geniş bir yelpazede yararlanmaya olanak vermektedir. Ancak nörotiklik boyutunda ruh sağlığı uzmanları ve eğitimcilerin daha fazla dikkate almaları gerektiğinden söz edilebilir. Diğer bir deyişle nörotikliğin bir boyutu sağlıklı olmayan davranışları içermektedir. Bundan dolayı nörotiklik eğilimi gösteren bireylerin hangi uçta olduğu dikkatle tespit edilmeli, sunulacak hizmetlerde göz önünde bulundurulmalıdır.

Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri orta düzeydedir. Alanyazındaki araştırmaların gösterdiği gibi belirsizliğe tahammülsüzlükten alınan puanlar arttıkça bireylerin psikolojik sorunlarla karşılaşma olasılığı artmakta, negatif duygulanımlar açığa çıkmakta bu durumda bireyin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Bu araştırmanın da gösterdiği gibi öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin orta düzeyde olması risk grubunda olmamalarına işaret etse bile eğitimciler, akademisyenler ve ruh sağlığı uzmanları bireylerin belirsizliğe hoş görü seviyesini yükseltmenin yolları arayışında olabilirler. Özellikle içinde yaşadığımız bu zor günlerde belirsizliğe karşı göstereceğimiz tolerans bu zamanları ruh sağlığımızda en az iz bırakarak atlatmak konusunda katkı sunabilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algılarının yaşa göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu göre öğrencilerin gelecek zaman algısı oluşturmaları için daha erken dönemlerde okullarda kariyer, plan ve hedef geliştirmeleri konusunda öğretmenlerin ve okul psikolojik danışmanlarının çalışmalarında bu konunun kazanımlarına yer vermeleri faydalı olabilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri akademik başarı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Daha üniversiteye gelir gelmez geleceğe yönelik ne yapacağına karar vermek, gelecek tasarılarını buna göre oluşturmak bireylerin akademik başarılarına katkı sağlayabilir. Akademik başarının yüksek olması ve bununla birlikte sosyal ve kültürel alanlarda da başarılı, aranan bireyler olmak için öğrenciler sadece akademik başarıyı yüksek tutmak amacıyla olmamalıdır. Günümüz dünyasında işe alımlarda, mülakatlarda akademik başarı önemli olmakla birlikte artık tek başına yeterli

görülmemektedir. Bundan dolayı üniversitelerin, öğrenciler için yaşam boyu kariyer geliştirme programlarını düzenli aralıklarla yerine getirmesi olumlu çıktılar verebilir.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri bölüm, fakülte ve üniversiteye göre farklılaşmaktadır. Her bölümün, fakültenin ve üniversitenin kendi özel hedefleri vardır. Öte yandan her bölüm, fakülte ve üniversite geleceğin başarılı, iyi yetişmiş ve evrensel değerlere sahip insan kaynağını bünyesinden çıkartmak ister, programının çıktılarında buna yer verir. Bundan dolayı ülkemizin yükseköğretim kurumları ortak bir anlayışla bilim şenlikleri, kongreler ve sempozyumlar aracılığıyla öğrencilerini bir araya getirebilir, farklı bölüm, fakülte ve üniversite öğrencilerinin etkileşimleri üst düzeye çıkarılabilir. Öğrencileri geleceğe yönelik planlamalar yapmaları, öğrencilerin birbirlerinin rakibi değil geleceğin işbirlikçisi olarak ortak paydada buluşmalarına katkı sunabilirler.

Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algısı düzeyleri sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmaktadır. Sosyoekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin gelecek zaman algıları bağlılık ve hız bakımından daha yüksek düzeydedir. Sosyoekonomik farklılıkların ortadan kaldırılması mümkün olmamakla birlikte öğrencilerin zaman algılarının geliştirilmesine yönelik çabalar üst seviyeye çekilebilir. Böylelikle her bir birey geleceğe yönelik hedeflerine adil bir şekilde hazırlanabilir.

Üniversite öğrencilerinin Gelecek Zaman Algısı Ölçeği bağlılık, hız ve genişlik alt boyutları ile kişilik özelliklerinde deneyime açıklık arasında negatif yönlü düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Buna göre girişimcilik gibi işlerde, bireylerin risk alabileceği durumlarda deneyime açıklık boyutunda bireyler cesaret gösterebilir. Buna karşılık bireylerin geleneksel tutumla yaklaşacağı, farklı arayışları ya da yolları denemekten sakınacağı durumlarda bağlılık, genişlik ve hız boyutlarında hedefleri ile bütünleşebilirler. Buna karşılık maceraperest, merak ve ilgi gerektiren durumlarda deneyime açıklık özelliklerinin ön planda olduğu göz önünde bulundurularak öğrencilerin ya da bireylerin davranışlarını anlamlandırmak kolaylaşabilir.

Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile değer ve genişlik arasında pozitif yönlü, belirsizliğe tahammülsüzlükle hız düzeyleri arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin gelecek zaman algıları onların belirsizliğe tahammülsüzlüklerini yordayıp yordamadığına ilişkin sonuçlara bakıldığında öğrencilerin Gelecek Zaman Algısı Ölçeği'nden aldıkları puanlardan değer

düzeyleri belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini artırmakta iken hız düzeyinin artması belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini azaltmaktadır. Buna göre öğrencilerin geleceğe yönelik değer ve bağlılık özellikleri ile belirsizliğe tahammülsüzlüğe tolerans eşiği artırılabilir, bununla birlikte hız özelliği ile öğrencilerin atik ve zamanlı davranma özelliklerini geliştirmeye yönelik çalışılarak belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri azaltılabilir. Böylelikle belirsizliğe tahammülsüzlüğün getirdiği negatif duygulanımların etkisini en aza indirmeye çalışılabilir.

5.2.2. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Ülkemiz alanyazını incelendiğinde gelecek zaman algısı ile ilgili araştırmaların daha çok yükseköğretim ve ortaöğretim düzeyi öğrencileriyle yapıldığı tespit edilmiştir. Buna göre yapılan araştırmaları diğer örneklem üzerinde çalışmak gerekliliği açıktır. Örneğin çalışan bireylerin, evli bireylerin, ileri yaştaki yetişkinlerin gelecek zaman algılarını tespit etmek için yapılacak araştırmalar eldeki çalışmaların genellenebilirliğine katkı sunacaktır.

Gelecek zaman algısıyla ilgili yapılan araştırmaların daha çok hedef, motivasyon gibi eğitim psikolojisindeki kavramlarla ilişkisi ele alınmıştır. Bu bağlamda gelecek zaman algısının farklı disiplinlerde farklı kavramlarla ilişkisi incelenebilir. Örneğin endüstri psikolojisinde, sosyal psikolojide ve adli psikolojide bireylerin gelecek zamana yönelik inançları, bahsedilen alanlardaki kavramlarla ilişkisi ele alınabilir.

Yükseköğretim kurumlarından mezun olup çeşitli sınavlara hazırlanan bireylerin bu süreçte psikolojik sağlamlığı, öznel iyi oluşu ve geleceğe yönelik algıları üzerine ilişkisel araştırmalar yapılabilir.

Alanyazında gelecek zaman araştırmalarında kullanılan ölçeklerin farklılaştığı görülmektedir. Bu bakımdan ulusal ve uluslararası alanyazında yapılan araştırmalarla ilgili bir meta-analiz araştırması yürütülebilir. Böylelikle konuya ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunulabilir.

Gelecek zaman algısına yönelik görüşleri üzerine öğretmenler, okul psikolojik danışmanları, okul müdürleri ve akademisyenlerle nitel araştırmalar yürütülerek buldukları okul kademesine göre farklılık ve benzerlikleri tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

Hayat şartları sonucunda çocuk sevgi evleri, yurt ve huzurevlerinde yaşamak zorunda kalan bireylerin geleceğe bakış açıları ve bu bakış açılarında etkili olan değişkenlerle gelecek zaman algısı üzerine araştırmalar yürütülebilir. Bir yandan aile ortamından uzak, ebeveyn

bağlanmasını yaşayamayan çocuk ve/veya gençlerin diğer yandan yaşamın son evresinde benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk evresindeki ileri yaştaki bireylerin geleceğe yönelik zaman algılarının nasıl olduğunu ortaya koymak adına ilişkisel araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Ackerman, P. L. and Heggstad, E. D. (1997). Intelligence, personality, and interests: evidence for overlapping traits. *Psychological Bulletin* 121(2), 219-45. doi:10.1037//0033-2909.121.2.219
- Ahmetoğulları, K. ve Güneş, M. (2017). Öğrencilerin kişilik özelliklerinin mesleğin geleceğine bakış açılarına etkisi: Hilvan MYO örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 24-39. <https://doi.org/10.20875/makusobed.312297>
- Akkaya, M. (2020). *Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin benlik kurgusu ve beş faktör kişilik özelliklerine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 615766).
- Akpınar, H. (2017). *Beş büyük kişilik modeli kapsamında çok kriterli karar verme teknikleri aracılığıyla işgören sınıflandırma* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 479272).
- Aktaş, A. (2006). *Farklı kültürlerdeki yöneticilerin kişilik özelliklerine dayanarak liderlik anlayışlarının belirlenmesi: Türk ve Amerikan otel yöneticilerinin karşılaştırmalı analizi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 191564).
- Aktaş, E. (2016). *Ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 429213).
- Alacatlı, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinin zaman perspektifleri ile beş faktörlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 375354).
- Altınay, B. (2018). *12-15 Yaş grubu ergenlerin gelecek yönelimlerinin pozitif psikolojinin bazı değişkenleri açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 506361).
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. İstanbul: Sakarya Yayıncılık.

- Armutlu, İ. (2019). *Belirsizliğe tahammülsüzlük, dürtüsellik, ruminasyon ve genel erteleme eğiliminin psikolojik belirtiler ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 558631).
- Arslan, A. (2018). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 530698).
- Atasoy, S. (2012). *Farklı yaş gruplarının merkezi sınavlara hazırlanma sürecindeki durumluk kaygı düzeyleri ve gelecek zaman perspektiflerinin karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 314103).
- Athawale, R. (2004). *Cultural, gender and socio-economic differences in time perspective among adolescents* (Yüksek Lisans Tezi. University of Free State). Erişim adresi: <http://scholar.ufs.ac.za:8080/xmlui/bitstream/handle/>
- Atik, S. (2016). *Akademik başarının yordayıcıları olarak öğretmene güven, okula karşı tutum, okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 452189).
- Avcı, S. (2008). *Öğretmen adaylarının, gelecek zaman algıları, akademik alandaki arzularını erteleme konusundaki isteklilikleri, algılanan araçsallıkları, sosyoekonomik düzeyleri ve akademik başarıları arasındaki açıklayıcı ve yordayıcı ilişkiler örüntüsü* (Doktora Tezi) YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 230913).
- Avcı, S. ve Erden, M. (2009). Gelecek Zaman Algısı Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(37), 1-12. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/344337686>
- Avcı, S. ve Erden, M. (2013). Gelecek zaman algısı ve akademik alanda arzuların ertelenmesinin öğretmen adaylarının akademik başarıları üzerindeki etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 14(1), 389-406. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59473/854655>
- Aydın, S. (2019). *Kişiliğin değerlendirilmesinde projektif testler*. Güncellenmiş 2. Baskı. Ankara: Palme Yayınevi.

- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir Kişilik Ölçeği'nin geliştirilmesi: sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (7)2. 261 – 279. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/>
- Bakker, A. B., Zee, V. D., Lewig, K. A. and Dollard, M. F. (2006). The relationship between the big five personality factors and burnout: a study among volunteer counselor. *The Journal of Social Psychology*, 146 (1), 31-50. doi: 10.3200/SOCP.146.1.31-50.
- Baloğlu, M. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Barber, L. K., Munz, D. C., Bagsby, P. G. and Grawitch, M. J. (2009). When does time perspective matter? Self-control as a moderator between time perspective and academic achievement. *Personality and Individual Differences*, 46(2), 250–253. doi: 10.1016/j.paid.2008.10.007
- Barrick, M. R. and Mount, M. K. (1991). The big five personality dimensions and job performance: a meta-analysis. *Personnel Psychology*, 44(1), 1-26. doi: 10.4102/sajip.v29i1.88
- Baum, S. K., Boxley, K. L. and Sokolowski, M. (1984). Time perception and psychological well-being in the elderly. *Psychiatry Quarterly*, 56, 54-61. <https://doi.org/10.2466/pr0.97.3.921-935>
- Bayav, O. (2018). *Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin gelecek zaman algısı üzerindeki etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 653389).
- Berenbaum, H., Bredemeier, K. and Thompson, R.J. (2008). Intolerance of uncertainty: Exploring its dimensionality and associations with need for cognitive closure, psychopathology, and personality. *Journal of Anxiety Disorders*, 22, 117–125. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2007.01.04>
- Boelen, P. A, Reijntjes, A. and Carleton, N. R. (2014). Intolerance of uncertainty and adult separation anxiety. *Cognitive Behaviour Therapy*, 43(2), 133-144. doi: 10.1080 / 16506073.2014.888755
- Borkovec, T. D. and Roemer, L. (1995). Perceived functions of worry among generalized anxiety disorder subjects: Distraction from more emotionally distressing topics?

Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 26(1), 25–30.
[https://doi.org/10.1016/0005-7916\(94\)00064-S](https://doi.org/10.1016/0005-7916(94)00064-S)

- Brossart, D. F., Carlozzi, A. F., Miville, M. L. and Thompson, R. (2002). Five factor model (big five) personality traits and universal diverse orientation in counselor trainees, *The Journal of Psychology*, 136 (5), 561-572 doi: 10.1080/00223980209605551
- Budner, S. (1962). Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*, 30(1), 29-50. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x>
- Buhr, K. and Dugas M. J. (2002). The intolerance of uncertainty scale: Psychometric properties of the English version. *Behaviour Research Therapy* (40)8. 931-945.
Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication>
- Buhr, K. and Dugas, M. J. (2012). Fear of emotions, experiential avoidance, and intolerance of uncertainty in worry and generalized anxiety disorder. *International Journal of Cognitive Therapy*, 5(1). 1-17. Erişim adresi: <https://guilfordjournals.com/>
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. (Çev. İ. D., Erguvan Sarıoğlu). 1. Basım, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Butcher, J. N., Mineka, S. ve Hooley, J. M. (2013). *Anormal psikoloji*. (Çev. O. Gündüz). 1. Basım İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2013). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akın, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, G. (2016). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim*. (Ed. Yeşilyaprak, B. İçinde: *Kişilik Gelişimi*). 16. Basım. Ankara: Pegem Akademi.
- Carleton, R. N. (2016). Into the unknown: a review and synthesis of contemporary models involving uncertainty. *Journal of Anxiety Disorders*,(39), 30-43. doi: 10.1016/j.janxdis.2016.02.007.
- Carleton, R. N., Norton, P. J. and Asmundson, G. (2007). Fearing the unknown: A short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 1(21), 105-117. doi: 10.1016 / j.janxdis.2006.03.014.

- Charles, S. T. and Carstensen, L. L. (2010). Social and emotional aging. *Annu. Rev. Psychol.* 61, 383–409. doi: 10.1146/annurev.psych.093008.100448
- Chauvin, B., Hermand, D. and Mullet, E. (2007). Risk perception and personality facets. *Risk Analysis.* 1, 171-185. Erişim adresi: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17362408/>
- Cheng, C., Yang, L., Chen, Y., Zou, H., Su, Y. and Fan, X. (2016). Attributions, future time perspective and career maturity in nursing undergraduates: correlational study design. *BMC medical education*, 16(1), 1-8. doi: 10.1186 / s12909-016-0552-1
- Chioqueta, A. P. and Stiles, T. C. (2005). Personality traits and the development of depression, hopelessness, and suicide ideation. *Personality and Individual Differences*, 38(6), 1283-1291. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.08.010>
- Cloninger C. R., Przybeck T. R., Svrakic D. M. and Wetzel R. D. (1994). The temperament and character inventory (TCI): A guide to its development and use. St. Louis: Washington University Center for Psychobiology of Personality. Department of Psychiatry, Washington University School of Medicine. Erişim adresi: <http://www.rgoekoop.dds.nl/files/>
- Cloninger, C. R. (1987). A systematic method for clinical description and classification of personality variants: A proposal. *Archives of General Psychiatry*, 44, 573-588. doi: 10.1001 / archpsyc.1987.01800180093014
- Costa, P. T. and McCrae, R. R. (1992). The five-factor model of personality and its relevance to personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 6(4), 343–359. <https://doi.org/10.1521/pedi.1992.6.4.343>
- Costa, P. T. and McCrae R. R. (2000). Revised NEO Personality Inventory Interpretive Report. *Client Information*, p.2-18. Erişim adresi: https://www.acer.org/files/NEO_PIR_IR_Sample_Report.pdf
- Costa, P. T. and McCrae, R. R. (2012). The Five-Factor Model, Five-Factor Theory, and Interpersonal Psychology. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/>
- Costa, P. T., McCrae, R. R. and Dye, D. A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness; A revision of the personality inventory. *Personality and Individual Differences*, 12(9), 887-898. doi: 10.1016 / 0191-8869 (91) 90177-

- Creten, H., Lens, W. and Simons, J. (2001). *The role of perceived instrumentality in student motivation*. In A. Efklides, J. Kuhl ve R. M. Sorrentino (Eds.), Trends and prospects in motivation research. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 37-45 Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/record/2006-20747-003>
- Crigger, N., J. (1996). Testing an uncertainty model for women with multiple sclerosis. 18(3):37-47. *ANS. Advances in Nursing Science*. doi: 10.1097/00012272-199603000-00005.
- Çakmak, Ö. ve Hevedanlı M. (2005). Eğitim ve fen edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (14), 115-127. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6128/82187>
- Çalışkan, E. A. (2004). *Milli eğitimi geliştirme projesine bağlı okullardaki öğrencilerin gelecek zaman perspektifleri üzerine bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 147921).
- Çardak, M. (2012). *Affedicilik yönelimli psiko-eğitim programının affetme eğilimi, belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik iyi oluş, sürekli kaygı ve öfke üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 328121).
- Çaylar, G. (2010). *Üniversite öğrencilerinin gelecek beklentilerine etki eden faktörler, bu faktörlerin birbirleriyle ilişkileri ve bireylerin depresyon, anksiyete hislerine olan etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 271787).
- Çiçek, İ. ve Aslan A. E. (2020). Kişilik ve beş faktör kişilik özellikleri: kuramsal bir çerçeve. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 10(1). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buyasambid/issue/55551/636901>
- Çivitçi, N. ve Şahin Baltacı, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde zaman perspektifi, yaşam doyumu ve sosyal karşılaştırma. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 107-116. doi:10.9779/PUJE807
- Dallı, M. ve Pekel, A. (2017). Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecek zaman algı düzeyleri ile zaman yönetimi davranışlarının bazı değişkenlere

- göre değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1420- 1434. doi:10.14687/jhs.v14i2.4447
- Daltrey, M. H. and Langer, P. (1984). Development and evaluation of a measure of future time perspective. *Perceptual and Motor Skills*, 58, 719-725. <https://doi.org/10.2466/pms.1984.58.3.719>
- de Bilde, J., Vansteenkiste, M. and Lens, W. (2011). Understanding the association between future time perspective and self-regulated learning through the lens of self-determination theory. *Learning and Instruction*, 21(3), 332–344. doi: 10.1016/j.learninstruc.2010.03.002
- De Volder, M. (1979). Time orientation: A review. *Psychologica Belgica*, 19, 61– 79. <http://doi.org/10.5334/pb.642>
- De Volder, M. and Lens, W. (1982). Academic achievement and future time perspective as a cognitive-motivational concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42(3), 566–571. doi: 10.1037/0022-3514.42.3.566
- DeNeve, K. M. and Cooper, H. (1998). The happy personality: a meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124(2), 197-229 doi: 10.1037/0033-2909.124.2.197.
- Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64. Erişim adresi: <http://journal.dogus.edu.tr/index>. 9
- Doğruyol, B. ve Olgaç, A. (2018). Gelecek zaman perspektifi ölçüm ve kavramsallaştırmalarına yeni bir bakış. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(2), 201-217. doi: 10.26650/SP2018-0011
- Dugas, M. J., Freeston, M. H. and Ladouceur, R. (1997). Intolerance of uncertainty and problem orientation in worry. *Cognitive Therapy and Research*, 21(6), 593-606. <https://doi.org/10.1023/A:1021890322153>
- Dugas, M. J., Gosselin, P. and Ladouceur, R. (2001). Intolerance of uncertainty and worry: investigating specificity in a nonclinical sample. *Cognitive Therapy and Research* 25(5), 551-558. doi: 10.1023/A:1005553414688

- Dugas, M. J., Hedayati, M., Karavidas, A., Buhr, K., Francis, K. and Philips, N., A. (2005). Intolerance of uncertainty and information processing: evidence of biased recall and interpretations. *Cognitive Therapy and Research*, 29(1), 57-70. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10608-005-1648-9>
- Dugas, M. J., Schwartz, A. and Francis, K. (2004). Intolerance of uncertainty, worry and Depression. *Cognitif Therapy Resarch* 28(6). 835-842. <https://doi.org/10.1007/s10608-004-0669-0>
- Dunkel, C. S. and Weber, J. L. (2010). Using three levels of personality to predict time perspective. *Current Psychology*, 29(2). 95-103. doi: 10.1007 / s12144-010-9074-x
- Dweck, C. S. (2017). From needs to goals and representations: Foundations for a unified theory of motivation, personality, and development. *Psychol Rev*, 124 (6), 689–719. <http://dx.doi.org/10.1037/rev0000082>
- Eccles, J. S. and Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. *Annual Review of Psychology*, 53 (1), 109–132. Erişim adresi: doi: 10.1146 / annurev.psych.53.100901.135153
- Ehrhart, K. H. and Makransky, G. (2007). Testing vocational interests and personality as predictors of person-vocation and person-job fit. *Journal of Career Assessment*, 15(2), 206–226. <https://doi.org/10.1177/1069072706298105>
- Eren, A. (2009). Exploring the effects of changes in future time perspective and perceived instrumentality on graded performance. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 7(3), 1217–1248. Erişim adresi: <https://www.redalyc.org/>
- Erguvan, F. M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile psikolojik iyi olma düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 413668).
- Ergün Çelebi, R. (2020). *Çalışanların iş tatmini ve performansı arasındaki ilişkide beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 639181).
- Erol, S. (2020). *Beliren yetişkinlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile kişilerarası duyarlılık ve mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 653389).

- Erözkan, A. (2014). *Psikolojik danışma ve rehberlikte test dışı teknikler*. 1. Basım Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Ersoy, A., Karapınar, E., Akgün, A. ve Ehtiyar, V. R. (2017). Üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik tutum ve olumlu gelecek beklentilerinin psikolojik iyilik halleri üzerindeki etkisi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 7(2), 251-262. doi: 10.13114/MJH.2017.361
- Fergus, T. A. and Rowatt, W. C. (2014). Intolerance of uncertainty and personality: Experiential permeability is associated with difficulties tolerating uncertainty. *Personality and Individual Differences*, 58, 128–131. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.10.017>
- Fortunato, V. J. and Furey, J. T. (2009). The Theory of Mind Time and the relationships between thinking perspective and the Big Five personality traits. *Personality and Individual Differences*, 47 (4), 241-246. Erişim adresi: <https://isiarticles.com/>
- Freeston, M. H., Rhéaume, J., Letarte, H., Dugas, M. J. and Ladouceur, R. (1994). Why do people worry? *Personality and Individual Differences*, 17(6), 791–802.
- Frenkel-Brunswick, E. (1949). Tolerance toward ambiguity as a personality variable. *American Psychologist*, 3, 268. Erişim adresi: <https://www.scrip.org>
- Garcia, D. and Erlandsson, A. (2011). The relationship between personality and subjective well-being: different association patterns when measuring the affective component in frequency and intensity. *Journal Happiness Study*, 12, 1023-1034. doi: 10.1007/s10902-010-9242-6
- Geçgin, F. M. ve Sahranç, Ü. (2017). Belirsizliğe tahammülsüzlük ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 7(4), 739-756. doi: 10.19126/suje.383737
- Gjesme, T. (1983). On the concept of future time orientation: considerations of some functions' and measurements' implications. *Int. J. Psychol.* 18, 443–461. doi: 10.1080/00207598308247493
- Göç, E. (2017). *Sürekli kaygının yordayıcıları olarak belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ile ilgili inançlar ve kontrol odağının incelenmesi ile yaşam doyumunun araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 470544).

- Gökben Çetin, N. ve Beceren, E. (2007). Lider kişilik: Gandi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 110-132. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/215620>
- Gunkel, M., Schaeffel, C., Langella and Peluchette, J. V. (2010). Personality and career decisiveness: An international empirical comparison of business students' career planning. *Personnel Review* 39(4). 503-524 Erişim adresi: <https://research.rug.nl/en/publications/personality-and-career-decisiveness-an-international-empirical-co>
- Güleri, M. (1998). Üniversiteli ve işçi gençliğin gelecek beklentileri ve kötümserlik-iyimserlik düzeyleri. *Kriz Dergisi* 6(1), 55-65. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000036
- Güngör, H. (2020). *Yükseköğretime hazırlanırken 12. sınıf öğrencilerinin okullarında akademik başarılarıyla gelecek beklentilerini etkileyen faktörler*(Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 646431)
- Güvenç, F. (2019). *Üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 583636).
- Holaway, R. M., Heimberg, R. G. and Coles, M. E. (2006). A comparison of intolerance of uncertainty in analogue obsessive-compulsive disorder and generalized anxiety disorder. *Anxiety Disord* 20(2). 158-174. doi:10.1016 / j.janxdis.2005.01.002
- Honora, D. T. (2002). The relationship of gender and achievement to future outlook among African American adolescent. *Adolescence*. 37(146). 301-316. Erişim adresi: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12144161/>
- Horzum, M. B., Ayas, T. ve Padır, M. A. (2017). Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 398-408. doi: 10.19126/suje.298430
- Husman, J. and Shell, D. F. (1996). Beliefs and perceptions about the future: a conceptualization and measurement of future time perspective. *The XXVI International Congress of Psychology*, Montreal, Canada.

- Husman, J. and Shell, D. F. (2008). Beliefs and perceptions about the future: A measurement of future time perspective. *Learning and Individual Differences*, 18, 166– 175. doi: 10.1016/j.lindif.2007.08.001
- Husman, J., Hilpert, J. C. and Brem, S. K. (2016). Future time perspective connectedness to a career: the contextual effects of classroom knowledge building. *Psychologica Belgica*, 56(3), 210–225. doi: <http://dx.doi.org/10.5334/pb.282>
- Husman, J. and Lens, W. (1999). The role of the future in student motivation. *Educational Psychologist*, 34(2), 113–125. doi: 10.1207/s15326985ep3402_4
- İmamoğlu E. O. ve Güler-Edwards, A. (2007). Geleceğe ilişkin yönelimlerde benlik tipine bağlı farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22 (60), 115-132. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TmprNE16ZzQ>
- Janeiro, I. N., Duarte, A. M., Araújo, M. and Gomes, A. I. (2017). Time perspective, approaches to learning, and academic achievement in secondary students. *Learn. Ind. Diff.* 55, 61–68. doi: 10.1016/j.lindif.2017.03.007
- Judge, T. A. and Ilies, R. (2002). Relationship of personality to performance motivation: a meta-analytic review. *Journal Of Applied Psychology*, 87(4), 797. Doi: 10.1037/0021-9010.87.4.797.
- Judge, T. A., Higinns, C. A., Thoresen, C. J. and Barrick, M. R. (1999). The big five personality traits, general mental ability, and career success across the life span. *Personnel Psychology*, 52(3), 621-652. <https://doi.org/10.1111/J.1744-6570.1999.Tb00174.X>
- Kabat-Zinn, J. (2015). Mindfulness. *Mindfulness* 6, 1481–1483. doi: 10.1007/s12671-015-0456-x
- Kapıkıran, Ş. (2016). Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeğinin psikometrik değerlendirmeleri ve yapısal geçerlik: ortaokul ve lise öğrencileri. *Ege Eğitim Dergisi* 17(1), 62 doi: 10.12984/eed.07848
- Karakulak, L. Ş. (2017). *Bir grup üniversite son sınıf öğrencisinin geleceğe karşı belirsizlik ve kaygı düzeyleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 525575).

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel yayıncılık.
- Karataş, Z. ve Uzun, K. (2018). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün yordayıcısı olarak endişe ile ilgili olumlu ve olumsuz inançlar. *Kastamonu Education Journal*, 26(4), 1267-1276. doi:10.24106/kefdergi.434169
- Kastenbaum, R. (1961). The dimensions of future time perspective, an experimental analysis. *J. Gen. Psychol.* 65, 203–218. doi: 10.1080/00221309.1961.9920473
- Kaya, F. (2019). *Fizik öğretmenlerinin zaman algıları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 584168).
- Kaya, S. (2014). *Üniversite öğrencilerinin yaşam doyum düzeylerinin yordayıcısı olarak yalnızlık ve gelecek zaman algısı* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 361662).
- Khojazada, N. (2019). *Erteleme davranışı genç yetişkin işsizlerde belirsizliğe tahammülsüzlük, kaygı ve erteleme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 560582).
- Kızanklı, M. ve Konaklıoğlu, E. (2016). Üniversite öğrencilerinin kontrol odağı ve kariyer tercihlerinin zaman yönelimleri üzerindeki rolü. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 172-191
- Kilit, Z. (2019). *Üniversite öğrencilerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve bilişsel sınav kaygısı ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 547766).
- Koerner, N. and Dugas, M. J. (2008). A cognitive model of generalized anxiety disorder: The role of intolerance of uncertainty. *Worry and its psychological disorders: Theory, Assessment and Treatment*, 201-216. doi: 10.1108/00483481011045443
- Küçükkömürler, S. (2017). Belirsizliğin psikolojik etkileri. *Nesne*, 5(10), 329-344. doi: 10.7816/nesne-05-10-07
- Lang, F. R. and Carstensen, L. L. (2002). Time counts: future time perspective, goals, and social relationships. *Psychology and Aging*. 17(1), 125–139. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.1037/0882-7974.17.1.12>

- Larson, L. M., Rottinghaus, P. J. and Borgen, F. H. (2002). Meta-analyses of big six interests and big five personality factors. *Journal of Vocational Behavior*, 1(61), 217-239. <http://dx.doi.org/10.1006/jvbe.2001.1854>
- Laugesen, N., Dugas, M. J. and Bukowski, W. M. (2003). Understanding adolescent worry: The application of a cognitive model. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(1), 55–64. doi: 10.1023/A:1021721332181
- Lelord, F. and Andre, C. (2014). ‘‘Zor kişilikler’’le yaşamak. (Çev. R. Madenci). 23. Baskı İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lens, W. and Tsuzuki, M. (2005). The role of motivation and future time perspective in educational and career development. *The International Conference on ‘‘Careers in context: New challenges and tasks for guidance and counseling’’*, 14-16 September, Lissabon. Erişim adresi: <https://limo.libis.be/primo-explore/fulldisplay>
- Lens, W. (1986). Future time perspective: A cognitive-motivational concept. In D. R. Brown ve J. Veroff (Eds.), *Frontiers of motivational psychology*. New York: *Springer-Verlag*, 173– 190. Erişim adresi: <https://link.springer.com/chapter/>
- Lens, W., Paixão, M. P. and Herrera, D. (2009). Instrumental motivation is extrinsic motivation: So what? *Psychologica*, 50, 21– 40. doi: 10.14195/1647-8606_50_2
- Lens, W., Paixão, M. P., Herrera, D. and Grobler, A. (2012). Future time perspective as a motivational variable: Content and extension of future goals affect the quantity and quality of motivation. *Japanese Psychological Research*, 54(3), 321–333. doi: 10.1111/j.1468-5884.2012.00520.x
- Lessing, E. E. (1972). Extension of personal future time perspective, age, and life satisfaction of children and adolescents. *Developmental Psychology*, 6(3). 457–468. <https://doi.org/10.1037/h0032576>
- Luhmann, C. C., Ishida, K. and Hajcak, G. (2011). Intolerance of uncertainty and decisions about delayed, probabilistic rewards. *Behavior Therapy*, 42, 378-386. doi: 10.1016/j.beth.2010.09.002
- Maria, P. and Paixão, M. P. (2012). Motivation, future time perspective and vocational planning behavior. In book: *Motivation, Consciousness and Self-Regulation* Edition: 1stChapter: Motivation, future time perspective and vocational planning

behaviorPublisher: Nova Science Publishers, IncEditors: D.A. Leontiev Erişim dresi:
https://www.researchgate.net/publication/259622736_Motivation_future_time_perspective_and_vocational_planning_behavior

McCrae, R. R. and Costa, P. T. (1987). Validation of the Five-Factor Model of Personality Across Instruments and Observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, (52)1, 81-90. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.1.81>

Merdan, E. (2013). Beş Faktör Kişilik Kuramı ile iş değerleri ilişkisinin incelenmesi: bankacılık sektöründe bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler ElektronikDergisi*4(7),141.<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumus/issue/7516/99055>

Metin, M. (2014). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Morsünbül, Ü. (2014). İnternet bağımlılığının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri, yalnızlık ve yaşam doyumu ile ilişkisi. *Journal of Human Sciences* 11(1), 357-372. doi: 10.14687/ijhs.v11i1.2727

Münevver, Ç. ve Koca, E. (2016). Okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile doyum düzeyleri arasındaki ilişki. *Route Educational And Science Journal*, 9, 293-302. Erişim adresi: <http://www.ressjournal.com/>

Nam, A. (2020). *Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu: beş faktör kişilik özellikleri, bilinçli farkındalık ve yılmazlığın rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 626861).

Nartgün, S. S. ve Çakır, M. (2014). Lise öğrencilerinin akademik başarılarının akademik güdülenme ve akademik erteleme eğilimleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 3(3). 379-391. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication>

Neuliep, J. W. and Ryan, D. J. (1998). The Relationship among Intercultural Communication Apprehension, Ethnocentrism, Uncertainty Reduction, and Communication Satisfaction during Initial Intercultural Interaction: An Extension of Anxiety and Uncertainty Management (AUM) Theory. *Journal of Intercultural Communication Research* 41(1):1-16. doi: 10.1080/17475759.2011.623239

- Nurmi, J. E. (1991). How do adolescents see their future? A review of the development of future orientation and planning. *Developmental Review*, 11(1), 1-59. [https://doi.org/10.1016/0273-2297\(91\)90002-6](https://doi.org/10.1016/0273-2297(91)90002-6)
- Nuttin, J. R. (1964). The future time perspective in human motivation and learning. *Acta Psychologica*, 23, 60-82. [https://doi.org/10.1016/0001-6918\(64\)90075-7](https://doi.org/10.1016/0001-6918(64)90075-7)
- Oettingen, G. and Mayer, D. (2002). The motivating function of thinking about the future: Expectations versus fantasies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 1198-1212.
- Ortuño, V. and Paixão, M. P. (2010, September). *Time perspective: A Portuguese study with the Zimbardo Time Perspective Inventory – ZTPI*. Communication Presented at the 12th International Conference on Motivation, Portugal.
- Özbay, G. (1997). *Üniversite öğrencilerinin problem alanlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme geçerlik ve güvenilirlik çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 61371).
- Özçetin, N. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin İngilizce dersine ilişkin olarak algıladıkları araçsallığın ve gelecek zaman perspektiflerinin İngilizce ders başarısı ve tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 263428).
- Özdamar, K. (2013). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi – 1, MINITAB 16 – IBM SPSS 21*. Eskişehir: Nisan Kitapevi.
- Özdevecioğlu, M., Kaya, Y. ve Dedeoğlu, T. (2013). Kişilik özelliklerinin izleyici etkisi (bystander effect) üzerindeki etkisinde kontrol odağının rolü. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 42, 25-40 s. 26. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiibd/issue/5899/77991>
- Öztürk, M. O. ve Uluşahin, A. (2014). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* 1.cilt. 12. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Öztürk, Ö. (2013). *İntihar olasılığı ve aile işlevselliği arasındaki ilişkide bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenlerinin aracı rolü* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 470544).

- Pallant, J. (2017). *SPSS kullanım kılavuzu: SPSS ile adım adım veri analizi*. (Çev. S. Balcı ve B. Ahi). Ankara: Anı Yayınları.
- Pamuk, M. ve Kutlu, M. (2017). Türkiye'de cep telefonunun problemlili kullanımına ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(21), 56-95. doi: 10.26466/opus.621117
- Peetsma, T. (2000). Future time perspective as a predictor of school investment. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 44(2), 177-192. <https://doi.org/10.1080/713696667>
- Petrov, G. S. (2018). *Beyaz zambaklar ülkesinde*. (Çev. E. Osmanov). İstanbul Koridor Yayıncılık.
- Phan, H. P. (2014). The impact of FTP on commitment to career choices: situating within a social cognitive perspective. *Higher Education Research and Development*, 34(2), 368-382. <https://doi.org/10.1080/07294360.2014.958069>
- Phan, H. P., Ngu, B. H. and McQueen, K. (2020). Future time perspective and the achievement of optimal best: reflections, conceptualizations, and future directions for development. *Front Psychol.* 11:1037. doi: 10.3389/fpsyg.2020.01037
- Phan, H. P. (2009). Amalgamation of future time orientation, epistemological beliefs, achievement goals and study strategies: Empirical evidence established. *British Journal of Educational Psychology*, 79, 155–173. <https://doi.org/10.1348/000709908X306864>
- Prior, M. (1992). Childhood temperament. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 33(1), 249-279. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1992.tb00863.x>
- Rammstedt, B. and John, O. P. (2007). Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the Big Five Inventory in English and German. *Journal of research in Personality*, 41(1), 203-212 doi: 10.1016/j.jrp.2006.02.001
- Reisoğlu, S. (2014). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarını yordamada beş faktör kişilik özellikleri, mizah tarzları ve duygusal zekânın rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 381076).

- Rosser, B. A. (2019). Intolerance of uncertainty as a transdiagnostic mechanism of psychological difficulties: A systematic review of evidence pertaining to causality and temporal precedence. *Cognitive Therapy and Research*, 43(2), 438-463. doi: 10.1007/s10608-018-9964-z
- Saatçi, E. (2020). *Üniversite öğrencilerinde kendini engelleme, mükemmeliyetçilik, belirsizliğe tahammülsüzlük ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 609668).
- Santrock, J. W. (2018). *Eğitim psikolojisi*. (Çev. Ed. D. M., Siyez). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sarı, S. (2007). *Sürekli kaygının yordayıcıları olarak belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ile ilgili inançlar ve kontrol odağının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 221598).
- Sarı, S. ve Dağ, İ. (2009). Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği, Endişe ile İlgili Olumlu İnançlar Ölçeği ve Endişenin Sonuçları Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 261-270. Erişim adresi: http://www.ihsandag.gen.tr/index_dosyalar/SariveDag2009.pdf
- Sarıçam, H. (2014). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün mutluluğa etkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 1-12. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/>
- Sarıçam, H., Erguvan, F. M., Akın, A. ve Akça, M. Ş. (2014). Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ12) Türkçe formu: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 148-157. Erişim adresi: <http://www.ressjournal.com/>
- Schuitema, J. Peetsma, T. and Van der Veen, I. (2014). Enhancing student motivation: A longitudinal intervention study based on future time perspective theory. *The Journal of Educational Research*, 107(6), 467-481. <https://doi.org/10.1080/00220671.2013.836467>
- Seginer, R. and Lens, W. (2015). *The motivation properties of future time perspective future orientation: different approaches, different cultures*. In: Stolarski M., Fioulaine N.

- ve Beek W. (Editors) Time perspective theory; examination, Research and Application. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-07368-2_19
- Seginer, R. (2009). *Future orientation: Developmental and ecological perspectives*. New York: Springer. Erişim adresi: <https://www.springer.com/gp/book/>
- Seijts, G. H. (1998). The importance of future time perspective in theories of work motivation. *J. Psychol*, 13, 154–168. doi: 10.1080/00223989809599156
- Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. 25. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sevi, E. S. (2009). *Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) İle Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 241406).
- Sexton, K. A. and Dugas, M. J. (2009). An investigation of factors associated with cognitive avoidance in worry. *Cognitive Therapy and Research*, 33(2), 150–162. <https://doi.org/10.1007/s10608-007-9177-3>
- Shell, D. F. and Husman, J. (2001). The multivariate dimensionality of personal control and future time perspective beliefs in achievement and selfregulation. *Contemporary Educational Psychology*, 26(4). 481–506. <https://doi.org/10.1006/ceps.2000.1073>
- Shirai, T. (1996). *Time perspective and school types in different social systems: Comparison of Japanese with Belgian adolescents*. *Bulletin of the Institute for Educational Research (Osaka Kyoiku University)*, 31, 59-73. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED410406.pdf>
- Simons, J., Dewitte, S. and Lens, W. (2004a). The role of different types of instrumentality in motivation, study strategies, and performance: Know why you learn, so you'll know what you learn. *British Journal of Educational Psychology*, 74, 343– 360. doi: 10.1348/0007099041552314
- Simons, J., Vansteenkiste, M., Lens, W. and Lacante, M. (2004b). Placing motivation and future time perspective theory in a temporal perspective. *Educational Psychology Review*, 16(2), 121- 139. doi: 10.1023/B:EDPR.0000026609.94841.2f

- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin geliştirilmesi I: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Turkish Journal of Psychology* 17(49), 21-33. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/284054468_
- Starcevic, V. and Berle, D. (2006). Cognitive specificity of anxiety disorders: a review of selected key constructs. *Depression and Anxiety* 23(2), 51-61. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/7370249_Cognitive_specificity_of_anxiety_disorders_a_review_of_selected_key_constructs
- Strathman, A., Gleicher, F. and Boninger, D. (1994). The consideration of future consequences: weighing immediate and distant outcomes of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology* 66(4), 742-752 doi:10.1037/0022-3514.66.4.742
- Şanlı, T. ve Saraçlı, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerinde etkili olan faktörlerin analizi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(11), 25-36. Erişim adresi: <https://www.kafkas.edu.tr/>
- Tamcan, G. (2019). *Beş faktör kişilik özelliklerinin genel psikolojik belirtisellik ile ilişkisinde öz-duyarlılık ve algılanan sosyal desteğin rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 546438).
- Tansel, M. (2015). *Beş faktör kişilik yapısı ile etkili liderlik arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 396679).
- Taştan, K. (2013). *Kişilik tiplerine göre stresle mücadele (A yüzü)*. 2. Baskı. Erzurum: Ayhan Ofset Matbaacılık.
- Tatlıhoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Kuramı'na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 2014(XVII), 939-971. doi: 10.14225/Joh400
- Tezcan, F. (2018). Üniversite gençliğinin meslek seçimi ve gelecek beklentileri: Akdeniz üniversitesi edebiyat fakültesi örneği. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(8) (Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 27-57. <https://doi.org/10.26466/opus.393634>
- Tomrukçu, B. (2008). *Beş faktör kişilik özellikleri ile iş değerleri arasındaki ilişki üzerine bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 226760).

- Topçu, F. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 430385).
- Trommsdorff, G. (1983). Future orientation and socialization. *International Journal of Psychology*, 18(1-4), 381- 406. doi: 10.1080/00207598308247489
- Trope, Y. and Liberman, N. (2003). Temporal construal. *Psychological Review*, 110(3), 403-421. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.110.3.403>
- Trull, T. J. and Sher, K. J. (1994). Relationship between the five-factor model of personality and Axis I disorders in a nonclinical sample. *Journal of Abnormal Psychology*, 103(2), 350. doi: 10.1037//0021-843x.103.2.350
- Tuncer, M. (2011). Yükseköğretim gençliğinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 935-948. Erişim adresi: <https://www.acarindex.com/>
- Uzun, K. (2016). *Akademik özyeterliğin yordayıcıları: belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ile ilgili olumlu inanç ve akademik kontrol odağı* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 457383).
- Üstün, Ü. D., Demirel, M., Işık, U., Demirel, D. H. ve Gümüşgöl, O. (2016). Gelecek zaman algısı: Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerine yönelik bir çalışma. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 10-20. Erişim adresi: <https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale->
- Vazquez, S. M. and Rapetti, M. V. (2006). Future time perspective and motivational categories in argentinean adolescent. *Adolescence*, 41(163), 511-532. Erişim adresi: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17225665/>
- Vedel, A. (2016). Big five personality group differences across academic majors : a systematic review. *Personality and Individual Differences*, 92, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.12.011>
- Wallace, M. (1956). Future time perspective in schizophrenia. *J. Abnor. Soc. Psychol*, 52, 240–245. doi: 10.1037/h0039899

- Yalçınkaya, M. T. (2017). *Üniversite öğrencilerinde beş faktör kişilik özellikleri ile liderlik tarzları arasındaki ilişkide değerlerin aracılık rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 474448).
- Yang, Q. van den Bos, K. and Li, Y. (2021). Intolerance of uncertainty, future time perspective, and self-control. *Personality and Individual Differences*, 177, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110810>.
- Yavuz, M. E. (2018). *Gençlik ve gelecek beklentisi, İstanbul: Sancaktepe örneği, 2018* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 534174).
- Yavuz, Z. (2012). Modern zaman teorileri ve zamanın gerçekliği. *Felsefe Dünyası*, 2 (56). 189-201. Erişim adresi: <https://avesis.uludag.edu.tr/activitycitation/index>
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2015). *Kişilik kuramları*, 10. Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldız, B. (2017). *Turizm coğrafyası dersine ilişkin gelecek zaman perspektifinin ders başarısına etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 469636).
- Yıldız, E. E. (2018). *Üniversite öğrencilerinin geleceğe ilişkin umutlarının ve kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 504971).
- Yıldız, M., Şekerci, T. ve Kırtepe, A. (2020). Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin gelecek zaman algı düzeylerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 255- 262 doi: 10.31680/gaunjss.724694
- Yook, K., Kim, K., Suh, S. Y. and Lee, K. S. (2010). Intolerance of uncertainty, worry, and rumination in major depressive disorder and generalized anxiety disorder. *Journal of Anxiety Disorders*, 24(6), 623-628. doi: 10.1016 / j.janxdis.2010.04.003
- Yurdakul, Y. (2019). *Beş faktör kişilik özellikleri ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin eş uyumu ile olan ilişkileri: evli çiftlerde kesitsel bir çalışma* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 579594).
- Yüksel, B. (2014). *Kaygı belirtilerini açıklamada bağlanma, pozitif ve negatif duygu düzenleme ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiyi bütünleyici model*

arayışı (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 368995).

- Zhang, J. W. and Howel, R. T. (2011). Do time perspectives predict unique variance in life satisfaction beyond personality traits?. *Personality and Individual Differences*, 50 (8), 1261-1266. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.02.021>
- Zimbardo, P. G. and Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 1271-1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Zimbardo, P. G. and Boyd, J. N. (2008). *The time paradox: The new psychology of time that will change your life*. New York, NY: Free Press. Erişim adresi: <https://www.amazon.com.tr/time-paradox-psychology>
- Zimbardo, P. G., Keough, K. A. and Boyd, J. N. (1997). Present time perspective as a predictor of risky driving. *Personal. Ind. Diff.* 23, 1007–1023. doi: 10.1016/s0191-8869(97)00113-x
- Zimmerman, B. J. (2000). Self-Efficacy: An Essential Motive to Learn. *Contemporary Educational Psychology* (25)1, 82-91. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1016>
- Zorba, E., Cerit, E., Gümüşdağ, H. ve Evli, M. (2013). Rekreasyon bölümlerinin tercih edilme nedenleri ve bölüm öğrencilerinin beklentilerinin araştırılması. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 8(3), 1-15. Erişim adresi: <https://www.sstbdergisi.com/index.php>

EKLER

Ek 1. Uygulanan Bilgi Formu

Bilgi Formu
Sayın Katılımcı,
Sizi Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında, Doç. Dr. Mehmet KAYA danışmanlığında Fatma ÇETİN tarafından yürütülen yüksek lisans tezinde kullanılacak olan ölçekleri uygulamaya davet ediyorum. Değerli zamanınızı ayırarak bilimsel bir çalışmaya göstereceğiniz katkıdan dolayı teşekkür ederim.
Fatma ÇETİN
GENEL BİLGİLER
1) Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek
2) Yaşınız: .....
3) Sınıfınız: .....
4) Fakülteniz: .....
5) Bölümünüz: .....
6) Üniversiteniz: .....
6) Akademik Not Ortalamanız (4 Üzerinden Ör: 3.00): .....
7) Gelir Düzeyiniz: ☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek
8) Ebeveynleriniz: Ayrı ☐ Birlikte ☐

Ek 2. Uygulanan Ölçek

Gelecek Zaman Algısı Ölçeği						
Sayın Cevaplayıcı, bu ölçek sizin şu an ve gelecek arasında bulunan ilişkiyle ilgili duygu ve inançlarınızı belirlemektedir. Her madde için, size uygun olan durumu işaretleyiniz. Lütfen tüm sorulara cevap veriniz.		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Şu anki kararlarımızda uzun vadede neler olabileceği çok dikkate alınmamalıdır.					
2.	Uzun vadede neler olacağı şuan hissedilenden daha önemlidir.					
3.	Altı ay, genellikle çok kısa bir süre gibi gelir					
4.	Kasım, çok yakın görünüyor.					
5.	Gelecekteki hedeflerin gerçekleşebilmesi için bugünden adım atmalıdır.					
6.	Hayatta en önemli şey insanın uzun vadede neler hissedeceğidir.					
7.	Kişinin beş ya da 10 yıl sonra ulaşmak istediği hedeflerinin olması çokta önemli değildir.					
8.	Gelecek üzerine çok fazla düşünülmemelidir.					
9.	Şans verirse, geleceğe dair ümidimin gerçekleşmesinin bugüne dair isteğimin gerçekleşmesine tercih ederim.					
10.	Yılsonu çok uzak görünüyor					
11.	Bir son tarih olmadan, iş bitirmek zor görünüyor.					
12.	Kişinin beş ya da 10 yıl sonra ulaşmak istediği hedeflerinin olması önemlidir.					
13.	Gelecek için plan yapmayı sevmem.					

14.	Kişinin hayatı sonunda başarılarıyla anılması, bugün başarılarıyla anılmasından iyidir.					
15.	İşleri her zaman son ana bırakıyorum.					
16.	Gelecek için plan yapmak zaman israfıdır.					
17.	Uzun vadeli hedefler kısa vadeli hedeflerden daha önemlidir.					
18.	Gelecekte olacaklar, şu anki hareket tarzımızı belirlemede önemli bir faktördür.					
19.	Çoğu zaman dönem hiç bitmeyecek gibi gelir.					
20.	Gelecekte ne yapacağım hakkında çok fazla düşünüyorum.					
21.	Geleceği düşünerek tasarruf yapmak, şu an canının istediğini almaktan önemlidir.					
22.	Gelecek için kaygılanmak gerçekten anlamsız.					
23.	Ekim çok uzak görünüyor.					
24.	İnsanın bugün yaptıkları, 10 yıl sonrasını çok az etkiler.					
25.	Ancak sıkışmış hissedince, harekete geçebiliyorum.					
26.	Geleceği pek düşünmem.					

Ek 3. Uygulanan Ölçek

Beş Faktör Kişilik Özelliği Ölçeği Sayın Cevaplayıcı, Aşağıda sizi tanımlayan ya da tanımlamayan birçok özellik bulunmaktadır. Aşağıda verilen maddelerin her birini dikkatlice okuduktan sonra lütfen her bir maddenin size en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği işaretleyerek belirtiniz	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her Zaman
Kendimi içine kapanık biri olarak görüyorum.					
Kendimi genellikle güvenilir biri olarak görüyorum.					
Kendimi yavaş hareket etme eğiliminde olan biri olarak görüyorum.					
Kendimi rahat ve stresle başa çıkabilen biri olarak görüyorum.					
Kendimi çok az sanatsal ilgisi olan biri olarak görüyorum.					
Kendimi dışa dönük, sosyal biri olarak görüyorum.					
Kendimi başkalarının hatasını bulma eğiliminde biri olarak görüyorum.					
Kendimi bir işi tam yapacak biri olarak görüyorum.					
Kendimi kolay sinirlenen biri olarak görüyorum.					
Kendimi yaratıcı biri olarak görüyorum.					

Ek 4. Uygulanan Ölçek

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği						
Aşağıda hayatın belirsizliklerine insanların nasıl tepki gösterdiklerini tanımlayan bir dizi ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin sizi ne derece doğru yansıttığını, lütfen yandaki rakamlardan size uygun olan kutucuğa (X) koyarak işaretleyiniz.						
1 (Beni hiç tanımlamıyor) 3 (Beni kısmen tanımlıyor) 5 (Beni tam olarak tanımlıyor)		1	2	3	4	5
1.	Belirsizlik, sağlam bir fikre sahip olmamı engelliyor.					
2.	Emin olamama, kişinin düzensiz olduğu anlamına gelir.					
3.	Belirsizlik yaşamı katlanılmaz hale getiriyor.					
4.	Yaşamda bir güvencenizin olmaması adaletsiz bir durumdur.					
5.	Yarın ne olacağını bilemezsem zihnim rahat olmaz.					
6.	Belirsizlik beni rahatsız, endişeli ya da stresli yapıyor.					
7.	Önceden kestirilemeyen olaylar beni alt üst ediyor.					
8.	İhtiyaç duyduğum bilginin tümüne sahip olmamak beni engelliyor.					
9.	Belirsizlik istediğim şekilde bir yaşam sürmemi engelliyor.					
10.	Çok iyi planlanmışken bile beklenmeyen ufacık bir durum her şeyi bozabilir.					
11.	Harekete geçme zamanı geldiğinde belirsizlik elimi kolumu bağlıyor.					
12.	Belirsizlik içinde olmam, benim en iyi olmadığımı gösterir.					

13.	Emin olmadığım zaman, yapacaklarım konusunda ilerleyemiyorum.					
14.	Emin olmadığım zaman çok iyi iş çıkaramıyorum.					
15.	Benim aksime, diğer insanlar ne yapacaklarından emin gözüküyorlar.					
16.	Belirsizlik beni kırılgan, mutsuz ya da hüzünlü kılıyor.					
17.	Geleceğin benim için neler getireceğini her zaman bilmek isterim.					
18.	Beklenmedik olaylara katlanamam.					
19.	En ufak şüphe bile harekete geçmemi engelliyor.					
20.	Her şeyi önceden organize edebilmeliyim.					
21.	Emin olamamam, güvensiz olduğum anlamına gelir.					
22.	Başkalarının kendi geleceklerinden eminmiş gibi görünmeleri adaletsizliktir.					
23.	Belirsizlik derin düşünmemi engelliyor.					
24.	Bütün belirsiz durumlardan uzaklaşmalıyım.					
25.	Hayattaki belirsizlikler beni strese sokuyor.					
26.	Geleceğimle ilgili kararsız olmaya katlanamıyorum.					

Ek 5. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 13/10/2020-E.9203

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı :61923333/050.99/
Konu :27/12 Fatma ÇETİN

Sayın Fatma ÇETİN

İlgi : Fatma ÇETİN 24/09/2020 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 07.10.2020 tarihli ve 27 sayılı toplantısında alınan "12" nolu karar örneği ekte sunulmuştur. Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı V.

12. Fatma ÇETİN'in "Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Kişilik Özellikleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi " başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Fatma ÇETİN'in "Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algılarının Kişilik Özellikleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi " başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrakı Doğrulamak için : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEKRBP482>

Etik Kurulu Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31
E-Posta :ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.